

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2020

Bc. Magdaléna Klára JURÁKOVÁ

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

Učitelství náboženství a Katechetika, kombinovaná forma studia

**Z historie života sester sv. Hedviky v Břežanech
dle archivních dokumentů kongregace**

diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Lic. Vít Hlinka, Th.D.

Olomouc 2020

Bc. Magdaléna Klára Juráková

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 13. května 2020

Bc. Magdaléna Klára Juráková

Děkuji Mgr. Lic. Vítu Hlinkovi, Th.D. za odborné vedení práce, cenné rady, podněty a povzbuzení. Dále děkuji akad. malířce Jindře Hubkové a panu Egbertu Thümmelovi za překlady německých textů. Velké poděkování patří mým spolusestrám, rodině a přátelům za veškerou podporu a modlitby, jimiž mě v průběhu psaní této práce provázeli.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. STRUČNÉ DĚJINY BŘEŽAN A BŘEŽANSKÉHO ZÁMKU	8
1.1 Od markraběte Vladislava Jindřicha k rodu Lichtenštejnů	8
1.2 Břežany a zámek ve vlastnictví rodu Lichtenštejnů.....	10
1.3 Dílo knížete Mořice z Lichtenštejna	11
1.4 Rod Lobkoviců a Wamboltů	12
2. ZAKOUPENÍ ZÁMKU V BŘEŽANECH	14
2.1 Jednání o zakoupení zámku v Břežanech.....	14
2.2 Kupní smlouva	18
2.3 Otevření provinčního domu a přenesení noviciátu	20
2.4 Proměny zámku a zámeckých prostor.....	22
2.5 Proměny kaple.....	27
3. VŠEDNÍ I NEVŠEDNÍ ŽIVOT V KLÁŠTEŘE	32
3.1 Provinční představené sester sv. Hedviky v Břežanech.....	32
3.2 Duchovní zázemí sester.....	37
3.3 Kněží břežanské farnosti a duchovní správcové sester	40
3.4 Pracovní náplň sester.....	48
3.5 Obyvatelé zámku v číslech a vybraných letopočtech.....	53
3.6 Pomocníci sester z řad laiků a jiných řádů	58
3.7 Hospodářství, zahrada a park	60
3.8 Vánoce na zámku	67
3.9 Sestra Assumpta alias Myška a její dílo.....	69
3.10 Vybrané události ze života sester v letech 1939 - 1949	72
4. BLÍZKO VĚČNOSTI – POSLEDNÍ CHVÍLE ŽIVOTA NĚKOLIKA SESTER	80
4.1 Matka Annuntiata Navrátilová	80

4.2	Sestra Johanna Rydzko.....	86
4.3	Sestra Sigismunda Passonová	88
4.4	Sestra Amata Faltinková	89
4.5	Sestra Alberta Čechová	90
4.6	Sestra Wilhelmina Czempka	91
4.7	Sestra Thomasia Woisnitzer	92
4.8	Sestry Ladislava Dudová a Notburga Krett.....	94
4.9	Sestra Clementia Stenzelová	95
4.10	Sestra Cornelia Smekalová.....	96
4.11	Sestra Anselma Smolníková.....	97
4.12	Sestra Waltrudis Engelhartová	99
4.13	Sestra Bona Gadušová.....	100
5.	VYBRANÉ UDÁLOSTI OD TOTALITY PO SOUČASNOST	103
5.1	Padesátá léta v klášteře a v Domově	104
5.2	Sté výročí založení kongregace a matka Bohumila Moltašová.....	108
5.3	Od zestátnění majetku k navrácení.....	112
5.4	Léta strádání a očekávání příjezdu matky generální	113
5.5	Od revoluce po současnost	117
5.6	Život v klášteře dnes	120
	ZÁVĚR.....	122
	ANOTACE	124
	PRAMENY	126
	LITERATURA	139
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	141
	SEZNAM PŘÍLOH	142
	PŘÍLOHY	143

ÚVOD

Již ze samotného názvu této diplomové práce „Z historie života sester sv. Hedviky v Břežanech dle archivních dokumentů kongregace“, zpracované na základě osobní korespondence mezi sestrami z Břežan a generalátem, získané z kongregačních archivů v Berlíně, Vratislavi a Břežanech, je patrné, že nepůjde o komplexní, celistvé a veškeré informace, ale opravdu o střípky a zajímavosti ze života sester sv. Hedviky v Břežanech počínaje rokem 1926 a konče současností, rokem 2020. Struktura a obsah tohoto díla se utvářela v průběhu shromažďování archivního materiálu jeho analýzy, psaní a zkoumání. Nutno podotknout, že většinu textu tvoří informace z archivu v Berlíně z let 1946 – 1957. Navíc se jedná o jednostrannou korespondenci, neboť dopisy, které posílaly generální představené ze zahraničí do tehdejšího Československa, byly kvůli obavám o bezpečnost sester v době totality zničeny. Zachovalo se pouze pár dopisů psaných rukou generálních představených. Archivního materiálu z let 1958 – 1965 a s přesahem do roku 1989 bylo o poznání menší množství, což znamenalo i výpovědi v této práci. Dobu po roce 1989 zmiňuji jen krátce z důvodu nedostatku materiálu z berlínského archivu, ale také kvůli velkému rozsahu diplomové práce.

Odesílatelem dopisů z Břežan či všeobecně z české provincie byly většinou provinční představené, nebo vikářky. Podávaly zprávy generální představené o dění v klášteře, o oslavách narozenin, jubileí, Vánoc, Velikonoc, slavností sv. Hedviky a jiných významných církevních svátků. Sdílely se s radostmi, ale i s bolestmi a trápeními spojenými s chodem a duchovním životem v komunitě, či s bolestnými odchody sester. Shromážděný archivní materiál představuje také podklady pro statistické údaje. Při zpracování těchto dat bylo problematické, aby text byl celistvý, proto jsem mnohé informace nezařadila. Přesto může text vypadat statisticky. Specifický dobový jazyk, který sestry používaly, dnes může vypadat úsměvně, ale přesto byl jejich součástí, proto jej využívám v přímých citacích.

Nynější provinční dům sester sv. Hedviky v Břežanech je původem zámek – šlechtické sídlo. V první kapitole se zabývám tím, kdo zámek vystavěl a jaké šlechtické rody tento zámek obývaly, než jej koupily sestry sv. Hedviky.

Druhá kapitola pojednává o koupi zámku. Podrobně se věnuji jednáním, která prodeji předcházela, informacím v kupní smlouvě a následnému otevření provinčního domu. Součástí této kapitoly je také stručný přehled toho, jak se měnila podoba zámku jak v interiéru, tak v exteriéru. Text jsem se snažila obohatit přímými citacemi z příslušné korespondence a přiblížit, jak a kde obyvatelé zámku žili.

Následující třetí kapitola je rozvržena podle témat, která vyplynula v průběhu studia archiválií, dokumentů a získaných rozhovorů a svědectví. Každou jednotlivou podkapitolou jsem se snažila představit průřez či vývoj daného tématu v průběhu několika let až do současnosti. Protože na duchovní život sester měli velký vliv také jejich duchovní pastýři, věnuji se v této kapitole i kněžím, kteří sloužili březanské farnosti a sestrám sv. Hedviky.

Ve čtvrté kapitole věnuji pozornost třinácti sestrám, které se do dějin české provincie zapsaly svým životem, ale také něčím zvláštním a specifickým při umírání a smrti.

Závěrečná pátá kapitola pojednává o životě sester v klášteře v době totality, o zatčení provinční představené matky Bohumily Moltašové, či okolnostech zestátnění majetku. Kapitola je plná citací dopisů sester, které reagovaly na dlouhodobou nepřítomnost generální představené v českých zemích, a velmi se jim po ní stýskalo. Při studiu těchto dostupných materiálů se nedal přehlédnout smutek z nedobrovolného odloučení od generalátu. Kvůli ucelenosti práce uzavírám tuto kapitolu stručnými informacemi ze současnosti o životě sester.

1. STRUČNÉ DĚJINY BŘEŽAN A BŘEŽANSKÉHO ZÁMKU

Nynější název obce Břežany se v průběhu dějin měnil. Patrně původní název Vršava, ale také Vrishan či Vrisau byl později změněn na Frischau a Fryšava. Název Břežany nese obec od roku 1949.¹

1.1 Od markraběte Vladislava Jindřicha k rodu Lichtenštejnů

První bezpečná písemná zmínka o Břežanech se vztahuje k roku 1222, kdy na žádost moravského markraběte Vladislava Jindřicha (bratra krále Přemysla Otakara I.) olomoucký biskup Robert vysvětil břežanský kostel a povýšil jej na farní. Nicméně ve Vlastivědě moravské se píše také o tom, že ves Břežany daroval moravský markrabě Vladislav Jindřich o dvacet let dříve v roce 1202 nově založenému velehradskému cisterciáckému klášteru.²

Moravský markrabě Karel (pozdější český král a německý císař Karel IV.) povýšil dne 25. března 1338 dosavadní ves Břežany na městečko. Časem však byla břežanská městská práva zapomenuta, takže od roku 1560 se Břežany opět nazývají vsí. Další významný krok pro Břežany učinil král Vladislav II. Jagellonský dne 23. července 1498, když dal velehradskému klášteru svolení k prodeji Břežan (ještě s dalšími vesnicemi). Ovšem právě v těchto letech 1490 (1498) byl velehradský opat nucen dát Břežany s dalšími vesnicemi do zástavy, takže připadly rodu Ofnerů z Radostic. Ještě v roce 1532 se uvádí Jan Ofner z Radostic (Johann Ofner von Radostitz).³ Tím se Břežany dostaly do světských rukou.

¹ Srov. PEŘINKA, FRANTIŠEK VÁCLAV; DVORSKÝ, FRANTIŠEK, *Vlastivěda moravská II. místopis. Jaroslavský okres*, Brno, 1905, s. 133. Také srov. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-3>, citováno 15. dubna 2018. Podrobně o Břežanech a břežanském zámku viz SÜSENBEKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Střípky z dějin břežanského zámku*, Brno, Kartuziánské nakladatelství, 2019. Dále pouze SÜSENBEKOVÁ, M., *Střípky*. V celé práci budu užívat název obce Břežany.

² Srov. PEŘINKA, FRANTIŠEK VÁCLAV; DVORSKÝ, FRANTIŠEK, *Vlastivěda moravská II. místopis. Jaroslavský okres*, Brno, 1905, str. 133; FRIDRICH, GUSTAV (ed.), *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae, II*, Praha, 1912, č. 235, 236, str. 225-227.

³ SCHWOY, FRANZ JOSEPH (František Josef), *Topographie vom Markgrafthum Mähren. Dritter Band, Prerauer - Znaimer- und Iglauer Kreiss, 1742-1806*. [Topografie markrabství moravského. Třetí díl,

V roce 1536 se držitelem Břežan stává Jan IV. z Pernštejna. Jeho syn Vratislav II. z Pernštejna⁴ v roce 1560 kvůli finanční tísní prodává ves Břežany s tvrzí, dvěma dvory a okolními obcemi a hrušovanským statkem Janovi staršímu ze Žerotína. Zřejmě tedy Pernštejnové nechali v Břežanech postavit tvrz (poprvé zmiňována r. 1560), na jejímž místě pravděpodobně později vyrostly základy zámku. V roce 1561 získává Břežany Berchtold z Lipé a na Krumlově. Po něm r. 1574 přechází koupí na Petra Čertorejského z Čertorej, který odkázal své mnohé statky svým pěti synům, přičemž Břežany a Pravice připadly Petrovi. Ten ovšem brzy umírá a statky přebírá jeho bratr Bernard Čertorejský, který statky vlastní v letech 1594 – 1600. Po Bernardovi statky zdědil jeho poslední žijící bratr Zikmund. Po bitvě na Bílé hoře byly ovšem jeho synům Vikardovi a Bernardovi Čertorejským za účast na stavovském povstání jejich statky zkonfiskovány. Z rozhodnutí zemské komise přešly Břežany do vlastnictví štýrského rodu Breunerů ze Stübingu, když byly roku 1622 odprodány císařskému tajnému radovi Seifriedu Kryštofu Breunerovi.⁵ S tímto rodem je spojována přestavba renesanční tvrze vyplněné za válečných operací do podoby raně barokního zámku. Alžběta Polyxena Breuner, rozená hraběnka Cavriani, podruhé provdaná hraběnka Buquoy, prodala Břežany se zámkem dne 11. června 1692 hraběti Michalu Adolfovi II. z Althanu,⁶ který je však již 18. června 1692 prodal kněžně Eleonoře Markétě z Lichtenštejna. Tak se obec Břežany se zámkem dostala do rukou knížat z Lichtenštejna.

Přerovský, znojemský a jihlavský okres.], Wien: Joseph Hraschanky, 1794, str. 290. Srov. https://books.google.cz/books?id=wZSoOm7Nk00C&pg=PA290&lpg=PA290&dq=Johann+Ofner+Radostitz&source=bl&ots=mHoqujef72&sig=ACfU3U1XVJmZyrWk1HExe-vz6xj78uT2_A&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKÉwjW_NrCs_zmAhWKUcAKHckFCQsQ6AEwAXoECAsQAQ#v=onepage&q=Johann%20Ofner%20Radostitz&f=false, citováno 11. 1. 2020; WOLNY, GREGOR, *Die Markgrafschaft Mähren: topographisch, statistisch und historisch geschildert. III. Band. Znaimer Kreis*, Brünn, 1837, s. 207 hovoří o rodu Ofnerů z Radolic. Wolfgang Ofner nechal také přistavět boční kapli ke kostelu sv. Mikuláše ve Znojmě (nynější křesťní kaple), v které má svůj erb a některý člen z rodu Ofnerů, pravděpodobně sám Wolfgang Ofner, je zde pohřben.

⁴ Vratislav II. z Pernštejna se narodil 9. 7. 1530 a zemřel 20. 10. 1582 náhle na lodi na Dunaji u Lince. Dne 14. 9. 1555 uzavřel sňatek s Marií Manrique de Lara y Mendoza. Byla to právě ona, která přivezla do Čech sošku, později nazývanou Pražské Jezulátko, kterou dala své dceři Polyxeně jako svatební dar. Ta ji později darovala pražským karmelitánům.

⁵ Podrobněji o následných majitelích Břežan také viz SÜSENBKOVÁ, M., *Strípky*.

⁶ Srov. tamtéž, str. 13. PEŘINKA, F, a další autoři zřejmě mylně uvádějí jméno Michal Jan z Althanu.

1.2 Břežany a zámek ve vlastnictví rodu Lichtenštejnů

Kněžna Eleonora Markéta z Lichtenštejna⁷ před svou smrtí r. 1702 odkázala svůj majetek svému manželovi knížeti Maxmiliánovi II. Jakubovi Mořici z Lichtenštejna⁸, který jej 27. května 1704 prodal své třetí manželce Marii Alžbětě z Lichtenštejna.⁹ Její otec Jan Adam I. Ondřej z Lichtenštejna zřejmě financoval barokní stavbu trojkřídlého brežanského zámku s nádvořím otevřeným dolů ke vsi.¹⁰ Tato stavba byla dokončena v roce 1713. Ačkoli Jan Adam I. Ondřej z Lichtenštejna nikdy nebyl majitelem zámku, bývá mu také připisováno založení bohaté obrazárny, která na sklonku 18. století čítala přes tři sta obrazů a byla považována za jednu z nejpozoruhodnějších obrazových sbírek na Moravě.

Kněžna Marie Alžběta se v roce 1713 podruhé provdala za vévodu Leopolda ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu¹¹, který nechal postavit v blízkosti zámku sousoší Nejsvětější Trojice (1714) a sochy sv. Jana Nepomuckého (v první čtvrtině 18. stol.) a sv. Floriána (1749).¹² Veškerý majetek po Marii Alžbětě z Lichtenštejna zdědila v roce 1744 její dcera Marie Gabriela Felicita kněžna z Fürstenberg-Mösskirchu. Její velmi nadaný manžel Karel Bedřich zemřel ve svých třiceti letech. Kněžna Marie Gabriela už se podruhé neprovdala. Během svého života proslula svou dobročinností

⁷ Eleonora Markéta z Lichtenštejna, rozená vévodkyně ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu, se narodila 28. 5. 1655 v Ortenberg Lissbergu. V roce 1674 se provdala ve Wilfersdorfu za Maximiliana II. Jakuba Mořice z Lichtenštejna. Dne 18. června 1692 koupila zámek a vesnici od hraběte Michala Adolfa II. z Althanu. V poslední vůli z 15. 8. 1702 ustanovila dědicem zámku a vsi svého manžela Maxmiliána II. Jakuba Mořice z Lichtenštejna. Kněžna Eleonora zemřela 16. 8. 1702 ve Vídni. Srov. SÜSENBKOVÁ M., *Strípký*, str. 16.

⁸ Maxmilián II. Jakub Mořic z Lichtenštejna se narodil 25. 7. 1641. V roce 1669 měl první sňatek s Janou Beatrix, sestrou knížete Jana Adama I. z Lichtenštejna, která zemřela již v roce 1672. V roce 1674 se oženil ve Wilfersdorfu s Eleonorou Markétou ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu. Dne 16. 8. 1702 se stal dědicem brežanského zámku po své zemřelé manželce Eleonoře Markétě z Lichtenštejna. V roce 1703 uzavřel třetí sňatek s Marií Alžbětou z Lichtenštejna a 27. 5. 1704 jí prodal zámek. Maxmilián II. Jakub Mořic z Lichtenštejna umírá 21. 4. 1709. Srov. SÜSENBKOVÁ M., *Strípký*, str. 16.

⁹ Marie Alžběta z Lichtenštejna se narodila 3. 5. 1683. V roce 1703 uzavřela sňatek s Maxmiliánem II. Jakubem Mořicem z Lichtenštejna. Dne 27. 5. 1704 jí Maxmilián panství Břežany a Bohunice prodal za 200 000 zlatých rýnských. Dne 6. 3. 1713 uzavřela druhý sňatek ve Vídni s Leopoldem ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu. V roce 1744 odkázala své statky své dceři z druhého manželství Marii Gabriele z Fürstenberg-Mösskirchu. Marie Alžběta z Lichtenštejna zemřela 4. 5. 1744 ve Vídni. Srov. SÜSENBKOVÁ M., *Strípký*, str. 17.

¹⁰ Reliéf zámku na sousoší Nejsvětější Trojice v zámeckém parku viz příloha č. 1.

¹¹ Leopold ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu se narodil 12. 1. 1674 v Briegu. Dne 6. 3. 1713 uzavřel sňatek ve Vídni s Marií Alžbětou z Lichtenštejna. Zemřel 4. 3. 1744 ve Vídni. Srov. SÜSENBKOVÁ M., *Strípký*, str. 17.

¹² Sochy v zámeckém parku viz příloha č. 2.

vůči chudým. Ze svého majetku také podporovala opravy a stavby kostelů. Nechala postavit i brežanský kostel, jehož stavba byla dokončena v roce 1771.¹³ Kněžna Marie Gabriela zemřela v Eichstättu v Německu 13. června 1798.

1.3 Dílo knížete Mořice z Lichtenštejna

Kněžna Marie Gabriela Felicita v závěti ze dne 17. 9. 1785 odkázala své panství vnukovi své sestry Terezie Marie Anny, provdané za Jana Aloise I. z Öttingen, Mořici z Lichtenštejna, který se po její smrti 13. 6. 1798 dědictví ujímá.¹⁴ Formálně mu bylo dědictví přirčeno až 17. 9. 1799. V roce 1801 kníže Mořic z neznámých důvodů přistoupil k odprodeji významné sbírky obrazů, které bývaly ozdobou brežanského zámku, vášnivému sběrateli, mikulovskému proboštovi hraběti Josefu Františkovi Truchsess z Waldburg-Zeil-Wurzachu.¹⁵

Kníže Mořic nechal v letech 1818 – 1819 zámek přestavět v duchu klasicismu. Dal strhnout mědí pokrytou zámeckou věž, která bývala ve středu jižního traktu. Také celou severní terasu, zdobenou reliéfem malých sloupů a vázami vytesanými z kamene, nechal strhnout a nahradit novým klasicistním křídlem. Zámek tak získal podobu podlouhlého čtyřúhelníku. V místech, kde byly původně stáje pro koně, zřídil mnoho nových pokojů a celý zámek dal vybavit novým nábytkem. Na přestavbě zámku pracoval architekt Charles de Moreau. V bezprostředním okolí zámku byl založen

¹³ Marie Gabriela Felicita ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu se narodila 22. 10. 1716 ve Vídni. Baron Filip Wambolt z Umstadtů ve svém příspěvku v brožurce *Břežany 1222 – 1997*, s. 30 uvedl krásné „povídání“ o tom, že se Marie Gabriela vdávala ve starém zchátralém brežanském kostele, slíbila Bohu, že nechá v Břežanech vystavět nový kostel. Tuto historku však nelze historicky podložit, neboť v příslušné matrice se záznam o sňatku Marie Gabriely nenachází. Nový brežanský kostel ale opravdu postavit nechala. Sňatek uzavřela s Karlem Bedřichem z Fürstenberg-Mösskirchu 25. 5. 1735 na zámku Wetzdorf v Dolním Rakousku. Vzpomínka barona Filipa Wambolta z Umstadtů viz příloha č. 3. REBENDA, JOSEF (ed.), *Břežany 1222 – 1997. Historie a současnost obce*, Břežany, Obecní zastupitelstvo v Břežanech, 1997. Baron Filip Wambolt zde mylně uvádí jméno Marie Gabriely Felicity z Lichtenštejna.

¹⁴ Mořic Josef Jan Křtitel z Lichtenštejna se narodil 21. 7. 1775 ve Vídni. V roce 1805 se účastnil bitvy u Slavkova jako generálmajor v čele jezdecké brigády Kienmayerova předvoje. V roce 1806 uzavírá sňatek s Marií Leopoldinou Esterházy z Galanty. Kníže Mořic zemřel 24. 3. 1819 ve Vídni.

¹⁵ Více o obrazové galerii na brežanském zámku viz SLAVÍČEK, L., *Zámecká obrazárna ve Fryšavě (Břežanech) – další místo lichtenštejnského sběratelství*, in: *Časopis Matice moravské*, roč. CXXXI/2012, Supplementum 3.

anglický park, do jehož areálu byl zakomponován také farní kostel a sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána.

1.4 Rod Lobkoviců a Wamboltů

Po smrti knížete Mořice z Lichtenštejna se v roce 1819 stává majitelkou panství Mořicova nejmladší dcera Marie Leopoldina, která se v roce 1837 provdala za knížete Ludvíka z Lobkovic.¹⁶ Od kněžny Leopoldiny a jejího manžela Ludvíka pochází novogotická kaplička Panny Marie Královny v zámeckém parku před kostelem, která na přední straně podstavce nese jejich alianční erb.¹⁷ Leopoldina a Ludvík z Lobkovic spolu měli čtyři děti. Jejich nejstarší syn Rudolf Ferdinand z Lobkovic, pozdější polní podmaršál rakouské armády a rytíř Řádu zlatého rouna, se narodil na břežanském zámku, jehož dědicem se stal v roce 1900.¹⁸

Po smrti knížete Rudolfa Ferdinanda z Lobkovic v roce 1908 zámek zdědila jeho neteř Ludovika Wambolt¹⁹ z Umstadtu, rozená hraběnka z Harrachu na Rohrau a Tannhausenu.²⁰ Po vzniku Československa přišla její rodina vlivem pozemkové reformy 1919 – 1920 o značnou část svého majetku, takže již nemohla zámek dále udržovat.²¹ Dne 25. června 1926 jej prodala Kongregaci sester sv. Hedviky, zastoupené

¹⁶ Ludvík Jan Karel Alois z Lobkovic se narodil 30. 11. 1807. Dne 6. 5. 1837 uzavírá sňatek ve Vídni s Leopoldinou z Lichtenštejna. Ludvík z Lobkovic zemřel 3. 9. 1882 ve Velkém Meziříčí. Byl pochován v hrobce Lobkoviců v Netíně, kterou nechala postavit jeho manželka Leopoldina. Pohlednice lobkovického zámku v Břežanech viz příloha č. 4.

¹⁷ Kaplička Panny Marie Královny a alianční erb Leopoldiny a Ludvíka z Lobkovic viz příloha č. 5.

¹⁸ Rudolf Ferdinand z Lobkovic se narodil 16. 8. 1840 v Břežanech. V roce 1866 se jako rakouský důstojník účastnil Prusko-rakouské války, přičemž se mimořádně vyznamenal v bitvě u Hradce Králové. Od roku 1875 byl velitelem dělostřeleckého pluku v Budapešti. Roku 1887 byl povýšen na polního podmaršála. Dne 26. 2. 1900 měl sňatek v Budapešti s vdovou po baronu Leopoldu Wilhelmu z Edelsheim-Gyulai Bedřiškou Kronau. Kníže Rudolf Ferdinand z Lobkovic zemřel 9. 4. 1908 ve Vídni. Byl pochován v hrobce Lobkoviců v Netíně.

¹⁹ Jméno je také psáno jako Wambold nebo Wamboldt.

²⁰ Hraběnka Ludovika z Harrachu na Rohrau a Thannhausenu se narodila 1. 10. 1876 v Aschachu nad Dunajem. Do manželství vstoupila s baronem Filipem Hugem Wamboltem z Umstadtu dne 19. 9. 1905. Zemřela 1. 6. 1942 a jako jediná z majitelů břežanského zámku je pochovaná na obecním hřbitově v Břežanech. Svatební fotografie Ludoviky a Filipa Wambolta z Umstadtu viz příloha č. 6. Hrob Ludoviky Wambolt z Umstadtu viz příloha č. 7.

²¹ MERTENS, J., *Geschichte der Kongregation der Hedwigschwesteren*, Korrekturausdruck, nepublikovaná práce, Berlin únor 2002, str. 366 uvádí, že zámek musel být prodán, aby byly urovnány dluhy barona Filipa Wambolta způsobené hraním hazardních her. Tato informace se předává ústním podáním mezi obyvateli Břežan a sestrami, které také Mertens ve své práci na

provinční představenou matkou Justinou Michalíkovou. Od té doby vlastní zámek Kongregace sester sv. Hedviky dodnes, s výjimkou období vyvlastnění státem v letech 1960 – 1991.²²

tomto místě cituje. Hovoří se o tom, že baron Wambolt zámek prohrál v kartách. V dostupných archivních materiálech se však žádná zmínka o této skutečnosti nenachází. Stejně tak ani žijícím příbuzným barona Wambolta není nic známo o tom, že by hrál hazardní hry a způsobil tím rodinný dluh. Toto tvrzení se jeví jako nepravděpodobné také z několika důvodů. Zaprvé, že břežanský zámek nebyl vlastnictvím barona Wambolta, ale jeho manželky Ludoviky. Zadruhé – baron Wambolt byl majitelem starobylého hradu Hmeljnik (Hopfenbach) ve Slovinsku, který nechal před rokem 1930 celkově zrekonstruovat. A zatřetí - mezi zájemci o koupi břežanského zámku byl mj. bohatý továrník, který by zaplatil mnohem vyšší cenu než sestry, kterým baronka Ludovika prodala zámek za méně než poloviční hodnotu. Pravděpodobně mylná informace o těchto dlužích barona Wambolta se mohla zrodit nesprávným pochopením pozdější situace, kdy se baron Wambolt skutečně dostal do dluhů ve Slovinsku, kde správce jeho hradu zpronevěřil velkou část tamního majetku. Důsledkem toho musel baron Wambolt prodat polovinu tamního lesa. Zjištěno na základě telefonického rozhovoru s hrabětem Franzem Ferdinandem von Hoyos, vnukem barona Wambolta dne 4. 4. 2020. Srov. <https://vigilantknight.com/2018/10/11/castle-hmeljnik/>, citováno 4. 4. 2020.

²² Přehled majitelů zámku viz příloha č. 8.

2. ZAKOUPENÍ ZÁMKU V BŘEŽANECH

V roce 1926 se šlechtické sídlo proměnilo v klášter sester sv. Hedviky, které v něm založily svůj provinční dům s noviciátem a zahájily zde svou rozmanitou činnost. Právě na tomto místě, jako jediném z mnoha domů české provincie, působí sestry dodnes.

2.1 Jednání o zakoupení zámku v Břežanech

Když sestry sv. Hedviky musely v roce 1877 opustit Prusko kvůli pronásledování katolické církve, poskytl jim útočiště olomoucký arcibiskup Bedřich Fürstenberg ve své diecézi v Nezamyslicích na Hané. Zde sestry založily provinční dům s noviciátem a postupně zakládaly na území dnešní České republiky další filiální domy, ve kterých sloužily potřebným lidem. Kandidátky se stále hlásily, sester přibývalo a klášter, ve kterém bydlely, byl stále více nevyhovující a těsný.²³ Proto po skončení první světové války provinční představená matka Justina Michalíková²⁴ hledala nové místo, kam by se uchýlily. Napsala o tom generální představené matce Margaretě Fleischer:

„Jak už je nejcitihodnější matce generální přestavené známo, trpí vnitřní a vnější vývoj zdejší provincie nemalou škodu díky stísněným prostorám provinciálního mateřince. Netrpí tím těžce pouze zdraví sester v nanejvýš stísněných ubytovacích podmínkách, nýbrž trpí také řeholní kázeň, protože je nám znemožněno dodržovat moudré předpisy církevního práva týkající se oddělení noviců od profesek.

Dům také strádá závažně po hospodářské stránce tím, že stísněné prostorové podmínky neumožňují širší charitativní činnost.

²³ Podrobně o této problematice viz SÜSENBEKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Nezamyslicích*, CMTF UP v Olomouci – magisterská práce, Olomouc, 2014.

²⁴ Fotografie provinční představené matky Justiny Michalíkové viz příloha č. 9.

Po celá léta jsme hledaly vnitřně uzavřený objekt, kam bychom mohly přenést provinciální dům s německým noviciátem. Pořídit novostavbu (Teplice nad Metují) je pro nás díky současným pořizovacím nákladům nepravděpodobné.²⁵

Vzhledem k tomu, že většina filiálek podřízených provinčnímu domu v Nezamyslicích ležela v oblastech osídlených německy mluvícím obyvatelstvem, hledala matka Justina možné nové sídlo provincie právě v takových místech. V červenci roku 1924 se dověděla o zámku v Břežanech na jižní Moravě, který byl právě v prodeji za velmi výhodnou cenu. Další výhodou ke koupi tohoto domu byla jeho poloha v mírné a úrodné krajině, čímž by bylo usnadněno zdárné a dostatečné zásobování provinčního domu. Dne 25. srpna téhož roku se matka Justina spolu s matkou Severinou Hlaváčkovou přijela na břežanský zámek podívat.²⁶ Již po této první návštěvě se matka Justina nadchla pro jeho zakoupení. V dopisu generální představené matce Margaretě napsala:

„Nyní se nám nabízí nanejvýš příznivé východisko. Baron Wambolt je ochoten prodat svůj zámek, velkou, jednoduchou a pro klášter vhodnou budovu, (částečně zařízenou, 10 ha park, zahrada a 3 ha polí) a rád by zámek prodal klášterní instituci, a sice za cenu 1 200 000 Kč. Objekt má hodnotu 2 000 000 Kč a nejctihodnější brněnský biskup, který zámek dobře zná, nám už několikrát opakoval, že by to byl pro nás z poloviny dar a že bychom šlechtické rodině měly být vděčny jako svým velikým dobrodincům. V každém případě je jisté alespoň to, že se nám taková příležitost už podruhé nenabídne, když možnost koupě nyní promeškáme.“²⁷

Sestry měly k dispozici pro tento účel v hotovosti 100 000 Kč. Dalších 200 000 Kč by mohly získat z prodeje starého mlýna v Hodonicích s 20 korci²⁸ polností. Jelikož bylo velmi nejisté, zda se mlýn podaří prodat do dne koupě, prosila matka Justina generální představenou o povolení vzít si půjčku 500 000 Kč. Splácení úroků mělo být zajištěno z úspor 23 filiálek. Matka Justina také doufala, že dostanou větší

²⁵ *Dopis provinční představené matky Justiny Michalíkové generální představené matce Margaretě Fleischer v záležitosti zakoupení břežanského zámku*, bez datace: APWJ D-II.

²⁶ Srov. SCHWETER, JÓZEF, *Historia Zgromadzenia Sióstr Świętej Jadwigi*, Wrocław: PoliFot, 1998, str. 483. Dále pouze SCHWETER, J., *Historia Zgromadzenia*.

²⁷ *Dopis provinční představené matky Justiny Michalíkové generální představené matce Margaretě Fleischer v záležitosti zakoupení břežanského zámku*, bez datace: APWJ D-II.

²⁸ Míra odpovídá téměř 6 hektarů.

finanční podporu od státu, neboť v březanském objektu plánovala poskytovat péči a výchovu slabomyslným dětem, což byla naléhavá charitativní činnost.²⁹

Poté, co matka Justina předběžně projednala tuto záležitost se sestrami provinční rady, kurátorem české provincie kanovníkem Janem Daňkem z Kroměříže a olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem, zaslala dne 12. února 1925 oficiální prosbu generální představené a její radě o povolení zakoupení zámku a parku v Břežanech za účelem přemístění noviciátu, resp. provinčního domu. Zároveň matka Justina požádala o povolení k půjčce finančního obnosu potřebného k tomuto nákupu a k prodeji mlýna v Hodonicích.³⁰ Generální představená matka Margareta Fleischer tuto záležitost projednala se sestrami generální rady a ještě téhož dne dala souhlas ke všem požadavkům matky Justiny s podmínkou, že ohledně půjčky bude zažádáno o souhlas Svatého stolce. Uvedla také, že vzhledem k finanční tísní mateřince nebude mít možnost poskytnout české provincii pro tento účel žádnou finanční pomoc.

Dne 23. října 1925 se generální vikářka matka Ludgardis Slowik obrátila na vratislavského biskupa kardinála Adolfa Bertrama s žádostí o vyřízení povolení Svatého stolce k nákupu uvedeného objektu za smluvní cenu 1 200 000 Kč, příp. k půjčce 500 000 Kč, a také k prodeji mlýna v Hodonicích za cenu 200 000 Kč. Kardinál Bertram dne 30. listopadu 1925 odpověděl následovně:

„Na žádost ze dne 23. tohoto měsíce odpovídám Vaší Ctihodnosti, že k půjčce ve výši 500 000 Kč a k prodeji mlýna v Hodonicích za účelem zakoupení panství barona Wamboldta ve Fryšavě (jižní Morava) je zapotřebí papežského svolení. Protože podle rozhodnutí mateřince ze dne 12. února tohoto roku jde tato transakce výhradně ku prospěchu a tíži české provincie, je ke zprostředkování papežského svolení příslušný ordinář českého provinciálního domu, proto odkazují Vaši ctihodnost s Vaší žádostí na něho.“³¹

Matka Ludgardis se tedy 4. prosince 1925 s touto žádostí obrátila na olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana. Na počátku roku 1926 ještě generální představená matka

²⁹ Srov. *Dopis provinční představené matky Justiny Michalíkové generální představené matce Margaretě Fleischer v záležitosti koupi březanského zámku*, bez datace: APWJ D-II.

³⁰ Srov. *Žádost matky Justiny Michalíkové generální představené Margaretě Fleischer o povolení k zakoupení zámku v Břežanech*, Nezamyslice 12. 2. 1925: APWJ D-II; *Žádost matky Justiny Michalíkové generální představené Margaretě Fleischer o povolení k prodeji mlýna v Hodonicích*, Nezamyslice, 12. 2. 1925: APWJ D-II.

³¹ *Dopis kardinála Adolfa Bertrama generální představené matce Margaretě Fleischer*, Vratislav, 30. 11. 1925: APWJ D-II.

Margareta Fleischer poprosila jménem matky Justiny o přimluvu u Svatého stolce kanovníka Steinmanna, který se toho času nacházel ve Vratislavi:

„Vysoce vážený, důstojný pane kanovníku!

Provinciální představená naší české řádové provincie, M. Justina v Nezamyslicích prosí ctěného důstojného pána kanovníka v hluboké úctě o laskavou intervenci u Svatého stolce v naléhavé kupní záležitosti Fryšava - zámek na jižní Moravě za účelem přenesení noviciátu na toto místo.“³²

Následně probíhala další vyjednávání týkající se zakoupení zámku v Břežanech, která se vyvíjela ve prospěch sester.³³ Sestry podnikly další kroky ke koupi zámku a vypracovaly návrh kupní smlouvy, kterou matka Justina zaslala dne 14. dubna 1926 arcibiskupskému ordinariátu v Olomouci s novým oznámením:

„V nejhlubší úctě podepsaná osměluje se předložití osnovu kupní smlouvy, týkající se zámku ve Fryšavě a pokorně prosí za laskavé brzké její schválení. Současně dovoluje si doložit, že jsme se zřekli patřícího k zámku zahradnictví a dolního parku, abychom objekt s ostatním příslušenstvím získati mohli za 1 000 000 Kč. V náhradu za tento ústup ponecháno nám k dispozici značné množství nábytku, čímž výpadek jest kryt. Dotyčné parcely jsou v přiloženém výtahu z gruntovní knihy poznačeny hvězdičkou. Nadějí se brzkého příznivého vyřízení, prosí za udělení sv. arcipastýřského požehnání v nejhlubší úctě oddaná služebnice Ses. Justina Michalíková, provinční představená.“³⁴

Celá záležitost se ještě průběžně vyvíjela. Návrh smlouvy ze dne 19. 5. 1926 doporučoval upravit text I. odst. Kupní smlouvy tak, aby celková částka 1 mil. korun byla rozepsána na 800 000 Kč za movitý majetek (zámek, park a polnosti) a 200 000 Kč za nemovitý majetek (příslušenství, zvl. nábytek).³⁵ Dne 27. května 1926³⁶ obdržela kongregace z olomoucké arcibiskupské konzistoře vytouženou odpověď:

³² *Dopis generální představené matky Margarety Fleischer kanovníku Steinmannovi*, Vratislav, 27. 1. 1926: APWJ D-II.

³³ *Dopis matky Justiny Michalíkové arcibiskupskému ordinariátu v Olomouci*, Nezamyslice, 30. 3. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

³⁴ *Dopis provinční představené matky Justiny Michalíkové arcibiskupskému ordinariátu v Olomouci*, Nezamyslice 14. 4. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

³⁵ Srov. *Dopis* (podpis nečitelný) *Kongregaci sester sv. Hedviky*, Kroměříž, 19. 5. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

³⁶ Originál dopisu obsahuje překlep v dataci, uvádí 2u. května 1926, další opisy pak uvádějí datum 21. května 1926, či 26. května 1926. Vzhledem k rozhodnutí arcibiskupa učiněnému dne 26. května lze předpokládat, že správná datace dopisu je 27. května 1926. Srov. *Dopis arcibiskupské konzistoře v Olomouci kanovníku Janu Daňkovi*, Olomouc, 27. 5. 1926: APWJ D-II.

„Jeho Arcibiskupská Milost nejdůstojnější Arcipastýř rozhodl dne 26. května t. r. takto: „Používaje zvláštní fakulty, dané mi reskripty posvátné kongregace pro záležitosti řeholníků v Římě ze dne 29. ledna 1926 a 4. května 1926, čís. 309/26, uděluji ctih. kongregaci sester sv. Hedviky s provinciálním mateřincem v Nezamyslicích povolení ku prodeji nemovitosti (mlýna) v Hodonicích a uzavření výpůjčky 800.000 Kč, obé za tím účelem, aby opatřen byl peníz potřebný na zakoupení zámku s přísl. ve Fryšavě. Povolení uděluji s podmínkou, že mlýn v Hodonicích nebude prodán pod odhadní cenu této nemovitosti, stanovenou přísežnými odhadci, dále že výpůjčka 800.000 Kč bude co nejdříve splacena ročními lhůtami, a že splacení každé lhůty bude arcib. konzistoři oznámeno.“³⁷

Po obdržení tohoto povolení bylo možné přistoupit k uzavření kupní smlouvy.

2.2 Kupní smlouva

Kupní smlouva mezi paní baronkou Ludovikou Wambolt z Umstadtu, majitelkou velkostatku Břežany, jako prodávající a Kongregací sester sv. Hedviky v Nezamyslicích, zastoupenou provinční představenou matkou Justinou Michalíkovou a sestrou Severinou Hlaváčkovou, jako kupující byla uzavřena dne 25. června 1926. Konečná dohodnutá celková částka za prodej zámku, 6 ha parku a 3 ha polností činila 800 000 Kč. Jednu část této kupní ceny ve výši 500 000,- Kč zaplatila kupující v hotovosti při podpisu smlouvy. Ke dni 1. 11. 1926 mělo být splaceno dalších 100 000 Kč a 200 000 Kč pak v pěti ročních splátkách vždy po 40 000 Kč s 6 % úrokem. Celá kupní cena měla být splacena do 1. 1. 1931.³⁸

Dále ve smlouvě stojí, že faktické držení majetku, jeho užívání, nebezpečí zničení nebo poškození prodávaného objektu přechází na kupující dnem podpisu této smlouvy a že dnem nejbližšího kvartálu po podpisu kupní smlouvy přebírá kupující povinnost platit daně a pojištění. Kongregace sester sv. Hedviky podpisem smlouvy

³⁷ *Dopis arcibiskupské konsistoře v Olomouci kanovníku Janu Daňkovi*, Olomouc, 27. 5. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

³⁸ *Srov. Kupní smlouva (úředně ověřený opis)*, Brno, 25. 6. 1926: AČPH, složka Břežany: Kupní smlouva. Pozemkový úřad.

zároveň převzala povinnost trvale udržovat mříž osazenou v ohradní zdi zámeckého parku, která je vystavěna kolem kostela, a umožňovat procesí Božího Těla z farního kostela k přední zámecké bráně a odtud k bráně parku.³⁹

Baronka Ludovika Wambolt z Umstadtu si v VII. odst. Kupní smlouvy vyhradila se souhlasem kongregace právo k přenesení či odnesení vybavení zámeckého pokoje zvaného „Marie Terezie“ a se schválením příslušných úřadů také sousoší Nejsvětější Trojice, nacházejícího se u zámku.

Smlouva byla po podpisu obou zúčastněných stran posílána ke schválení příslušným úřadům - Zemskému úřadu v Brně, Arcibiskupské konzistoři v Olomouci, Obvodové úřadovně státního pozemkového úřadu v Brně, Biskupské konzistoři v Brně⁴⁰ a Státnímu památkovému úřadu v Brně, který nesouhlasil s možností přenesení vybavení pokoje „Marie Terezie“ a sousoší Nejsvětější Trojice.⁴¹ Baronka Wambolt z Umstadtu poté objasnil, že pokoj „Marie Terezie“ není vybaven žádným zvláštním nábytkem, pouze stěny jsou obloženy dřevem, a že sousoší Nejsvětější Trojice je pro ně vzácnou rodinnou památkou, nesoucí erby jejich předků.⁴²

Proto byl dne 12. prosince 1927 podepsán Dodatek ke kupní smlouvě, v němž bylo stanoveno, že prodávající a její právní nástupci mají právo přenést pokoj „Marie Terezie“. Pokud by jej však chtěli vyvézt za hranice Československa, musí k tomu nejprve získat povolení Státního památkového úřadu. Dále zde bylo jednoznačně uvedeno, že sousoší Nejsvětější Trojice bude nadále ponecháno na svém dosavadním místě. Kupní smlouva s dodatkem ze dne 12. prosince 1927 byla schválena všemi příslušnými úřady.⁴³

Baronka Ludovika Wambolt z Umstadtu si na dobu pěti let vyhradila právo na užívání západního křídla zámku.⁴⁴ A skutečně zde do roku 1931 se svým manželem

³⁹ Srov. *Kupní smlouva* (úředně ověřený opis), Brno, 25. 6. 1926: AČPH, složka Břežany: Kupní smlouva. Pozemkový úřad.

⁴⁰ Srov. *Usnesení Krajského civilního soudu v Brně*, Brno, 25. 4. 1930: AČPH, složka Břežany: Kupní smlouva. Pozemkový úřad.

⁴¹ Srov. *Dopis advokáta JUDr. Vladimíra Dolanského matce Justině Michalíkové*, Brno, 19. 10. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

⁴² Srov. *Dopis barona Filipa Huga Wambolta z Umstadtu advokátovi JUDr. Vladimíru Dolanskému*, Břežany 18. 11. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

⁴³ Srov. *Dodatek ke kupní smlouvě ze dne 25. června 1926*, Brno, 12. 12. 1927: AČPH, složka Břežany: Kupní smlouva. Pozemkový úřad.

⁴⁴ Srov. SCHWETER, J., *Historia Zgromadzenia*, str. 484. V kupní smlouvě tato skutečnost zmíněna není.

baronem Filipem Hugem a sedmi dětmi pobývala. Snad proto byla dříve dohodnutá cena 1 mil. korun ještě o tolik snížena.

Na pokrytí nákladů za koupi zámku si sestry vzaly půjčku 500 000 Kč od Raiffeisenky v Břežanech, 100 000 Kč zapůjčil kongregaci za pětiprocentní úrok prelát Emanuel Waldstein z Mikulova a 200 000,- Kč splácela kongregace baronce Wambolt z Umstadtu v pěti ročních lhůtách s šestiprocentním úrokem. Protože se brzy ukázalo, že dle statut Raiffeisenky v Břežanech je realizace jejich zápůjčky neproveditelná, musely sestry zapůjčenou částku 500 000 Kč urychleně splatit. Vzaly si proto novou půjčku u Hypoteční a zemědělské banky moravské.⁴⁵ Bylo stanoveno, že koncem každého roku, nebo počátkem nového roku bude kongregace každoročně podávat zprávu arcibiskupské konzistoři, kolik za každou z uvedených tří zápůjček bylo v uplynulém roce splaceno a kolik zůstává dluhu do příštího roku.⁴⁶ Veškeré půjčky se sestrám podařilo splatit do konce války. Paradoxně zde napomohl sestrám politický nátlak v roce 1939, kdy sestry pracující jako učitelky v mateřských školách musely být přeškoleny na zdravotní sestry a zaměstnány ve státních nemocnicích, čímž se jejich příjmy zvýšily.

2.3 Otevření provinčního domu a přenesení noviciátu

Na prosbu provinční představené matky Justiny poslala generální představená matka Margareta Fleischer prostřednictvím kardinála Bertrama dne 12. srpna 1926 do Říma žádost o zřízení druhého noviciátu v Břežanech a přenesení provincialátu z Nezamyslic do Břežan. Důvodem ke zřízení druhého noviciátu byl problém společné formace novicerek s jazykovými rozdíly (část sester rozuměla jen německy a část pouze česky). Rozdělení novicerek bylo zamýšleno tak, že česky mluvící sestry by měly formaci v Nezamyslicích a německy mluvící v Břežanech. Matka Margareta Fleischer proto psala do Říma i s vysvětlením, jak se věci mají. V dopise pro Svatého otce vysvětlovala,

⁴⁵ *Dopis Kongregace sester sv. Hedviky Zemskému úřadu v Brně*, Brno, 11. 6. 1929: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

⁴⁶ *Srov. Dopis arcibiskupské konsistoře v Olomouci kanovníku Janu Daňkovi*, Olomouc, 27. 5. 1926: AČPH, složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

že s rostoucím počtem novicetek už je dům v Nezamyslicích příliš těsný, takže neumožňuje splnění předpisu kanonického práva (can. 546 § 1), podle nějž by měly být novicky ubytovány v prostorách oddělených od prostor sester profesek, tedy sester se sliby. Dalším důvodem ke zřízení druhého noviciátu byla výše zmiňovaná jazyková bariéra sester, kdy při této rozdílnosti probíhala probace, výchova a vyučování novicetek, a to mnohdy k jejich duchovní újmě, když všemu nerozuměly.⁴⁷

Po odeslání této žádosti však redemptorista P. Petsch CSsR upozornil matku Justinu na nebezpečí dvou noviciátů v jedné provincii kongregace, které by mohlo vést k rozdělení. Matka Justina poté chtěla svou žádost ještě změnit, ale to už nebylo uznáno za vhodné. Prosila proto Boha, aby Svatý otec potvrdil noviciát jen v Břežanech.⁴⁸ A skutečně se tak stalo. Apoštolský stolec žádal zrušení noviciátu v Nezamyslicích a jeho založení v Břežanech. Na základě reskriptu Kongregace pro řeholníky ze dne 7. října 1926 apoštolský administrátor brněnské diecéze biskup Josef Kupka⁴⁹ dne 26. října 1926 uznal noviciát v Nezamyslicích za zrušený a kanonicky zřídil nový noviciát v Břežanech. Zprávu o ustanovení noviciátu v Břežanech přijala matka Justina s velkou vděčností Bohu.

Po vyřízení těchto záležitostí byly zahájeny přípravy k přestěhování sester do Břežan. V Nezamyslicích zůstaly česky mluvící sestry a ty, které alespoň částečně ovládaly češtinu jako svůj další jazyk. Do Břežan se spolu s provinční představenou matkou Justinou přestěhovala přibližně polovina profesek a všechny novicky se svou novicmistrovou matkou Benitíí Paschwitz. Dne 19. listopadu 1926 matka Justina slavnostně otevřela provinční dům a noviciát v Břežanech. Nové sídlo české provincie slavnostně požehnal biskup Josef Kupka dne 4. května 1927 v přítomnosti generální představené matky Margarety Fleischer a matky Eusebie Hohl, členky generální rady. Patronem domu byl zvolen svatý Josef. Břežanský konvent v té době tvořilo devatenáct profesek a dvanáct novicetek.⁵⁰

⁴⁷ Srov. *Žádost generální představené matky Margarety Fleischer Svatému otci o schválení a potvrzení druhého noviciátu v Břežanech*, Vratislav, 12. 8. 1926: APWJ D-II.

⁴⁸ Srov. SCHWETER, J., *Historia Zgromadzenia*, str. 485.

⁴⁹ Brněnský biskup Norbert Jan Nepomuk Klein, O.T., který vedl diecézi od roku 1917, podal počátkem roku 1926 rezignaci, poté byl do 3. června 1926 apoštolským administrátorem brněnské diecéze. Od 3. 6. 1926 tento úřad vykonával biskup Josef Kupka, který se 21. 11. 1939 stal sídelním biskupem v Brně. Srov. <https://www.biskupstvi.cz/brnensti-biskupove#10>, citováno 10. 2. 2020.

⁵⁰ Srov. SÜSENBKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Stručný nástin dějin Kongregace sester sv. Hedviky v českých zemích*, bakalářská práce, Olomouc, 2005, str. 115 - 116. Dále SÜSENBKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*.

2.4 Proměny zámku a zámeckých prostor

Renesanční tvrz vystavěná v 16. století byla postupně přebudována na barokní zámek. Podobu barokního trojkřídlého zámku s honosným portálem, jehož stavba byla dokončena r. 1713, je možné vidět na jednom z reliéfů na sousoší Nejsvětější Trojice, stojícím vedle zámku. V pozadí vpravo se na tomto reliéfu nachází zřícenina představující snad dřívější renesanční tvrz, která byla vyplněna za válečných operací v roce 1619 (bitva u Dolních Věstonic).⁵¹ V roce 1713 měl zámek tvar otevřeného čtyřúhelníku. Východní, jižní a západní křídlo zámku bylo dvoupodlažní. Na středu jižního křídla byla věž pokrytá mědí. Severní trakt tvořila nižší terasa s honosným portálem a nižší věží uprostřed. Byla zdobena reliéfem malých sloupů a vázami vytesanými z kamene.⁵²

V letech 1818 – 1819 nechal kníže Mořic z Lichtenštejna přestavět zámek v nejnovějším stylu v duchu klasicismu. Nechal strhnout zámeckou věž v jižním traktu a celou severní terasu. Pilíře a kamenné vázy byly použity do stavby nového severního křídla. Zámek tak díky velké přestavbě dostal podobu podlouhlého čtyřúhelníku, tedy pravoúhlého bloku o délce 84 m a šířce 53 m, z toho vnitřní dvůr měl rozměry 56 x 26 m a navazující otevřené kolonády (dole) 4,5 m světlé šířky. Zdi jsou silné, niky oken jsou hluboké, místnosti mají hloubku cca 8,5 m. Vedle částečného podsklepení je tu jenom přízemí a první poschodí. Výška místností v prvním poschodí je přes 5 metrů.⁵³ Přestavbou vzniklo několik nových pokojů, z nichž některé jsou dodnes vyzdobeny štukovou výzdobou. V přízemí zámku se nacházely stáje pro koně a prostory pro zázemí rezidence. V roce 1819 byl kolem zámku založen anglický park, do kterého byly zakomponovány nejen sochy sv. Floriána, sv. Jana Nepomuckého a sousoší Nejsvětější Trojice, ale také kostel Zvěstování Páně.⁵⁴

V roce 1926 začaly sestry sv. Hedviky upravovat interiér zámku pro potřeby kláštera. V celém přízemí se tehdy nacházely stáje pro koně, skladiště na uhlí, dřevo,

⁵¹ Reliéf zámku viz příloha č. 1.

⁵² Srov. SÜSENBKOVÁ, M., *Střípky*, str. 15.

⁵³ Srov. *Popis zámku*, 16. 3. 1944: APWJ D-II.

⁵⁴ Zámecký park s barokním kostelem Zvěstování Páně viz příloha č. 10.

garáže. Jižní část přízemí byla přestavěna na velkou jídelnu, 3 obývací pokoje, pěknou velkou pekárnu, prádelnu, mandlovnu a mateřskou školku.⁵⁵

Toto vše se mohlo stát díky prozíravosti a znalostem matky Justiny v oboru stavebních záležitostí. Zakrátko byly připraveny k nastěhování obytné prostory pro sestry. Na slunečné straně v sousedství zámeckého parku dala matka Justina vykácet stromy a založila tam zelinářskou zahradu.⁵⁶ Postupem času byly vysazeny i ovocné stromy a keře, které dobře prospívaly a přinášely velkou úrodu. „*Zpočátku byl sice kuchařem hlad, ale filiálky věrně pomáhaly, takže nikdo nestrádal nedostatkem jídla.*“⁵⁷

První dopis posílá provinční představená matka Justina Michalíková z Břežan generální představené sester sv. Hedviky matce Margaretě Fleischer dne 9. července 1926. V dopise píše:

„Jak milá ctihodná Matka vidí, píše dnes poprvé z Břežan. Jsem tu od středy a nedokážu se sebrat. Zedníci, malíři, fasádníci, všichni společně napomáhají tomu, že se krásný zámek mění ve značně nepěkný. I když by se chtělo udělat jen to nejnnutnější, přidává se k tomu pořád ještě něco navíc. Jen abychom tu ale byly šťastné a aby tu všechno bylo v pořádku!“⁵⁸

Pro Ludoviku baronku Wambolt z Umstadtu a její rodinu, která ještě podle dohody mohla do roku 1931 obývat třetinu zámku, muselo být velmi bolestivé (i přesto, že si sama přála, aby zámek sloužil potřebným) sledovat, jak se opravdu nádherné šlechtické sídlo s překrásnými pokoji a vybavením částečně ničí a upravuje pro potřeby sester a jejich svěřenců. Nemalou útěchou pro baronku Ludoviku Wambolt z Umstadtu mohlo být mimo jiné to, že krásný jídelní sál, snad nejkrásnější místnost zámku, přestavěly sestry na kapli, kterou zasvětily Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu.

V roce 1939, tedy na začátku války, se příliš mnoho stavebních úprav nedalo provést, sestry udělaly pouze pár změn. Pokoj sestry Johanny Rydzko přeměnily na rekreační místnost pro profesky. Takto popisuje prostor některá ze sester sv. Hedviky ve výroční zprávě z roku 1939:

⁵⁵ Srov. *Seznam majetku 1928 – 1938*: AČPH.

⁵⁶ Zahrada sester viz příloha č. 11.

⁵⁷ Srov. *Zpráva sestry Antonie o Břežanech*, 1991: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordensgeschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

⁵⁸ *Dopis matky Justiny Michalíkové generální představené matce Margaretě Fleischer*, 9. 7. 1926: APWJ D-II.

„Skoro se podobá pamětní síni, protože stěny zdobí portréty našich ctihodných: shlížejí na nás podobizny matek generálních a provinciálních představených a k těm přibyl o něco později i portrét nejdůstojnějšího pana preláta Oppermanna, superiora celé kongregace.“⁵⁹

Kvůli měnícím se poměrům musely sestry snížit stav dobytka, jednoho ze tří koní prodaly místnímu mladému mlynáři. Veliká a poměrně těžká práce je čekala při čištění kanalizace, protože ta se za posledních 30 let neudržovala. Při té příležitosti byly odstraněny čtyři velké rezervoáry k zachytávání dešťové vody ve dvoře a voda se tak odváděla přímo do kanalizace, čímž se dvůr značně vysušil.

Pro děti byla vybudována vlastní jídelna složená z jedné větší a jedné menší místnosti. Do roku 1939 děti jedly v přepažené části chodby.⁶⁰ Ve stejném roce 1939 se stala velká nehoda. V pokoji slečny Anny Sündermannové se totiž zřítil strop. Ve výroční zprávě za rok 1939 to sestry popisují:

„Bylo to 17. října 1939, když se slečna Sündermannová chtěla pomodlit svou večerní modlitbu. Slečna Josefína nebyla naštěstí ještě na svém obvyklém místě, a tu se s velkým rámusem zřítil kus stropu. Celý pokoj se zahalil do oblaku prachu, a když ten se trochu rozptýlil, uviděly jsme tu spoušť. Bytelný stůl byl v troskách a všude ležely větší či menší kusy malty. Veškerý nábytek byl tlustě pokrytý vápenným prachem. Důvodem té paniky byl defekt ve stropě. Pokoj zůstal po celé týdny neobydlený, dokud se neodstranily všechny škody a dokud se nedalo zase všechno do pořádku.“⁶¹

Kvůli existenční nejistotě v době druhé světové války sestry na domě neprováděly žádné renovační práce, i když některé okenní rámy byly úplně ztrouchnivělé a omítka velmi opadávala.⁶² K opravám došlo až v roce 1947. V roce 1954 veškeré prostory v prvním patře kromě klauzury byly dány dětem. Sestry musely vše zařizovat podle předpisů, a i když už Domov spravoval pan správce, o vše se staraly ony, „jinak by z toho nic nebylo... *Děláme to rády, vždyť je to náš dům*“, napsala matka

⁵⁹ *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II.

⁶⁰ Srov. *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II.

⁶¹ *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II. Slečna Anna Sündermannová, sestra III. řádu sv. Františka, je pohřbena na hřbitově sester v Břežanech v levém dolním rohu, tam, kde jsou pochováni obyvatelé zámku.

⁶² *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordensgeschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

Bohumila.⁶³ Kvůli nedostatku místa byl pokoj pro hosty přestěhován do přízemí. Krutá zima v tomto roce si vyžádala opravu trubek u radiátorů a jednoho bojleru. Uprostřed těchto mrazů byla také dokončena truhlárna.⁶⁴

V roce 1955 sestry zřídily také sušárnu na prádlo, což byla velká úleva, neboť už se nemusely vláčet s těžkými koši prádla na venkovní sušáky.⁶⁵ Dokončena a poprvé použita byla 8. února 1955. Sestry kvůli tomu musely znovu přestěhovat pokoj pro hosty, který byl přestěhován z prvního patra právě do těchto míst. Na chodbě pro hosty zavedly hygienické zařízení, čímž část této krásné chodby padla za oběť tomuto účelu.⁶⁶

V květnu 1956 byla zahájena stavba transformátoru, který byl už v červnu postaven, ale ještě nezapojen. Dodnes stojí před západní ohradní zdí zámeckého parku, silnoproud vede pod zemí k zámku, na tzv. „baronovu chodbu“ vedoucí k sousoší Nejsvětější Trojice.⁶⁷ Elektřina z transformátoru se začala odebírat v lednu 1957.⁶⁸

V září 1956 objednala matka Bohumila sochu, která dodnes stojí naproti zámku. Jedná se o sochu Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, kterou zhotovili bratři Kafkovi.⁶⁹ Na místo ji přivezli již 2. října 1957, tedy o tři měsíce dříve oproti původnímu plánu. Slavnostní posvěcení sochy se konalo v roce 1958.

V roce 1957 dále probíhala renovace domu, omítek, opravy střechy. Sestra Alfonsa Lapárová popisuje situaci v klášteře matce Augustině těmito slovy:

„Dnes také dokončili omítky a sundali lešení. I střecha a komíny jsou hotové. Jeden z pokrývačů spadl ze střechy a zlomil si obě ruce. Bohu díky, jak on, tak i my jsme přitom měli ještě veliké štěstí. Teď je tedy všechno nutné

⁶³ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální vikářce matce Caspara Zehmeové, Břežany, 9. 7. 1954: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

⁶⁴ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 3. 3. 1954: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

⁶⁵ Sestry také sušily prádlo na půdě.

⁶⁶ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 1955: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

⁶⁷ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 26. 5. 1956: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

⁶⁸ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 30. 1. 1957: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

⁶⁹ Podrobněji k této soše viz SÜSENBKOVÁ, M., *Strípky*, str. 59. Foto sochy Nejsvětějšího Srdce Ježíšova viz příloha č. 12. Sochu chtěli později komunisté shodit, ale báli se, protože prý již byla zaznačena ve vojenské mapě. *Srov. Osobní rozhovor s panem Oldřichem Rafajem, 2019.*

hotovo. Mohly bychom teď alespoň na rok vysadit a nemít tolik cizích lidí v domě.“⁷⁰

Na podzim roku 1957 zařídila charita zasklení podloubí ve vnitřním nádvoří na straně brány, čímž docílili krásné světlé chodby. Sestry se jen obávaly toho, aby skleněné tabulky příliš nelákaly chlapce a aby je při vzájemném hraní a běhání nerozbili. Na rok 1958 bylo naplánováno zavedení ústředního topení a položení podlahy, což pro malé děti také nebylo skvělé a ideální řešení, protože se sestry bály, že zase pro změnu budou děti chodit s rozbitými koleny.⁷¹

V roce 1960 došlo k vyvlastnění zámku státem a o opravy se měl starat stát. V září 1961 se za vedoucí Domova paní Vlasty Markové začala pokládat dlažba na vnějším nádvoří, což bylo vzhledem k finanční náročnosti dokončeno až o pět let později. Ve stejném roce 1961 také došlo k výměně dlažby v dolní i horní chodbě. V listopadu 1966 byla zrušena pekárna a tyto prostory využity na sklad a šatnu pro zaměstnance.⁷² V roce 1967 se za vedoucího Domova pana Jana Vavrouška dělala nová fasáda ve vnitřním nádvoří.⁷³ Opravu venkovní fasády měl od roku 1985 v plánu vedoucí Domova pan Stanislav Štork, ale uskutečnila se až za vedoucího Domova Mgr. Jiřího Herziga v roce 1989.

V roce 1977 byl sestrám odebrán refektář, když civilní personál potřeboval větší jídelnu a sester stále ubývalo. Nejprve jim ho odebrali ze dvou třetin, následně byl zcela zlikvidován.⁷⁴ Domácí kněz bydlel v prostorách klauzury sester.⁷⁵ V budově zámku byla také před rokem 1989 zřízena zubní ambulance pro svěřence, zaměstnance i veřejnost, která zde dlouhou dobu fungovala. Krátce po revoluci se začalo s obnovou klášterní kaple.⁷⁶

Poté byly veškeré práce soustředěny na okolí zámku. Byla postavena silnice od veřejné komunikace až k nádvoří zámku a proveden generální úklid parku. V roce 1991

⁷⁰ *Dopis sestry Alfonsy generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 2. 10. 1957: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

⁷¹ *Dopis matky Bohumily Mořtašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, bez data: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.

⁷² *Kronika obce Břežany*, s. 48: SOKA Znojmo.

⁷³ Vnitřní nádvoří zámku viz příloha č. 13.

⁷⁴ Refektář sester z roku 1955 viz příloha č. 14.

⁷⁵ Srov. *Zpráva o cestě do Čech od generální představené matky Michaely Andörfer*, 18. 2. – 28. 2. 1978: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

⁷⁶ K tomuto tématu více viz následující kapitola 2.5.

byl sestřím zámek navrácen jako jejich majetek. Od té doby opravy provádí a financuje kongregace a mobiliář hradí zřizovatel Domova, který je v nájmu.

Díky spolupráci a poradám generální představené matky Michaely Andörfer s ředitelem Domova Mgr. Jiřím Herzigem se rozběhly velké opravy na zpustlém domě. Okolo okapů byly zdi opršelé až na holou cihlu, a tak v roce 1991 byla provedena firmou ze Znojma na budově zámku nová fasáda a nově osazeny okenní mříže. Generální představená matka Michaela při návštěvě Břežan dne 17. listopadu 1991 jen žasla, jak velké množství práce se udělalo.⁷⁷ Jelikož celé vnitřní prostředí zámku bylo v havarijním stavu (odpady, koupelny, rozvody elektřiny i ubytovací prostory uživatelů), bylo nutné provést postupně celkovou rekonstrukci domu. Pro uživatele Domova nechaly sestry podle Ing. arch Michala Říčního zrekonstruovat obytné prostory tak, aby vznikly ucelené samostatné domácnosti.⁷⁸ Prostory pro kanceláře a aktivizační činnosti sestry nechaly zbudovat v bývalých hospodářských budovách. V roce 1993 zabudovaly do zámku lůžkový výtah, který byl v roce 2015 zrekonstruován a zmodernizován.

Od roku 2019 sestry začaly po naplánovaných etapách s generální opravou střechy zahrnující nejen výměnu střešní krytiny, ale také střešních krovů. V roce 2019 sestry zahájily obnovu a úpravu parkových cest.

2.5 Proměny kaple

V době, kdy zámek obývali majitelé šlechtického původu, byla kaple v oválné místnosti v rohu východního křídla zámku. Poté, co sestry sv. Hedviky odkoupily zámek, vybudovaly v roce 1927 kapli ve středové části prvního patra severního křídla zámku.

⁷⁷ Srov. *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

⁷⁸ Inspiraci k těmto samostatným domácnostem našly sestry v Berlíně, kde sestry vedou dětský domov a školu Sancta Maria. Podle svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové ze dne 3. 4. 2020.

V roce 1932 nechala matka Severina Hlaváčková kapli rozšířit spojením dvou velkých místností. V roce 1935 nechala vytvořit obloukový presbytář v kapli, tak jak je dodnes. V zadní části kaple nechala na přání sester zbudovat kůr.⁷⁹ V průběhu let dostávala kaple několik podob. V kapli býval hlavní oltář se sochou Nejsvětějšího Srdce Ježíšova a dva boční oltáře, na stropě visely skleněné lustry, mezi lavicemi byly užší mezery. V roce 1947 popsala kapli matka Annuntiata takto:

„Naše kaplička je jako klenotnička, nově vymalovaná, množství nových lustrů, ze stropu visí dva velké, na stěnách vždy po čtyřech menších a v kopuli 3 reflektory. Máme teď spoustu světla a radosti.“⁸⁰

Biskup Karel Skoupý v roce 1949 udělil pro oltář v kapli privilegium altaris - Altare privilegiatum quotidianum ad septennium. Mše svaté sloužené za zemřelé sestry a rodinné příslušníky i za jiné zemřelé měly plnomocné odpustky. „*Reskriptem posvátné Apoštolské Penitenciáře v Římě ze dne 27. října 1949 byl hlavní oltář poloveřejné kaple prohlášen za privilegovaný na sedmiletí, tj. do 27. října 1956, pod podmínkou, že v této kapli není jiného oltáře podobným privilegiem obdařeného.*“⁸¹ V roce 1952 nechaly sestry objednat u řezbáře z Brna nové pozadí k postranním oltářům. Za další dva roky v říjnu 1954 se sestry rozhodly, že nechají vymalovat kapli a strop mariánskými motivy. Doprostřed stropu byla namalována Immaculata a okolo ní čtyři scény ze života Panny Marie: zvěstování, narození Ježíšovo, Mariino setkání s Kristem na křížové cestě a Pieta.⁸² Předtím, než bylo dílo dokončeno, musely sestry přinášet mnohé oběti. Některé pobožnosti a májové bohoslužby probíhaly v refektáři. Mše svaté bývaly v kapli, jen Nejsvětější Svátost se přenášela na některý z volných bočních oltářů, podle toho, kde se zrovna pracovalo. Malíř, jehož jméno neznáme, byl velmi hodný a milý pán, každý den se účastnil mše svaté a často přistupoval ke svátostem.⁸³ V roce 1956 popisuje tuto krásnou kapli – chloubu kláštera – sestra Nothburga ve spojitosti s oslavou 50. narozenin matky Bohumily Moltašové:

⁷⁹ Srov. *Jahresberichte der Generaloberin 1926 – 1935*, rok 1935, str. 13: APHS Ber.

⁸⁰ *Dopis provinční představené matky Annunty generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 12. 12. 1947*: APHS Ber, CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

⁸¹ *Udělení privilegia altaris na oltář klášterní kaple sester sv. Hedviky v Břežanech*, biskup Karel Skoupý, 1949: AČPH.

⁸² Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální vikářce matce Caspáře Zehmeové, Břežany, 9. 7. 1954*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

⁸³ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

„Cherubín namalovaný v životní velikosti vážně shlížel dolů s kadidelnicí v ruce a láskou sálající serafín se nedal rušit z usebrání, maličcí andělci zvědavě nakukovali zpoza obláčků a vynášeli prosby všech sester a dětí vzhůru do nebe.“⁸⁴

Tyto nástěnné malby se nacházely za oltářem v presbytáři. Z korespondence, kterou sestry z Břežan vedly s matkou či spolusestrami z generalátu, není zcela jasné, zda tyto fresky andělů maloval tentýž malíř, který maloval na strop scény ze života Panny Marie, jak je řečeno výše.

Na základě liturgické reformy II. vatikánského koncilu se kaple v roce 1968 opět renovovala. Z presbytáře byly odstraněny oltáře a sochy, do jeho středu byl umístěn nový jednoduchý oltář, aby kněz mohl sloužit mši svatou tváří k lidu. Po stranách presbytáře byly umístěny jednoduché boční oltáře, na pravém z nich stál svatostánek. Na střed čelní stěny v presbytáři byl namalován kříž, na nějž byla umístěna socha Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. V roce 1970 byla tato socha nahrazena křížem zapůjčeným z Jihomoravského muzea ve Znojmě. V této podobě sloužila kaple až do roku 1981, kdy byly sestry vypovězeny z domu a kaple musela být zrušena. Většinu inventáře z kaple sestry věnovaly do kostelů v okolí. Do Mackovic boční oltář, do Pravic druhý boční oltář a lavice. Hlavní oltář věnovaly do Drnholce, kam také uložily zbylou část lavic s nadějí, že je jednou bude možné vrátit do brežanské kaple. Kříž z presbytáře sestry zapůjčily židlochovické farnosti, kůr byl rozebrán, elektrické harmonium bylo převezeno k sestrám do Mukařova. Bolestná chvíle přišla 3. listopadu 1981, kdy byla v kapli sloužena poslední mše svatá. Bylo prolito opravdu hodně slz, obzvlášť při průvodu s Nejsvětější Svátostí, která byla přenášena do farního kostela.

Toto bolestné období trvalo devět let. Nově nabytá svoboda církve s sebou přinesla to, že se generální představená matka Michaela Andörfer z Berlína konečně mohla ujmout záležitostí české provincie ještě dříve, nežli došlo k zákonnému navrácení majetku. Jednala s ředitelem Domova Mgr. Jiřím Herzigem, který se snažil dělat pro děti to nejlepší. Kongregace ve spolupráci s ním v roce 1990 obnovila kapli, která sloužila do té doby jako skladiště. Realizace proběhla podle projektu Ing. arch. P. Miloslava Blažka z Laškova. Z Drnholce byly zpět přivezeny lavice.⁸⁵ Monstranci,

⁸⁴ *Dopis sestry Nothburgy generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 21. 5. 1956: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

⁸⁵ Díky přesunu lavic se v Drnholci sestry seznámily s P. Pavlem Procházkou, který zde byl farářem. Ten poté několik let dojížděl k dětem do Břežan, povídal si s nimi o Bohu a hráli s nimi divadlo

křížovou cestu, svatostánek a posvátné nádoby věnovala sestrám farnost z Kisslegu v Allgäu, kde dříve působily sestry svaté Hedviky z německé provincie. Tamní kněz, P. Helmut Krieger, je dodnes velkým dobrodincem sester. Svatostánek byl zabudován do stěny uprostřed presbytáře a po bocích byly umístěny sochy Panny Marie Lurdské a sv. Hedviky. P. Miloslav Blažek zhotovil rám na svatostánek a reliéf Poslední večeře na nový oltář. Dominantou obnovené kaple se stal nový velký dřevěný kříž. Na něj byla připevněna socha Krista z kříže navráceného ze židlochovické farnosti. Původní menší dřevěný kříž se uschoval na oratoř ve farním kostele. Aby původní velký prostor kaple mohl sloužit více účelům, byl prostor předělen na dvě části skládací zvukotěsnou stěnou, kterou spolu s generalátem u rakouské firmy zařizovala a hradila provinční představená matka Gabriela Wieland z Rakouska.

Dne 13. října 1990 byla kaple znovu vysvěcena biskupským vikářem Ludvíkem Horkým z Brna. Při této slavnosti za účasti generální představené matky Michaely Andörfer a mnoha hostí tři mladé sestry, Anežka Kozubíková, Monika Změlíková a Zdislava Olšová, veřejně obnovily řeholní sliby a přijaly řeholní šat. V novinovém článku z roku 1991 Jiřího Floriana „Naděje na okraji společnosti“ tehdejší ředitel Domova Mgr. Jiří Herzig vypráví:

„Něco pěkného a příjemného jsem ovšem navzdory problémům přece jen v Břežanech našel. Překrásnou kapli, nejkrásnější prostor celého zámku, ze které předchozí režim udělal skladiště. „Hedvičky“ společně s ústavem nasbíraly peníze – a aťsi teď běží v televizi cokoli, ústavní děti přiběhnou na mši.“⁸⁶

V roce 2006, kdy probíhala obnova presbytáře Ing. arch. Magdalenou Říchnou, byl stávající velký kříž nahrazen nynějším jednoduchým na zdi umístěným kovovým křížem, který tvoří jeden celek s věčným světlem, symbolem probodeného Srdce Ježíšova. Zapůjčený původní dřevěný kříž se sochou Krista byl navrácen do znojemského muzea. Velký dřevěný kříž z kaple byl postaven na zahradě sester u kapličky sv. Josefa, kde zakončuje křížovou cestu.

Poslední interiérová úprava klášterní kaple proběhla v roce 2018. Dne 16. října 2018 na slavnost sv. Hedviky byl požehnán nový oltář, ambon a kalich s patenou.

podle biblických příběhů. Později byl přeložen do Děčína a poté do Šluknova. Se sestrami je v kontaktu dodnes.

⁸⁶ Výstřižek z novin Svobodné slovo, Naděje na okraji společnosti, pátek 7. června 1991: AČPH.

Projekt nového oltáře, ambonu, sedesu pro kněze a sedadel pro ministranty vypracovala opět paní Ing. arch. Magdalena Říčná se svým manželem Ing. arch. Michalem Říčným. Dílo zrealizoval pan Rostislav Čuhel. Jako materiál použili spojení kovu a dřeva. Mši svatou celebroul P. Roman Kubín – zástupce otce biskupa Mons. Vojtěcha Cikrle, který byl na tuto slavnost pozván, ale ze zdravotních důvodů se jí nemohl zúčastnit. Spolu s P. Romanem Kubínem koncebrovalo dalších jedenáct kněží.⁸⁷ Při mši svaté paní architektka Magdalena Říčná četla druhé čtení a se sestrou Amatou položila na nový oltář plátno. Pan Čuhel přinesl svícen a kříž na oltář, paní Bohuslava Podaná přinesla před oltář květinovou vazbu, kterou sama zhotovila. Při obětování přinesla sestra Klára nový kalich s patenou a P. Roman Kubín jej požehnal zvláštní modlitbou. Matka Anežka a sestra Monika pak přinesly obětní dary. Na tuto krásnou slavnost přišlo mnoho obyvatel a zaměstnanců Domova a dalších hostů, takže kaple nestačila a lidé museli stát až na schodišti před kaplí. Po mši svaté přešly sestry s pozvanými hosty do Emauz, kde následoval slavnostní oběd. Oslavu sestry zakončily před Nejsvětější Svátostí slavnostními nešporami, litaniami ke sv. Hedvice a obnovou řeholních slibů.⁸⁸

Ke zkvalitnění hudebního doprovodu při bohoslužbách sestry zakoupily 23. prosince 2018 z Holandska použité varhany, kterými nahradily staré harmonium. Kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova slouží dodnes. Každý den je zde sloužena mše svatá, na kterou s nadšením docházejí uživatelé Domova a příležitostně i místní farníci.⁸⁹

⁸⁷ Mons. Jindřich Bartoš, P. Petr Bartoněk, Mons. Josef Fiala, P. Andrzej Bystrzycky, P. Václav Ježík, P. Miroslav Hřib, P. Savio Říčica, P. Pavel Merta, P. Pavel Sobotka, P. Petr Václavek, P. Pavel Bublan.

⁸⁸ Srov. *Kronika Kongregace sester sv. Hedviky v Břežanech*, rok 2018: AČPH. Kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova viz příloha č. 15.

⁸⁹ Od března 2020 se z důvodu pandemie onemocnění nového typu koronaviru Covid-19 nesměly do odvolání sloužit mše svaté s účastí lidu, výjimku tvořila uzavřená řeholní společenství. Obřady velikonočního tridua se tak v roce 2020 konaly pouze v klášterní kapli. Nebylo to ovšem poprvé, kdy sestry slavily obřady velikonočního tridua v klášterní kapli. V roce 1954 v kapli slavily obřady Zeleného čtvrtku a Velkého pátku, protože P. Páral už byl starší (92 let). Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 9. 5. 1954: APHS Ber, složka Frischau Brezany 1946 – 1957. Také v roce 1966 sestry slavily Velikonoce v kapli kromě obřadů Velkého pátku. Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Mukařov, 27. 4. 1966: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.

3. VŠEDNÍ I NEVŠEDNÍ ŽIVOT V KLÁŠTEŘE

Následující kapitoly se snaží vylíčit život sester sv. Hedviky v Břežanech, tak jak je samy popisovaly ve svých dopisech adresovaných většinou do rukou generální představené. Lze v nich zachytit krásu všedního dne, neobyčejně pojaté obyčejné události, radost ze služby druhým, ale i starost o jejich péči.

3.1 Provinční představené sester sv. Hedviky v Břežanech

Od roku 1926 byla provinční představenou v Břežanech matka **Justina Michalíková**. Narodila se dne 26. listopadu 1877. Řeholní šat přijala 15. června 1898 v Nezamyslicích, první sliby složila 16. července 1900 a věčné sliby 16. července 1905. Vykonávala úřad místní představené v Tanvaldu a v roce 1917 byla jmenována provinční představenou v Nezamyslicích. Právě ona se zasadila o přeložení provinčního domu a noviciátu z Nezamyslic do Břežan. Byla první provinční představenou sídlící v nově zakoupeném klášteře v Břežanech, kde tento úřad vykonávala do 13. července 1932.⁹⁰

Generální představenou kongregace v roce 1926 byla matka Margareta Fleischer, která sídlila ve Vratislavi. Generální radu k roku 1932 tvořily sestry Ludgardis Slowik – generální vikářka, Eusebia Hohl, Canisia Vogt a Augustina Schmidt.⁹¹

Provinční radu v Břežanech od roku 1932 tvořily minimálně na tři roky vikářka matka Severina Hlaváčková, asistentky matka Crescentia Zocková a matka Clementia Stenzelová, a sekretářka sestra Engelberta Baránková.⁹² Představenou domu byla

⁹⁰ Provinční představená byla podle stanov z roku 1931 jmenována generální představenou na tři roky a poté mohla být znovu potvrzena na další tři roky. Srov. *Stanovy Kongregace sester svaté Hedviky*, Řím, 1931, 2. část, kap. 9., č. 417 a 420: AČPH.

⁹¹ Srov. SCHWETER, J., *Historia Zgromadzenia*, s. 519. Německá či polská jména sester z ostatních provincií v celé práci ponechávám v původním tvaru.

⁹² Podle stanov sester sv. Hedviky z roku 1931, 2. část, kap. 9., č. 421 měla mít provinční představená jen dvě rádkyně, z nichž první byla provinční vikářkou.

od 27. 5. 1926 matka Clementia Stenzelová a v roce 1932 je zmiňována matka Liberata Niefer.⁹³ Novicmistrovou v Břežanech byla od roku 1926 sestra Benitia Paschwitz.⁹⁴

Matka Justina se postarala o přebudování a úpravy bývalého zámku tak, aby odpovídal potřebám sester a jim svěřených dětí. Vyžádalo si to nemalé úsilí i peněžní oběti, ale díky jejím výborným znalostem ve stavebním oboru se dílo podařilo. Sestry se mohly nastěhovat do upravených obytných prostor a zahájit zde svou službu potřebným.

Na pozemku za ohradní zdí zámeckého parku na slunečné (jižní) straně nechala matka Justina vykácet stromy a založila tam zelinářskou zahradu. Postupem času tam sestry vysadily i ovocné stromy a keře a zajistily si tak obživu z vlastních zdrojů. Po naplněné šestileté službě v úřadu provinční představené matka Justina 14. července 1932 odešla jako místní představená do Hrušovan nad Jevišovkou, odkud se 16. srpna 1938 odstěhovala do Teplic nad Metují. Od 27. února 1939 byla v Pilníkově a 1. srpna 1944 se vrátila zpět do Břežan, kde o rok a deset dní později dne 11. srpna 1945 umírá.⁹⁵

Krásně připravené dílo k dalšímu duchovnímu i materiálnímu rozvoji převzala 14. července 1932 dosavadní provinční vikářka matka **Severina Hlaváčková**. Narodila se 30. dubna 1874. Dne 23. října 1894 vstoupila do noviciátu a po dvou letech složila první sliby 27. října 1896. Věčné sliby měla 22. srpna 1903. Po prvním tříletém období byla do úřadu provinční představené jmenována na další tři roky, a to do 16. srpna 1938.

Jako první radní sestra a vikářka české provincie byla zvolena matka Engelberta Baránková. Dalšími radními sestrami byly sestra Justina Michalíková, Annuntiata Navrátilová a Capistrana Fischer.⁹⁶ Představenou domu v Břežanech byla v letech 1934 – 1938 matka Jucunda Mende.

Mottem matky Severiny Hlaváčkové byl verš z Bible: „*Miluj Boha nade všechno a svého bližního jako sebe samého!*“⁹⁷ Duchovní podpory se nově ustanovené matce Severině Hlaváčkové dostalo nejen od matky generální Margarety Fleischer, ale i od biskupského ordinariátu. Vyprošují jí, aby byla vzorem svým spolusestrám

⁹³ Matka Liberata Niefer zemřela ve věku 55 let v nemocnici ve Vratislavi. Srov. Matrika sester: AČPH.

⁹⁴ Srov. SCHWETER, J., *Historia Zgromadzenia*, s. 524.

⁹⁵ Srov. Matrika sester: AČPH.

⁹⁶ Srov. *Dekret pro Matku Engelbertu Baránkovou a Dekret pro Matku Justinu*, Vratislav 1. 7. 1932: APWJ D-II.

⁹⁷ *Dopis provinční představené matky Severiny Hlaváčkové generální představené matce Augustině Schmidt*, 9. 8. 1938: APWJ D-II.

v následování řeholních pravidel a v plnění klášterních povinností, aby tak ukazovala a pomáhala nalézat tu správnou cestu k nebi, a řeholní domy aby vzkvétaly a prospívaly.⁹⁸ Matka Severina v roce 1932 nechala stavebně upravit stávající klášterní kapli tak, že zmenšením sakristie vznikl obloukový presbytář. V roce 1935 nechala rozšířit kapli a založila v jihovýchodní části zámeckého parku v Břežanech hřbitov pro sestry. Po šesti letech obětavé služby se matka Severina loučila se sestrami slovy: „*Děkuji vám všem za lásku, kterou jste mi prokazovaly, kolik jen radosti jste mi připravily! Bůh vám oplát' na tisíckrát. A pokud jsem vám způsobila bolest, prosím vás, odpusťte mi.*“⁹⁹ Poté odjela na zasloužený odpočinek do filiálního domu v Králíkách, odkud po třech měsících odešla do Chrastavy. Své motto se snažila naplňovat nejen do poslední chvíle své služby představené, ale také do posledního dne svého života. Zemřela v nemocnici v Liberci dne 6. listopadu 1944.¹⁰⁰

V roce 1938 nastala změna ve vedení nejen české provincie, ale i ve vedení celé kongregace. Byla zvolena nová generální představená matka Augustina Schmidt, která tento nesnadný úkol nesla do roku 1969. V Břežanech dne 18. srpna 1938 nastoupila na místo matky Severiny Hlaváčkové generální radou jednomyslně zvolená mladá matka **Annuntiata Navrátilová**.¹⁰¹ Narodila se 20. května 1901 v Nezamyslicích. Řeholní šat přijala 25. července 1922. První sliby složila 6. srpna 1924 a věčné sliby 8. srpna 1929. Jako rádkyně jí po boku stály provinční vikářka matka Engelberta Baránková, dále sestry Wunibalda Nogliková a Gratiana Raabe. Představenou domu v Břežanech byla matka Gualberta Lejová do 11. srpna 1945. Po matce Gualbertě byla představenou domu do 30. prosince 1949 matka Štěpánka Ondrušková. Prosba matky Augustiny Schmidt o věrnost, lásku a poslušnost sester k nové provinční představené byla velmi potřebná a na místě, protože jak se ukázalo později, nejen politické okolnosti zasáhly vnitřní uspořádání kongregace, ale i bolestné odchody mnoha sester z řeholního života.¹⁰²

⁹⁸ Srov. *Dekret pro matku Severinu Hlaváčkovou*, Vratislav 1. 7. 1932: APWJ D-II; *Dopis od biskupského ordinariátu v Brně do Vratislavi*, 15. 7. 1932: APWJ D-II.

⁹⁹ *Dopis provinční představené matky Severiny Hlaváčkové generální představené matce Augustině Schmidt*, 9. 8. 1938: APWJ D-II.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž. *Matrika sester*: ACPH.

¹⁰¹ Návštěva generální představené v Břežanech viz příloha č. 16.

¹⁰² Srov. *Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt ke jmenování matky Annuntiaty Navrátilové v české provincii*, Vratislav 12. 8. 1938: APWJ D-II. Mnohé sestry odcházely z kláštera kvůli jinému názoru jejich příbuzných. Nechaly se jimi přesvědčit, že v klášteře to není dobré. Nebo opouštěly řeholní život kvůli jazyku, tzn., že česky mluvící sestry z Nezamyslic, nechtěly jít do

I matka Annuntiata dříve, než se pustila do díla, prosila o Boží pomoc a spolupráci sester. Jejím cílem bylo vytvořit něco nového, ale udržet to, co její předchůdkyně již vybudovaly. Provincie se rozvinula zdárně navenek a nyní si matka Annuntiata předsevzala hlouběji se věnovat jejímu vnitřnímu budování. Vědoma si svého věku poznamenala:

„Moje milé spolusestry, i když mne mnohá z vás předčí počtem let, přesto bude mou nejušilovnější snahou, aby mě žádná z vás nepředčila v lásce k naší kongregaci, v úctě a v mateřské lásce ke každé z mých spolusester. Chci pomáhat každé z vás, pokud mi síly stačí, aby dosáhla cíle naší kongregace: vlastního posvěcení a bohubílé práce pro blaho bližních. V tomto ohledu u mě každá spolusestra nalezne pro sebe mateřské pochopení a účast.“¹⁰³

Matka Annuntiata byla velmi mladá, ale zároveň velmi silná a pokorná sestra. Dne 18. srpna 1938 ve svých 37 letech svůj úřad začala a trval až do dne její smrti 29. září 1949. Na jejích mladých ramenou ležela starost o sestry v celé provincii plných 11 let. Bylo to těžké období 2. světové války a nastolení komunistického režimu.

Po smrti matky Annuntyaty byla provinční představenou jmenována matka **Bohumila Moltašová**, která po celou dobu svého úřadu musela snášet útrapy komunistického režimu. Narodila se 1. května 1906. Řeholní šat přijala 20. září 1932. První sliby složila 28. srpna 1934 a věčné sliby 12. září 1939. Úkol provinční představené vytrvale vykonávala od 5. ledna 1950 do 25. července 1970.

Provinční vikářkou byla v roce 1950 zvolena matka Alfonsa Lapárová, provinční rádkyní sestra Nepomucena Šimková, která byla zároveň představenou domu v Břežanech od 5. ledna 1950 do 19. listopadu 1962, v provinční radě byla sestra Assumpta Mühlhauserová, rodačka z Břežan. Novicmistrovou byla sestra Juliana Pohanková. Na první poválečné generální kapitule v roce 1969 byla po 31 letech zvolena nová generální představená matka Michaela Andörfer, která tento úřad zastávala do roku 2005.

Břežan, kde sestry mluvily německy. Některé sestry v povolání nevytrvaly a odešly z řeholního života.

¹⁰³ *Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové všem sestrám*, Břežany, říjen 1938: APWJ D-II.

V roce 1959 byla matka Bohumila za totality zatčena a vězněna za údajné podvracení republiky.¹⁰⁴ V roce 1951 přešel Domov v Břežanech pod správu státem řízené České katolické charity a o devět let později byl zestátněn.

V roce 1970 v úřadu provinční představené matku Bohumilu na šest let vystřídala matka **Alfonsa Lapárová**. Narodila se 15. listopadu 1901 a řeholní šat přijala 28. července 1925. První sliby složila 7. září 1927 a věčné sliby 8. září 1932. Provinční představenou byla od 2. srpna 1970 do 1. května 1976. V provinční radě byly sestry Bohumila Moltašová, Eutropia Rückerová a Marietta Vondráková. Po matce Alfonse Lapárové se na devět let od 1. května 1976 do 8. července 1985 vrátila na místo provinční představené opět matka Bohumila Moltašová, která od roku 1981, kdy sestry musely opustit provinční dům, bydlela na faře v Břežanech. Obě tyto provinční představené po skončení svého úřadu odešly do Mukařova u Prahy, kde později zemřely. Matka Alfonsa 5. října 1983 a matka Bohumila 10. února 1992. Obě jsou také v Mukařově pohřbeny.

Dne 8. července 1985 závazek vedení české provincie převzala matka **Bohuslava Kosíková**, a to do 16. dubna 1996. Narodila se 20. listopadu 1909. Řeholní šat přijala 11. září 1935, po dvouletém noviciátě složila 24. srpna 1937 první sliby a 22. září 1942 sliby věčné. Působila v nemocnicích v Moravské Třebové a Červené Vodě jako zdravotní sestra. Od roku 1962 působila v Domově v Břežanech. V roce 1977 musela odejít do Charitního domova v Mukařově, kde v letech 1985 až 1996 zastávala úřad provinční představené. S matkou Bohuslavou Kosíkovou sestry prožily politický převrat v roce 1989 a vznik samostatného Československa. Bohatě naplněný řeholní život matky Bohuslavy vyvrcholil bolestným utrpením v nemocnici na Vojkově u Říčan. Zemřela 16. dubna 1996 ve věku 87 let a v 61. roce řeholního života. Pohřbena byla na hřbitově sester v Břežanech.

Od 16. května 1996 dosud je představenou české provincie matka **Anežka Kozubíková**. Narodila se 26. března 1951 ve Zlíně. Řeholní šat přijala tajně 12. srpna 1976 ve Vratislavi, kde také 13. srpna 1978 složila první sliby. Když měla složit věčné sliby v roce 1983, neobešlo se to bez problémů, neboť nedostala povolení vycestovat do Polska. Na hranicích v Lichkově ji (a ještě další cestující) pracovník celní správy ve 23:00 hodin vysadil z autobusu a nepustil dál. Sestra Anežka musela čekat na nádraží

¹⁰⁴ Více se tomuto tématu věnuji v kapitole 5.2.

do 3:30 hodin, kdy odjížděl první vlak do Prahy a odtud do Mukařova. Z Prahy jela autobusem, a jelikož byla velmi unavená, přešla o jednu zastávku za Mukařovem. Vystoupila a vydala se pěšky do Mukařova. Cestou jí naštěstí zastavila jedna milá slečna, která měla čerstvý řidičský průkaz a svezla ji. V Mukařově si sestra Anežka dělala asi osmidenní exercicie podle knihy od J. N. Neumanna „Dobrá vůle“. Prožila zde velmi krásný čas, ale stále v srdci prožívala to těžké, neboť věděla, že v tu danou sobotu měla být ve Vratislavi a navždy se zasvětit Pánu. Věčné sliby pak podle pokynů generální představené matky Michaely Andörfer složila 8. září 1983 na březanské faře do rukou provinční představené matky Bohumily Moltašové.¹⁰⁵

Na matku Anežku Kozubíkovou připadl úkol rekonstrukce celého zámku, neboť po navrácení v roce 1991 byl v zuboženém stavu. Stejně jako měla matka Justina smysl pro přestavby zámku, tak i matka Anežka byla a stále je obdařena tímto nadáním, že velmi dobře viděla, co v jaké části budovy je potřeba udělat, a to nejen pro sestry, ale hlavně pro obyvatele Domova. Provinční vikářkou byla 18. listopadu 1998 jmenována sestra Monika Změlíková, která v době od 13. října 1990 do 31. října 1994 byla představenou domu v Břežanech.

Generální představenou od roku 2005 do roku 2017 byla matka Vicentia Weide a od roku 2017 stojí v čele kongregace matka Simone Nocon.¹⁰⁶ Generální vikářkou je matka Vicentia Weide.

3.2 Duchovní zázemí sester

Každá sestra měla milou povinnost účastnit se jednou za rok exercicií neboli duchovních cvičení.¹⁰⁷ Tzn. načerpat nových sil do duchovního života, nové inspirace, radost ze služby druhým, upevnění se v životu s Kristem, znovu nalezení jeho přítomnosti ve svém životě a opětovné odevzdání se jemu. Většinou tato duchovní

¹⁰⁵ Podle svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové ze dne 15. 2. 2020. O této události také věděly sestry Monika Změlíková a Zdislava Olšová.

¹⁰⁶ Seznam provinčních představených české provincie a generálních představených kongregace sester sv. Hedviky viz příloha č. 17. Fotografie provinčních představených v české provincii viz příloha č. 18.

¹⁰⁷ Srov. *Stanovy Kongregace sester sv. Hedviky*, Řím 1983, část IV., kap. 2., čl. 66: AČPH.

cvičení pro sestry probíhala týden před slavnostmi obláček¹⁰⁸, řeholních slibů nebo řeholních jubileí. Tato duchovní cvičení vedli obvykle kněží řeholníci – jezuité, redemptoristé, pallotini, nebo místní obláti.

Jakou důležitost nesla pro sestry duchovní cvičení, lze zahlédnout z různých dopisů konkrétních sester, které psaly generálním představeným. Například v roce 1934 se tři sestry připravovaly na obláčku a osm sester se připravovalo na složení prvních slibů. Do noviciátu vstoupily sestry Lidvina Bayerová, Zdislava Klimová, Margot Klugová a první sliby složily sestry Konsolata Grünerová, Josefina Hilleová, Juliana Pohanková, Bohumila Moltašová (budoucí provinční představená), Celina Sieberová, Konstantia Skálová, Rita Priessnitzová a Agnes Bártová. Slavnost se konala 28. srpna 1934 a její průběh popsala sestra Konsolata Grünerová v dopise generální představené matce Margaretě Fleischer ze dne 30. srpna 1934. Nové sestry, ať se podívaly kamkoli, viděly lásku svých představených a spolusester. Všechny se staraly o to, aby vše bylo připraveno co nejkrásněji, neboť i vnější stránka slavnosti měla a má velký vliv na podporu duchovního života. V nádherně nazdobené kapli se vydaly k oltáři, aby po dlouhé probdělé noci, neboť se nemohly dočkat rána, slíbily Bohu čistotu, chudobu a poslušnost v Kongregaci sester sv. Hedviky. Všechny sestry se modlily za sebe navzájem, za své představené, za kongregaci i za sebe samé, aby zachovaly věrnost. Nadšení, zápal do života a starost o to, aby neodpadly od víry, byly tak silné, že v závěru dopisu sestra Konsolata napsala: „*Ano, dnes chceme raději zemřít, nežli odpadnout od Spasitele. A tak to má zůstat po celý život. Chceme být právě Spasitelovy nevěsty až do posledního dechu, i kdyby to někdy mělo být těžké.*“¹⁰⁹ Šest z těchto osmi sester bylo po složení prvních slibů vysláno sloužit dětem, nemocným a potřebným na nová působiště do Moravské Třebové, Králík, Nezamyslic, Luky nad Jihlavou a Maršova. Některé sestry byly poslány do Chomutova ke studiu zdravotní školy, aby následně mohly pracovat v nemocnicích.

Jistou obětí tyto sestry prožily v den svých věčných slibů dne 12. září 1939. Když se sestry v Břežanech připravovaly na slavnost věčných slibů a stříbrného jubilea, přišla během toho týdne blesková zpráva, že se mají vrátit do svých filiálek. Dne 12. září 1939 složily věčné sliby a již 13. září 1939 musely být na místě, kam byly vyslány tak spěšně kvůli tomu, že železniční doprava pro civilní osoby byla velmi omezena

¹⁰⁸ Obláčka je obřad, při kterém postulanka přijímá řeholní šat a vstupuje do noviciátu.

¹⁰⁹ *Dopis sester generální představené matce Margaretě Fleischer, Břežany, 30. 8. 1934: APWJ D-II.*

a sestry tak musely využít příležitosti, že zrovna mohly odcestovat. Nezbylo jim nic jiného, než opět říci „ano“ a v co nejkratší době byly připraveny k odjezdu.¹¹⁰

Nemalé pozdvižení způsobily v srpnu 1939 zase jiné sestry, které byly povolány jako ošetřovatelky ke zraněným do Polanice v Polsku, kde sestry sv. Hedviky také působily. Na základě tohoto povolání dostaly od Wehrmachtu nezbytné povolení k průjezdu protektorátem. Cestou měly několik kontrol a mnohahodinové čekání v přeplněných čekárnách. Všude panoval velký zmatek. Když těchto patnáct sester se svými zavazadly spěchalo do vlaku, vyvolalo to u lidí poplach, neboť si mysleli, že sestry musí pryč. Tohoto byly zatím sestry uchráněny.¹¹¹

Bohužel v poválečné době mnoho sester opouštělo řeholní život, což bylo velmi těžké pro celou kongregaci. I proto se představené stále snažily, aby se každá sestra jednou za rok, tak jak to platilo podle řeholních pravidel, účastnila duchovních cvičení. Exercicie byly dobré i k tomu, že se sestry během těchto dní mohly setkat s ostatními sestrami z jiných filiálek. Na takové setkání se těšila také matka Annuntiata Navrátilová, neboť s mnohými sestrami už se dlouhou dobu neviděla a neměla tak možnost si s nimi promluvit, na což se těšily i ony samy.¹¹²

Jedno z nejtěžších období pro sestry, kdy strádaly po duchovní stránce, nastalo v 50. letech 20. stol. Bylo jim znemožněno účastnit se duchovních cvičení a sestry si tak musely vystačit s tím, že se jednou za rok uchýlily na pár dní do samoty s jedinou knihou.¹¹³

Kromě duchovních cvičení mívaly sestry také přípravy či novény¹¹⁴ na různé slavnosti. Tak se každoročně připravovaly i na svátek sv. Hedviky. V roce 1955 měly toto soustředění ozvláštněné tím, že se modlily na různých místech klauzury. Protože se kvůli opravám kaple a natírání lavic vešel do kaple jen malý počet sester, ostatní se musely modlit buď v krejčovně vedle kaple, v noviciátní místnosti či v refektáři. Matka představená na rozjímání docházela jeden týden do kaple, druhý týden zase do krejčovny. Společná duchovní četba, která bývala v češtině a v němčině, probíhala buď v refektáři, nebo v krejčovně. Polední rozjímání a breviář býval společný v kapli,

¹¹⁰ Srov. *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II.

¹¹¹ Srov. tamtéž.

¹¹² Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 8. 9. 1947: APHS Ber, složka CSSR Frischau – Břežany 1946-1957.

¹¹³ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální vikářce matce Caspare Zehmeové*, Břežany, 9. 7. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹¹⁴ Jedná se o devítidenní modlitby zaměřené na danou slavnost.

protože se k této modlitbě kvůli službám scházely menší počet sester. Rozjímání, četba a večerní modlitba bývaly zvláště v různých místnostech.¹¹⁵

Od roku 1962 sestry z Břežan jezdily na exercicie i do Mukařova. V Mukařově si matka Bohumila Moltašová chválila, alespoň v roce 1966, dostatek duchovní stravy. Vlastnily několik krásných nových knížek, jak k rozjímání, tak i ke čtení. Na sestry z Břežan se sestry v Mukařově velmi těšily. Vozila je tam sestra Waltrudis Engelhartová a jelikož cesta byla dlouhá, tak ji vyplnily jak jinak, než modlitbou a zpěvem.¹¹⁶ Ve stejném roce 1966 se konaly exercicie také v Břežanech. Každého kurzu se účastnilo 15 sester, za které ovšem neměly zástup, takže se o jejich práci musely starat ty ostatní. Tyto exercicie si sestry velice chválily a navzájem se povzbuzovaly, aby s pomocí Boží věrně plnily svá předsevzetí.

V dnešní době sestry z Břežan jezdí na duchovní cvičení do různých míst po republice, jak si samy vyhledají a zvolí. Jednou se účastnily také společných exercicií s polskými spolusestrami na filiálce v Brzeznici v Polsku. Mladé sestry juniorky se každý rok setkávají s juniorkami z dalších provincií kongregace na téměř dvoutýdenním setkání. Společně trávený čas věnují modlitbě, rekreaci a odpočinku. Vždy je na těchto setkáních přítomen kněz, který sestrám dává krátké katecheze k prohloubení duchovního života.

3.3 Kněží břežanské farnosti a duchovní správcové sester

Starobylý kostel sv. Bartoloměje v Břežanech byl v roce 1222 povýšen na farní a v Břežanech byla nově založena fara, kterou potvrdil papež Alexandr IV. v roce 1261. Jelikož ves Břežany byla od počátku 13. století ve vlastnictví velehradského kláštera, měli velehradští cisterciáci také patronátní právo nad kostelem a farou v Břežanech. Od roku 1536 vlastnil Břežany Jan IV. z Pernštejna, který v roce 1539 předal patronát břežanské fary premonstrátskému klášteru v Louce u Znojma. Brzy nato loucký klášter

¹¹⁵ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 7. 11. 1955*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹¹⁶ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Mukařov, 27. 4. 1966*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.

spojil březanskou faru s farou v Křídlovicích (dnes součást obce Božice). Toto spojení trvalo až do roku 1744, kdy byla v Břežanech opět zřízena samostatná farnost, obsazovaná louckými premonstráty až do zrušení kláštera císařem Josefem II. v roce 1784.¹¹⁷ Prvním premonstrátským farářem samostatné březanské farnosti byl P. Melchior Kleiner, který zde působil v letech 1744 – 1758. Po něm následovali P. Benedikt Zimmermann, P. Marian Schulz a Ignatz Richter, za nějž byl r. 1771 vystavěn současný kostel Zvěstování Páně. Poslední premonstrát se jmenoval P. Christian Klimaski, který byl farářem v Břežanech až do své smrti v roce 1788, tedy ještě čtyři roky po zrušení louckého kláštera. Pohřben byl na obecním hřbitově v Břežanech v blízkosti hlavního kříže. V roce 1789 ho nahradil světský kněz P. Franz Linhart a poté se ve farnosti střídali další světští kněží až do roku 1912. Posledním z nich byl P. Franz Montag¹¹⁸, který v Břežanech působil deset let.¹¹⁹

V roce 1912 převzali péči o farnost kněží z Kongregace misionářů oblátů Panny Marie Neposkvrněné (OMI).¹²⁰ V roce 1919 začali obláti vydávat farní týdeník, který měl i velké fotografie. S příchodem sester do Břežan v roce 1926 nechával **P. Josef Montag OMI**¹²¹ zvětšit faru, kterou následně obývalo 5 kněží a 2 řádoví bratři.¹²² Obláti se od roku 1926 stali duchovními správci sester. Od roku 1937 se o duchovní život sester staral důchodce **P. Vilém Brabender OMI**. Zemřel 17. července 1945 a je pohřben na hřbitově sester v Břežanech. P. Josef Montag se o březanskou farnost staral 33 let. Pro svou oblíbenost a zásluhy byl jmenován čestným občanem obce Břežany. Poté, co byli ve dnech 12. – 14. 6. 1946 odsunuti němečtí obyvatelé Břežan, dobrovolně

¹¹⁷ Srov. SÜSENBEKOVÁ, M., *Střípky*, str. 7 – 8.

¹¹⁸ P. Franz Montag byl v roce 1911 jmenován konsistorním radou a kanovníkem v Brně, kde také později zemřel. Za jeho působení v Břežanech byly v březanském kostele přestavěny boční oltáře.

¹¹⁹ Srov. WISNAR, J. *Heimatskunde des politischen Bezirkes Znaim. (Deutscher Antheil.) Kaiser-Jubiläums-Gedenkblatt 1898, herausgegeben vom Znaimer Landlehrerverein. I. Historischer Theil, Heft 4*, Znaim: Verlag des Znaimer Landlehrervereines, 1899; *Kronika o Fryšavě, nyní Břežanech*, překlad z němčiny, strojopis, str. 1 – 2: AČPH; REBENDA, JOSEF (ed.), *Břežany 1222 – 1997. Historie a současnost obce*, str. 11 – 12; MUTHNY, JOSEF, *Heimatbuch der Gemeinde Frischau*, Selbstverlag, 1972, str. 23 – 30. Přehled kněží březanské farnosti a duchovních správců sester viz příloha č. 20 a fotografie některých kněží březanské farnosti a duchovních správců sester viz příloha č. 21.

¹²⁰ V letech 1912 – 1927 byl administrátorem březanské farnosti P. Karl Haim OMI. Několik let působil také jako učitel v oblátské misijní škole v Holandsku. Požehnaně působil jako lidový misionář a exercitátor.

¹²¹ Narozen 31. 5. 1885 ve Wiessenfeld (Německo), řeholní sliby 15. 8. 1906, kněžské svěcení 10. 7. 1910 ve Fuldě (Německo), zemřel 7. 7. 1969 v Bad-Ischl. Srov. *Catalogus Cleri Dioeceseos Brunensis 1941*: Diecézní archiv Biskupství brněnského.

¹²² V roce 1941 byli v Břežanech tito misionáři obláti: P. Josef Montag (superior), P. Josef Nordick, P. Luzian Schaller, P. Roman Misch.

odešel také P. Montag s kaplanem P. Theodorem Lauthem OMI 17. 6. 1946 do vídeňské diecéze.¹²³ Tím bylo ukončeno působení oblátů v Břežanech.

Dne 1. 10. 1945 byl kaplanem pro české přistěhovalce ustanoven **P. Antonín Bureš**, který docházel jako mimořádný zpovědník k sestrám. V Břežanech působil až do své smrti dne 11. 8. 1974, tedy 29 let. V roce 1955 poskytl na faře ubytování sestrám františkánkám, které byly nuceny odejít do Břežan ze Slovenska, kde působily jako učitelky. Tyto sestry na brežanské faře zůstaly až do roku 1991.

V roce 1947 přišel jako duchovní správce sester sv. Hedviky **P. Šebestián Páral**, který bydlel na zámku v oválném pokoji, který za dob šlechticů sloužil jako zámecká kaple. V roce 1956 oslavil v klášterní kapli 70. výročí svého kněžství. Z jeho oslav máme dochované toto svědectví:

„Slavnostní jubilejní mše svatá se sloužila ve čtvrtek na svátek sv. Anny o půl deváté ráno. Kromě našeho druhého duchovního, důstojného pána K. Kubeše bylo přítomno pět dalších mladších kněží, farářů ze sousedních obcí. Jinak tu nebyli žádní cizí hosté, jenom ještě několik bíle oblečených děvčat, neteří našich spolusester. Uprostřed špalíru bíle oblečených družiček byl veden jubilant v průvodu kněží a ministrantů (ti byli uchvázeni mimořádně sváteční atmosférou slavnosti, vždyť věděli, že stojí důstojnému pánu radovi „ze všech nejbliže“), jedna malá nevěstinka nesla věneček a „sedmdesátku“ na bílém polštářku. Mši svatou celebroul důstojný pán jubilant, hlubokým dojetím se mu třásl hlas: „Gloria in excelsis Deo!“ – „Gratias agamus.“ Byl to latinský zpěv, na závěr slavnostní Te Deum. Slavnostní kázání měl důstojný pán Kubeš.“¹²⁴

Po mši svaté bylo připraveno malé pohoštění ve dvou pokojích sester, protože sestry neměly žádnou místnost pro hosty, pouze nějakou malou hudební místnost. Odpoledne bylo ještě slavnostní kněžské požehnání. Následujícího dne byl P. Páral odvezen autem do Pozořic do farnosti, kde dříve působil a farníci se na něho velmi těšili:

„Ze všech stran sem proudili věřící, staří známí, aby pogratulovali jubilantovi, z přidružených obcí přišly gratulovat selky s koláči, pečivem,

¹²³ Srov. Farní kronika Břežany, str. 205: Farní úřad Břežany.

¹²⁴ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 8. 1956: APhS Ber, složka CSSR Frischau Břežany 1946 – 1957. Fotografie ze slavnosti jubilea P. Šebestiána Párala viz příloha č. 19.*

dorty... Když se přešťastný důstojný pán rada v úterý večer vrátil domů, přivezl hromadu dobrot pro děti a všechny obyvatele domu.“¹²⁵

Tak oslavily nejen sestry krásné výročí svého duchovního otce. Sestra Assumpta dále v dopise zmínila jednu příhodu. Když P. Šebestián Páral v roce 1949 těžce onemocněl a nedávali mu naději na zotavení, poslal sám na kancléřství dopis ve znění: „*Telegram – Šebestián Páral zemřel dne..., pohřeb v...*“. Tenkrát, ačkoli byl těžce nemocný a upoutaný na lůžko, poklekl u postele na kolena, když za ním přišel vesnický farář se svatým pomazáním. Sil mu stále ubývalo. Ale sestra Bartolomea Navrátilová neúnavně pečovala o nemocného a k jídlu mu podávala housku namáčenou v mléce. Na to ovšem P. Šebestián Páral řekl naprosto rozhodně: „*Tak už mě přece nechejte umřít.*“¹²⁶ To ale ještě nebyla Boží vůle a do nebeského království před Boží tvář přistoupil až o jedenáct let později. Sestra Assumpta ještě dále v popisu pokračovala:

„Na jeho nečekaném zotavení měla milá M. Bartolomea jistě lví podíl. – Navzdory čtyřiaředesáti létům se důstojný pán rada těší úžasné duševní svěžesti. Denně slouží mši svatou, při níž při slovech proměňování drží svatou Hostii tak vysoko, aby ji všichni dobře viděli, nad čímž člověk může jen žasnout. Při kázání se často tak vkládá do vlastních slov, že si někdy radostí až poskočí, a to na něm mají naše děti tolik rády. Občas potkáte důstojného pána radu na chodbě, jak se modlí růženec. Nožičky sice bolí, ale na to se nedbá: „Musí se cvičit, jinak zapomenou, že mají chodit.“¹²⁷

P. Šebestián Páral byl jen několik posledních týdnů upoután na lůžko, na němž byl vzorem trpělivosti, vroucí zbožnosti a odevzdanosti do vůle Boží. Kněžím dal ještě velmi dojemný vzkaz, aby byli pokračovateli jeho práce na vinici Boží, věrní církvi a vlasti. Zemřel dne 17. 4. 1960 jako nestor brněnské diecéze ve věku 98 let. Na jeho parte sestry napsaly jeho slova, že si nevzpomíná na něco, co by byl konal nesprávně, takže může s klidným svědomím předstoupit před věčného soudce.¹²⁸

Nejpozději od roku 1956 byl pověřen duchovní péčí o sestry také **P. Konrád Kubeš SJ**. Narodil se 25. listopadu 1890. Dne 6. července 1913 byl v Praze vysvěcen

¹²⁵ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 8. 1956: APhS Ber, složka CSSR Frischau Břežany 1946 – 1957.*

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Srov. *Parte P. Šebestiána Párala*: AČPH.

na kněze a 14. srpna 1915 vstoupil na Velehradě do noviciátu Tovaryšstva Ježíšova. Do Břežan přišel z Moravce v roce 1956.¹²⁹ Sestry sv. Hedviky o něm napsaly:

„Pro neúnavnou píli a horlivost v práci pro království Kristovo, po celý život byl velmi vyčerpan, už když přišel k nám v roce 1956. Trpěl téměř neustále velkou bolestí hlavy a měl vysoký krevní tlak. Přes svou chorobu byl stále činný. Sloužil s největší vroucností obět' mše svaté, po níž konal delší díkůčinění. Něžně miloval Pannu Neposkvrněnou, jejíž svátky s námi slavil zpívanou mší svatou a modlitbami. Způsob, jak uctíval P. Marii, se nedá vypsát. – Vyprosil si od ní šťastnou hodinu smrti.

Dne 5. dubna při večerní návštěvě Nejsvětější Svátosti, kterou denně konal, klesl k zemi raněn mozkovou mrtvicí. Ochrnul na levou půli těla. Když jsme jej vynášely z kaple do jeho pokoje, mluvil málo srozumitelně. Psal pravou rukou dotaz, zda je to kolaps, infarkt nebo mrtvice. Přivolaný lékař zjistil mrtvici a nařídil převoz do nemocnice ve Znojmě. Ještě večer jsme jej tam odvezli. Stav byl beznadějný, proto lékař dovolil, že si jej smíme vzít do domácího ošetřování.“¹³⁰

V nemocnici byl pouze dva dny. Když jej v pátek večer přivezli, projevoval za to stiskem ruky sestrám svou vděčnost. Dýchal těžce, šeptem se snažil něco říci. Psal na podaný list, ale nedalo se to přečíst. Svátostmi byl zaopatřen před odjezdem do nemocnice, v sobotu ráno ještě přijal sv. přijímání, ale jen část Hostie. Nic nepil, ani nejedl, protože nemohl polykat. Všemu mluvenému rozuměl a na dotazy odpovídal posuňky ano – ne. Sestrám byl nesmírně vděčný až do poslední chvíle za každou sebemenší službu. Za pomoci druhých se snažil zdvihnout ruku a žehnat všem za vše. Byl velmi trpělivý.¹³¹

„V neděli asi ve 3 hodiny odpoledne se stav zhoršil. Nastala agonie. Za přítomnosti p. faráře modlily se shromážděné sestry modlitby za umírající a zapěly Magnificat, kteroužto modlitbu P. Marie měl tak rád. Dp. těžce oddechával, ještě dost pravidelně. Teprve v pondělí večer v 9 hodin vydechl klidně bez smrtelného zápasu naposled. Opět za přítomnosti sester a jejich modliteb. Po vydechnutí naposled, jaký se rozhostil po jeho tváři milý úsměv, svatý klid a mír po těžkém boji života.“¹³²

¹²⁹ Srov. <http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=86>, citováno 1. 5. 2020.

¹³⁰ *Zpráva o úmrtí P. Kubeše: ACPH, složka Hřbitov Břežany.*

¹³¹ Srov. tamtéž.

¹³² Tamtéž.

P. Konrad Kubeš SJ zemřel v pondělí 10. dubna 1967. Sestry ho oblékly do kněžského roucha a v pátek byl od rána vystaven v kostele, stále se stejnm výrazem míru v obličeji. I v kostele se sestry shromáždily kolem jeho rakve a společnou modlitbou za spásu jeho duše vzdaly díky Pánu Bohu, že po 11 rok byl jejich duchovním otcem tento vzcn kněz, vroucí mariánský ctitel.¹³³

P. Konrad Kubeš SJ byl vžd skromn a nenron. Prl si prost pohřeb za účasti jednoho kněze. Přesto se jeho pohřbu v sobotu 15. dubna 1967 zúčastnilo asi 70 kněží, včetně tehdejšího provinciála Františka Šilhana SJ, a těch, kteří ho znali a měli ho rádi. Pohřben je na hřbitově sester v Březanech, na místě, které si dva týdny před svou smrtí sám určil. „*Zde chci být pochován*“, řekl tomu, kdo jej doprovázel. Jeho prání se splnila: chtěl zemřít na místě, kde dlouho působil a být zde pochován.

Od roku 1967, po smrti P. Konrada Kubeše SJ, byl jmenován duchovním správcem sester sv. Hedviky v Březanech **P. Josef Botor SJ**. Ovšem jíž v roce 1968 byl vyslán do olomouck arcidiecéze na Krnovsko. Za něho byl v letech 1968 – 1970 pověřen službou břežanskm sestrám P. Antonín Bureš. V letech 1970 – 1975 měl na starosti duchovní péči o sestry v Březanech **P. František Kučera SJ**. Přišel do Březan z Hostimi, kde sloužil spolu s P. Kovářem SJ u sester Nejsvětější Svátosti.¹³⁴ V Březanech byl ažd do své smrti 10. 8. 1975. Od roku 1976 byl duchovním správcem sester sv. Hedviky **P. Teodor Spáčil**, který byl ubytován také v prostorách zámku. Zemřel 3. 6. 1981 a je pohřben na hřbitově sester.

Po smrti břežanského faráře P. Antonína Bureše přišel dne 2. září 1974 do Březan **P. Stanislav Bláha** jako farář. Později byl také duchovním správcem sester. V roce 1981, kdy byly sestry sv. Hedviky nuceny opustit zámek, poskytl na faře útočiště provinční představen matce Bohumile Moltašov a sestře Michaele Tesařová. Tuto jeho dobrotu mu mohly sestry odplatit, kdž se v roce 1996 zhoršil jeho zdravotn stav natolik, že byl upoután na invalidní vozík. Sestry jej přijaly do svého kláštera, kde o něj pečovaly ažd do smrti. Tento obtav, houževnat a hluboce zbožn kněz zemřel 22. září 2004. Podle svého prání byl pochován na hřbitově sester v Březanech. Jeho pohřeb vedl litoměřick biskup Mons. Pavel Posd, s nímž se znal z doby jeho působení

¹³³ Srov. *Zpráva o úmrtí P. Kubeše*: AČPH, složka Hřbitov Březany.

¹³⁴ Srov. <http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=59>, citováno 7. 4. 2020.

v nedalekém Drnholci. O P. Stanislavovi prohlásil: „*Jeho život se dá vyjádřit třemi slovy – modlil se, trpěl a miloval!*“¹³⁵

Od roku 2003 je farářem v Břežanech **P. Petr Bartoněk**. Dne 17. srpna 2007 byl jako duchovní správce sester do Břežan poslán **P. Josef Fiala**, který předtím působil 51 let v Běhařovicích. Ubytování mu sestry poskytly ve svém klášteře v kněžském pokoji vedle sakristie. V roce ??? byl jmenován kaplanem Jeho Svatosti. Dne 22. 2. 2020 oslavil Mons. Josef Fiala v klášterní kapli své 70. kněžské jubileum a 95 let svého života. Slavnostní bohoslužbě předsedal brněnský biskup Mons. Vojtěch Církle. Slavnosti se také zúčastnilo 12 kněží, mezi nimiž byl rodák z Běhařovic P. Michal Cvingráf, dále dvě řeholní sestry, také rodačky z jeho bývalé farnosti, příbuzní otce Josefa z Valchova a velké množství jeho bývalých běhařovických farníků. S dojetím a velkou vděčností Bohu i lidem otec Josef na konci bohoslužby předal svou životní zkušenost: „*Vše dobré začíná modlitbou.*“

Kromě stálých řádných zpovědníků měly mít sestry k dispozici ještě jednoho mimořádného zpovědníka, který dojížděl alespoň jednou za tři měsíce. Povolení k těmto službám uděloval biskupský ordinariát v Brně vždy na tříleté období. Například pro roky 1945 – 1948 jím byl ustanoven P. Dr. Jan Zabel, toho času farář v Litobratřicích. Ten ovšem kvůli své národnosti musel v roce 1946 odejít do Rakouska, takže sestry musely požádat o jiného kněze.

Podobně musely sestry napsat žádost, když chtěly nějakého kněze pozvat na vedení exercicií. Ne vždy bylo jejich žádosti vyhověno. Zamítnutí o ustanovení mimořádným zpovědníkem v roce 1946 nastalo například u dominikánského převora ze Znojma P. Augustina Scherzera i u P. Amanda Dlabky, že prý by to působilo některé obtíže.¹³⁶ Bližší a jasnější informace nebyly uvedeny, ale snad se jednalo právě o jejich německou národnost. Dále byla ve hře jména kněží ustanovených ať už ke zpovídání, či vedení exercicií.¹³⁷

¹³⁵ *Záznaky sestry Moniky Změlíkové*, Břežany: AČPH.

¹³⁶ Srov. *Dekret kapitulního vikáře Dr. Josefa Kratochvíla z biskupského ordinariátu v Brně k ustanovení mimořádného zpovědníka*, Brno, 20. 1. 1946: AČPH.

¹³⁷ Jednalo se například o tyto kněze: P. František Korbuth, farář v Míroslavi, P. Jaroslav Adámek CSsR z Moravské Ostravy, P. František Olišer či P. František Posádka oba z Valtic, P. Karel Ježo CSsR, P. František Hafeneth.

V letech 1936 – 1942 byl superiorem sester sv. Hedviky v Břežanech probošt mikulovské kapituly Dr. František Linke¹³⁸ a od 12. 4. 1950 Dr. P. František Drábek, také probošt v Mikulově. Sestry ho písemně prosily o tuto službu a on jim odepsal:

„Vynasnažím se s pomocí Boží, abych svůj úkol splnil svědomitě, k větší cti a slávě Boží a k vnitřnímu radostnému zvroucení Vašeho požehnaného poslání. Tam, kde je pravá láska ke Spasiteli a upřímná pokora, je i vzájemné porozumění. O to se budeme společně snažiti. Zahrnuji Vás ode dneška do všech svých modliteb a prosím Vás, abyste ráciily podobně pamatovati.“¹³⁹

V letech 1950 – 1953 dojížděl do Břežan P. Cyril Dlouhý, kanovník v Mikulově, a v letech 1950 až 1970 P. Václav Kosour, t.č. farář v Tvrdonicích. V roce 1970 dával na přelomu června a července exercicie sestrám P. Gerard Stuchlý z Ústí nad Orlicí a ve stejném roce byl v Břežanech na dovolené P. Patrik Trunečka.¹⁴⁰

V době totality v letech 1978 – 1989 tajně přijížděl do Břežan k sestrám P. Stanislav Krátký¹⁴¹, farář v Hrádku u Znojma (1978 – 1999). Svou službou, která byla pro sestry neocenitelná, velmi riskoval odebrání státního souhlasu. Při zabrání kaple v roce 1981 sestry povzbudil: „*Neplačte, já ji už vidím obnovenou!*“ Když mu tuto jeho větu sestry připomněly při jeho účasti na otevření kaple v roce 1991, už si na ni nepamatoval. Nadále, pokud mu to zdraví dovolovalo, dojížděl k sestrám do Břežan, a to i z Mikulova, kde byl později ustanoven proboštem (1999 – 2010).¹⁴²

Poté, co sestry v roce 2006 vybudovaly v podkroví hospodářských budov nové prostory k ubytování hostů a přednáškovou místnost, začaly znovu poskytovat prostory pro duchovní obnovy v Břežanech. První duchovní obnovu 8. prosince 2009 pro členy sekulárního institutu Servi della Sofferenza (Služebníci utrpení) Společenství svatého otce Pia z Pietrelčiny vedl Mons. Karel Orlita z Brna.¹⁴³ Duchovní obnovy pro laiky,

¹³⁸ Srov. *Catalogus Cleri Dioeceseos Brunensis 1936, 1938, 1940, 1941, 1942*: Diecézní archiv Biskupství brněnského.

¹³⁹ *Odpověď P. Františka Drábka sestrám sv. Hedviky, 1950*: AČPH.

¹⁴⁰ Srov. *Dokumenty s udílením jurisdikce kněží ke zpovídání, 1946*: AČPH.

¹⁴¹ P. Stanislav Krátký, nar. 11. 11. 1922 v Brně, na kněze vysvěcen 5. 7. 1946. Byl profesorem teologie, v době totality patřil k významným osobnostem skryté církve. Dne 10. dubna 1999 byl jmenován proboštem Význačné kolegiální kapituly sv. Václava v Mikulově na Moravě. Zemřel 13. 11. 2010 v Rajhradě u Brna.

¹⁴² Podle svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové ze dne 3. 4. 2020.

¹⁴³ Srov. <http://www.servidellasofferenza.cz>, citováno 20. 4. 2020.

které zajišťují sestry sv. Hedviky v současnosti (adventní, postní a pro manžele), vedou diecézní i řeholní kněží.¹⁴⁴

3.4 Pracovní náplň sester

Kromě modlitby, která je hlavní a typická pro všechny řeholní sestry, se sestry věnovaly manuální práci a charitativní péči o druhé. V Břežanech svou činnost začaly v roce 1927. Jejich hlavní službou byla od počátku právě charitativní péče o dívky s mentálním postižením. V roce 1927 sestry přijaly padesát těžce mentálně postižených dívek, kterých postupně přibývalo. V roce 1937 jich bylo již šedesát. Již 28. 3. 1927 sestry v zámku otevřely také mateřskou školu¹⁴⁵, kterou navštěvovalo 41 dětí. Brzy jejich počet stoupl na 70 – 80. Bylo mezi nimi i několik dětí z Mackovic.¹⁴⁶ Později sestry otevřely ještě domov pro seniory, vyučovaly ručním pracím, hudbě, vykonávaly ambulantní zdravotní péči, sloužily ve farnosti. V roce 1940 sestry bojovaly o zachování svého provinčního domu. Část už byla úředně zabavena pro práci u nemocných a v kojeneckém ústavu, stejně jako mateřská škola s parkem, kde se nacházelo NSV. V době druhé světové války musely sestry také poskytnout přístřeší pro vojáky a uprchlíky.¹⁴⁷ Dne 13. června 1945 byly postižené dívky odsunuty a z nařízení ZNV byl v zámku zřízen tábor pro německé vysídlence. V roce 1946 pět sester – Damiana Chroboková, Florencia Leschová, Dorothea Konietsny, Wilhelmina Czempka a Celestina Sakry – ošetřovalo zubožené německé obyvatele z tábora. Obsluhovala je sestra Lidvina Bayerová. Správkyní tábora byla sestra Cecilia Sedlitzká.

¹⁴⁴ Byli zde např.: P. Karol Matlok MIC, P. Andrzej Bystrzicky, Mons. Adam Rucki, P. Antonín Krasucki OP, P. Tomáš Strogan, P. Jaromír Smejkal, P. Kamil Obr, P. Radek Maláč, P. Vojtěch Kodet O.Carm. aj. Mnoho dalších kněží zde vedlo setkání a duchovní obnovy se skupinami svých farníků.

¹⁴⁵ Mateřská škola viz příloha č. 22.

¹⁴⁶ Srov. *Der Südmährer. Zeitschrift für die Heimatkreise Znaim, Nikolsburg, Zlabings, Neubistritz*, 69. Jahrgang, Heft 3, März 2017, str. 170.

¹⁴⁷ Srov. *Zpráva matky Margarety Fleischer z vizitace v Břežanech, 1937*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta; *Zpráva matky Augustiny Schmidt z vizitace v Břežanech, 1943*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

Dne 24. května 1945 sestry opět otevřely mateřskou školu, ale už 4. prosince 1945 ji musely kvůli odsunu německých sester zase uzavřít, neboť zde nezůstala žádná sestra s učitelskou aprobací. Na území ČSR zůstaly sestry působící ve zdravotnictví a starší sestry.¹⁴⁸

Jelikož byl domov téměř stále plný malých dětí, které si rády hrály a hlavně rychle rostly, bylo potřeba zajistit jim dostačující ošacení. O to se starala sestra Magdaléna Schwabová, která byla velmi žádanou švadlenou i v ostatních filiálkách. Sestry si ji moc chválily a její práce si cenily. Pracovala velmi pěkně a rychle.¹⁴⁹ Jiné sestry byly zaměstnány jako kuchařky, pradelny, vrátné, vychovatelky, ošetřovatelky, v hospodářství, na zahradě, nebo se věnovaly administrativní činnosti. Sestra Cecilie pracovala jako vychovatelka u chlapců a byla varhanicí v domě, ve farním kostele i v přilehlých vesnicích. Sestra Immaculata Warzechová sloužila jako ošetřovatelka u děvčat,¹⁵⁰ sestra Hermana Nowarová vařila vynikající bylinkové čaje, službu sakristiánky plnila sestra Ferreria Trozsková, za sestrou Beatou Kučerovou docházely k ošetření ran i lidé z vesnice, sestra Benigna Weiglová učila v roce 1952 čtyři březánské děti šít, v krejčovně pro děti šily sestry Kateřina Peichlová a Stanislava Fillová. Sestry Amanda Wagnerová, Pankrácie Karpíšková a Klára Koyšová pracovaly v hospodářství. Sestra Salutaris Koutná byla v kuchyni a v pekárně¹⁵¹ pekla sestra Lidvina Bayerová, která byla v 70. letech vyslána vypomáhat na faru v Tišnově. O obživu dětí i sester se také později přičinily sestry Ruth Brandlová, Bona Gadušová či Monika Změlíková. Zkrátka a dobře, každá sestra měla na starosti nějakou činnost. A i když už byly starší, mnohé chodily na zahradu, do kuchyně nebo pomáhaly s prádlem, ale hlavně podporovaly dílo svých spolusester modlitbou v kapli.

Již od počátku svého pobytu v březánském klášteře poskytovaly sestry v zámku také prostory pro duchovní cvičení určená pro různé skupiny věřících – studenty, ženy, muže i bohoslovce. Bydleli a stravovali se v prostorách zámku u sester sv. Hedviky. V roce 1929 se těchto kurzů zúčastnilo 326 osob. Během roku 1937 uspořádaly sestry na 20 duchovních cvičení pro 20 – 25 účastníků. V letech 1940 – 1944 pořádal pan

¹⁴⁸ Srov. SŮSENBEKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*, str. 138.

¹⁴⁹ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 1. 5. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁵⁰ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 1. 5. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁵¹ V místech, kde dříve byla pekárna, je dnes ložnice chlapců.

farář¹⁵² duchovní cvičení pro laiky, jichž se zúčastnilo na 100 lidí. V roce 1947 proběhlo v srpnu a září v Břežanech pět kurzů duchovních cvičení. Exerciie at' už pro laiky, sestry či bohoslovce dávali místní kněží, nebo je vedli jezuité, redemptoristé či pallotini z Trutnova. V době totality potřeboval každý kněz k výkonu své činnosti jurisdikční dekret a povolení od příslušného biskupského ordinariátu, že tu či onu činnost může vykonávat. Většinou se povolení vydávala na dobu tří let.

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava (16. 3. 1939) byly děti v Břežanech převzaty příbuznými nebo úřady, takže v břežanském provinčním domě kromě pořádání duchovních cvičení nezůstala minimálně do listopadu žádná další služba.¹⁵³ I přes finanční tíseň se duchovních cvičení v roce 1939 zúčastnilo 84 děvčat, 33 žen, 30 chlapců a mužů a 23 bohoslovců. Do této doby spadá také vysídlení většího počtu sester české národnosti do protektorátu¹⁵⁴, odkud se po skončení války mohly opět vrátit zpět.¹⁵⁵ V létě se staraly o 50 – 60 dětí přijíždějících na prázdniny (většinou příbuzných sester) a o hosty přijíždějící na zotavenou.

Během komunistické totality nebylo vedení exercicií v břežanském domě možné. Tuto službu sestry obnovily až v roce 2006, kdy k tomuto účelu vytvořily potřebné prostory v podkroví bývalých hospodářských budov a v zahradě. V současné době sestry organizují duchovní obnovy adventní, postní a pro manžele, která bývá i s programem pro děti. Obnovy vedou různí kněží, které sestry zvou. Ubytování a stravování účastníků je zajištěno v přilehlých budovách – Emauzy, Ain Karim a Nazaret. S přípravou ubytování a úklidem sestrám pomáhají tři klientky Zámku a jeden klient z Chráněného bydlení Šanov. Stravování při menších akcích zajišťuje pan Zdeněk Bobek, dříve také bývalá kuchařka v Domově paní Věra Strádalová. Při větších akcích zvou sestry cateringovou firmu. Účast na duchovních obnovách je bezplatná, účastníci mají možnost anonymně přispět do kasičky na činnost sester. Prostory sester hojně využívají k duchovním obnovám a různým akcím taktéž skupiny odjinud

¹⁵² V tuto dobu do roku 1946 byl v Břežanech farářem řeholník P. Josef Montag, OMI a o duchovní život sester se staral P. Vilém Brabender OMI.

¹⁵³ Ve zprávě z vizitace probíhající v Břežanech ve dnech 2. 11. – 18. 11. 1939 je zaznamenáno, že zde žilo 200 obyvatel – dívek a seniorů. Srov. *Zpráva z vizitace generální představené v Břežanech z roku 1939*, Břežany, 1939: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

¹⁵⁴ Na území protektorátu se nacházely filiálky Nezamyslice, Luka nad Jihlavou, a dva domy v Buchlovicích.

¹⁵⁵ Srov. *Přehled událostí české řeholní provincie mezi lety 1938 – 1968*, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

(bířmovanci, katechumeni, kurzy Alfa, rodiny s dětmi, mládeř, farní tábory) se svými kněžními, které si však stravování zajiřtují sami.

Protože byl klášter v Břeřanech zároveň formačním domem, věnovaly se pověřené sestry formátorky vzdělávání kandidátek a novic. Ve farnosti měly sestry na starosti kostelní prádlo a pekly hostie pro tři farní kostely.

Domov svatého Josefa sester svaté Hedviky sloužil v roce 1944 jako domov pro sestry, které už nemohly vykonávat charitativní práce, dále jako domov pro seniory (23 obyvatel) a dětský domov pro postižené a těžce vychovatelné dívky. Sestry vyučovaly také náboženství a připravovaly děti k prvnímu svatému přijímání. V Břeřanech žilo v roce 1953 mnoho romských rodin, které přišly za prací a i jejich děti se na tuto svátost připravovaly. Byly velmi vřtřícné a velmi dobře se zařadily do života obce.¹⁵⁶

Sestra Marietta Vondráková pracovala v Domově u starších děvčat. Náboženství učila ve středové místnosti prvního patra jižního křídla zámku. Vyučovala katechizmus. Později přešla se sestrou Cecílií Sedlitzkou na chlapecké oddělení.¹⁵⁷ Jeden bývalý klient Karel Kotrlý, který Domov dodnes navřtěvuje, vzpomínal na krásné chvíle, jak jim sestra Marietta Vondráková vyprávěla příběhy o svatých. Sedla si na postel a vyprávěla jim.¹⁵⁸ Později do Kongregace sester sv. Hedviky vstoupila i její rodná sestra Aneřka a přijala řeholní jméno sestra Jana.¹⁵⁹ V Břeřanech pracovala u děvčat. Přestože komunistická vláda zakazovala křesťanskou výchovu a vzdělávání také u postižených dětí, sestry na toto nařizení příliš nedbaly. Až do zrušení kaple v roce 1981 děti s nadřením přicházely na bohoslužby, a to i přesto, že musely vstávat mnohem dříve. Krásně ustrojeny se také účastnily průvodu Bořího Těla.

Na základní škole v Břeřanech vyučoval od roku 1945 náboženství místní farář P. Antonín Bureř, v roce 1946 také sestra Assumpta Mühlhauserová a od roku 1974 pak P. Stanislav Bláha. Když už pro svoji nemoc nemohl otec Stanislav docházet do školy, převzala v roce 1995 výuku náboženství na základní škole sestra Zdislava Peřinková. Děti ji měly velmi rády, takže náboženství navřtěvovalo asi 20 – 30 dětí. Mnohé z nich

¹⁵⁶ Srov. *Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břeřany, 21. 8. 1953. APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁵⁷ Děti jí říkaly „Opí“, protože neuměly vyslovit její jméno. Dne 30. 12. 1974 se odstěhovala do Rakouska.

¹⁵⁸ Osobní rozhovor s panem Karlem Kotrlým ze dne 20. 9. 2019.

¹⁵⁹ Narodila se 19. ledna 1922. Obláčku měla v Nezamyslicích dne 21. 8. 1943, první sliby složila dne 28. 10. 1945 a věčné sliby 21. 9. 1951. Sestra Jana zemřela dne 2. 10. 1970 v Břeřanech. Prodělala žloutenku, a když byla nemocná, tak jí Karel trhal bylinky, jak říkal „*modré kyticky na žaludek*“. Podle osobního rozhovoru s panem Karlem Kotrlým ze dne 20. 9. 2019.

také přistoupily k prvnímu svatému přijímání. Od roku 2000 vyučuje náboženství na základní škole sestra Františka Süsenbeková. Na její hodiny náboženství přichází děti z rodin, které svou víru aktivně nepraktikují. V tomto školním roce (2019/2020) navštěvuje náboženství 9 dětí z celkového počtu 28 žáků na ZŠ.¹⁶⁰ Od roku 2013 sestra Františka vyučuje náboženství také uživatele Domova v zadní části zámecké kaple, kam s nadšením pravidelně přichází 20 – 30 účastníků. Uživatelé Domova také denně dochází na bohoslužby do klášterní kaple, někteří navštěvují také nedělní bohoslužby v kostele. V letech 2016 – 2019 vedla sestra Františka katecheze pro zaměstnance, kteří si je sami vyžádali. Z původního počtu čtyř žen se jejich počet navýšil na deset.

Sestry sv. Hedviky spolu se sestrami františkánkami zajišťovaly dětem také kulturní život. Společně se podílely na akci, která za totality probíhala až večer po odchodu civilních zaměstnanců. Jednalo se o Tříkrálové koledování a žehnání domu. Naopak o Štědrém dni chodily sestry již odpoledne se skupinou dětí koledovat na každé oddělení, tomu nikdo nebránil. Sestry se také zapojovaly se zámeckými dětmi do dění a akcí v obci. V srpnu docházely s dětmi do obce na hodovou odpolední zábavu, se skupinou chlapců fandily na fotbale, nebo chodily také nakupovat. Z obce přicházeli lidé zase na zámek na masopustní veselici či na den dětí. Na ten vždy zaměstnanci s dětmi připravili bohatý program se zdařilou výstavou výtvarných a ručních prací dětí.¹⁶¹

A jelikož život není jen o práci, snažily se sestry zpestřit řeholní život různými akcemi, kterými upevňovaly společenství, prohlubovaly osobní i duchovní život, navzájem se obohacovaly radostí, sdílením. Když sestry slavily nějaká významná jubilea, snažily se nacvičit třeba krátké divadlo s dětmi. Nejednou se u toho od srdce nasmály.¹⁶² V rámci šetření času, když potřebovaly sestry někdy něco rychle zařídit, učily se jezdit na kolech. Všem sestrám to šlo velmi dobře, jen matka Nepomucena Šimková prý na to potřebovala trochu více času.¹⁶³

¹⁶⁰ V posledních letech došlo k prudkému poklesu počtu žáků na ZŠ v Břežanech. Děti dojíždí do základních škol do Hrušovan nad Jevišovkou a do Božic. Od školního roku 2019/2020 zůstal v Břežanech pouze první stupeň ZŠ.

¹⁶¹ Srov. *Pamětní kniha obce Fryšavy*: Soukromý archiv pana Františka Bobka.

¹⁶² Srov. *Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 12. 3. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁶³ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 19. 6. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

3.5 Obyvatelé zámku v číslech a vybraných letech

Psal se rok 1926, když sestry sv. Hedviky koupily zámek v Břežanech od paní baronky Ludoviky Wambolt z Umstadtu, rozené hraběnky z Harrachu na Rohrau a Tannhausenu. Jelikož zámek do té doby plnil funkci šlechtického sídla, bylo potřeba jej přebudovat, aby se do něj mohly sestry přestěhovat a začít s charitativní službou pro děti a mládež s mentálním postižením a pro seniory.¹⁶⁴

První tři sestry přišly do Břežan již v květnu 1926, aby dohlížely na přípravné práce k ubytování sester a ekonomické záležitosti při koupi zámku.¹⁶⁵ O rok později dne 4. května 1927 při posvěcení domu brněnským světícím biskupem Josefem Kupkou už Domov sv. Josefa obývalo devatenáct sester se sliby a dvanáct novicек. Navýšení počtu sester přišlo již 7. září 1927, kdy světící biskup Josef Kupka vedl první obláčku¹⁶⁶ a obřad složení časných slibů v Břežanech. Do noviciátu vstoupilo pět sester a první řeholní sliby složilo sester šest.¹⁶⁷

Sestry se staraly o 50 těžce mentálně postižených dívek, které jim svěřilo moravské místodržitelství, a o 70 dětí v mateřské škole. Dále vedly také domov pro seniory a exercicie, kterých se v roce 1929 během 13 kurzů účastnilo 326 osob. Díky službě exercicií, které byly pořádány i pro laiky, rychle narůstal počet kandidátek do kongregace. Případné zájemkyně se totiž mohly tímto způsobem setkat se sestrami a poznat tak blíže jejich způsob a náplň života.¹⁶⁸ V roce 1931 bylo v Břežanech celkem už 53 sester včetně 16 novicек a 10 kandidátek. V roce 1937 obývalo klášter 65 sester (z toho 20 novicек) a 9 kandidátek. S vyšším počtem sester se zvýšil také počet dětí s mentálním postižením, a tak v roce 1937 už jich v domově žilo 60, nepočítaje děti z mateřské školy a seniory.

¹⁶⁴ Srov. *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

¹⁶⁵ Srov. SÜSENBEKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*, str. 133.

¹⁶⁶ Jedná se o obřad, kdy kandidátka obdrží řeholní šat.

¹⁶⁷ Sestry, které přijaly řeholní šat, byly Cecílie Sedlitzká, Regina Rückerová, Hilaria Ulrichová, Gabriela Herynková, Sabina Chaloupková. Sestry, které složily první sliby, byly Alfonsa Lapárová, Antonie Streckelová, Elekta Hübnerová, Rosalia Buriánková, Mechtildis Löw a Aloisia Strozyková. Srov. *Jubiläums Handbuch der Schwestern von der heiligen Hedwig* [Jubilejní příručka sester sv. Hedviky], Vratislav, 1934, s. 113 – 114.

¹⁶⁸ Srov. *Zpráva sestry Antonie o Břežanech*, 1991: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta. Exercicie minimálně v letech 1940 – 1944 vedl P. Vilém Brabender OMI, který se svými spolubratry bydlel na břežanské faře.

To už se ovšem pomalu schylovalo k začátku druhé světové války a sestřám skončil relativní klid. Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava musely české děti Domov opustit. V roce 1939 byl na krátkou dobu dům bez dětí, v domě se konaly pouze exercicie.

Protože byl dům bez dětí, měly sestry oprávněnou obavu o to, k jakým jiným účelům bude využit. Mluvilo se tehdy o umístění 150 – 200 nemocných TBC, což by ovšem znamenalo odchod mnoha sester z kláštera, aby uvolnily místo právě pro ně. Ovšem díky kurátorovi kongregace P. Aloisi Demandtovi, kterého sestry poprosily o pomoc, se věc velmi dobře vyřešila. Ten prostřednictvím ředitele Charity pana doktora biskupa Josefa Streita u vídeňského opatrovnického úřadu pro přebírání dětí domluvil, že do péče brežanských sester přišlo 100 děvčat s mentálním postižením ve věku 10 – 14 let.¹⁶⁹ A právě díky péči o ně byla zajištěna ochrana a existence domu. Situace, kdy se jednalo o odsunu dětí z Břežan, se opakovala v roce 1944. Kurátor sester sv. Hedviky ve Vratislavi pan ředitel P. Alois Demandt, vedoucí úřadu pro ústavy, dvorní rada Dr. Klenkhardt a vrchní správní rada Dr. Fieglhuber, v přítomnosti ředitele pana Steinera z Charity Vídeň a provinční představené matky Annunty Navrátilové z Břežan, se domlouvali, že by v Břežanech založili nemocnici s 60 lůžky.¹⁷⁰ Její součástí by bylo samozřejmě veškeré nemocniční zařízení a také ubytování pro některé zdravotníky. Ale opět díky kurátorovi sester sv. Hedviky P. Aloisi Demandtovi se tento krok neuskutečnil, neboť si po předchozí vzájemné debatě uvědomili, že situace ještě nebyla tak naléhavá, a hlavně, že okamžité odsunutí dětí by bylo bezúčelné.¹⁷¹

V roce 1939 žilo v Břežanském klášteře v Domě sv. Josefa 47 profesek, 11 novic a 1 kandidátka kongregace sester sv. Hedviky. Sestry se staraly o sto mentálně postižených dívek a o seniory, celkem v domě žilo 200 obyvatel. Sestry stále zajišťovaly exercicie, vyšívaly paramenta¹⁷², staraly se o úklid a výzdobu farního kostela, o kostelní prádlo a vyučovaly hudbu.¹⁷³

¹⁶⁹ Srov. *Přehled událostí české řeholní provincie mezi lety 1938 – 1968*, bez datace: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

¹⁷⁰ V prvním návrhu jednali o 220 a více lůžcích.

¹⁷¹ Srov. *Opis dopisu ohledně stažení dětí z Břežan*, 15. 3. 1944: APWJ D-II.

¹⁷² Paramenta jsou roucha, oděvy a různé textilie užívané při bohoslužbách.

¹⁷³ Srov. *Zápis provinční představené matky Annunty Navrátilové z vizitace v Břežanech 2. 11. – 18. 11. 1939*, 31. 12. 1939: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

V prvním roce druhé světové války se sestřím do domova nakvartýrovalo 35 vojáků a v červnu či červenci 1940 přibylo na krátký blíže neurčený čas dalších 10 mužů. Část prostor domova tak musely dát sestry k dispozici k vojenským účelům. Ve stejném roce sestřím obecní úřad oznámil, že mají připravit ubytování pro 16 uprchlíků. Takže i když v domě zrovna nebyly děti, o ruch a život bylo stále postaráno.

Válka byla v plném proudu a rok 1940 s sebou přinesl také změnu názvu domu na Domov sudetoněmecké provincie sv. Josefa.¹⁷⁴ V létě tohoto roku zde bydlelo 45 dětí a 52 lidí v zotavovně, která byla nejen pro děti, ale i pro sestry. Klášter obývalo 46 sester, 10 novickek a 1 kandidátka. Konaly sociální činnost, vyučovaly hudbu, zajišťovaly exercicie a provozovaly zotavovnu. V roce 1943 žilo v klášteře 56 sester, 1 novicka a 1 kandidátka a s nimi domov obývalo 22 chlapců a děvčat předškolního věku, 26 děvčat školního věku, 62 děvčat staršího školního věku, 22 seniorů a 6 uprchlíků.¹⁷⁵ V závěru 2. světové války v roce 1944 bylo v Břežanech 61 sester. V roce 1945 obývalo domov 108 mentálně postižených dívek,¹⁷⁶ u kterých pracovalo 22 řeholních sester, ale už i 1 civilní zaměstnanec. Celkový počet sester v klášteře byl 71. Dne 13. června 1945 byly mentálně postižené dívky z nařízení Zemského národního výboru odsunuty a Domov sv. Josefa se stal poté táborem pro německé vysídlence, kterých bylo 121 a postupně jich přibývalo. Byli mezi nimi také účastníci tzv. „Brněnského pochodu smrti“, kteří přišli do Břežan nakaženi tyfem z nouzového ubytovacího tábora v Pohořelicích. Během dvou let prošlo tímto brežanským táborem 554 německých běženců. V období od června 1945 do února 1947 jich zde 277 z nich zemřelo. Přeživší byli v letech 1946 – 1947 převáženi do Rakouska. V únoru 1947 byli staří němečtí vysídlenci ubytování ve zdejším táboře přemístěni do starobince v Hrušovanech nad Jevišovkou.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Po záboru Sudet v roce 1938 rozhodla generální rada kongregace 29. 1. 1939 rozdělit dosavadní českou provincii na provincii sudetoněmeckou s provinčním domem v Břežanech a na českou provincii s provinčním domem v Nezamyslicích. Srov. SŮSENBEKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Nezamyslicích* CMTF UP v Olomouci – magisterská práce, Olomouc, 2014, str. 133 – 137. Více k tomuto tématu viz kap. 3.10.

¹⁷⁵ Srov. *Zápis generální představené matky Augustiny Schmidt z vizitace v Břežanech 9. – 18. a 23. – 25. 8. 1943*, bez datace: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

¹⁷⁶ Až na 3 dívky byly všechny německé národnosti.

¹⁷⁷ Srov. *Kronika o Fryšavě, nyní Břežanech*, překlad z němčiny, strojopis: AČPH; Farní kronika Břežany: Farní úřad Břežany.

Počet zaměstnaných řeholních sester v domově klesl na 18 z celkového počtu 58. Bylo to dáno tím, že po válce v roce 1945 měli být z Československé republiky vysídleni všichni občané německé národnosti. Naštěstí došlo ke zmírnění tohoto nařízení a to podle pokynu biskupského ordinariátu a podle dohod uzavřených mezi církevními a státními úřady. Měly být vysídleny pouze sestry, které pracovaly jako vychovatelky. Sestry v nemocnicích a domovech důchodců mohly zůstat. Důvodem bylo i to, že za ně nebyla náhrada.¹⁷⁸ Ke dni 31. 12. 1946 bylo v Břežanech 54 sester.

Kolem Vánoc roku 1946 přišlo 30 maminek s dětmi a 24. února 1947 přišlo z dětského domova v Dobřanech u Plzně více jak 60 chlapců a děvčat ve věku 6 – 13 let. Šlo o děti vysídlených německých obyvatel, které měly mentální postižení různého stupně. Pouze několik z nich mohlo navštěvovat místní základní školu. Všechny děti až na sedm, které zůstaly v Břežanech, se podařilo díky Úřadu pro vyhledávání dětí v Hamburku a Červenému kříži vrátit k vlastní rodině.¹⁷⁹

Na konci roku 1947 obývalo domov 94 osob, z nichž 90 bylo německé národnosti a 4 české národnosti. Chlapecké a mužské oddělení bylo tehdy v přízemí, dívky a ženy bydlely v 1. patře zámku.¹⁸⁰ Celkový počet řeholnic stoupl na 55, z nichž 20 pracovalo v Domově. Počet civilních zaměstnanců se navýšil na čtyři.¹⁸¹

V roce 1949 bylo v klášteře 54 sester. V Domově ke dni 12. března 1950 žilo 172 dětí (chlapců i děvčat) a seniorů. Ve zprávě z června 1950 se uvádí, že v Domově žilo 60 dětí a 70 seniorů.¹⁸² O službu sester byl stále zájem, a to i přesto, že domov od roku 1951 přešel pod správu Charity. Až do šedesátých let zastávaly službu u dětí řeholní sestry, neboť přicházely do Břežan ze zrušených filiálních domů. Břežanský dům se tak neustále plnil dětmi, obzvláště v roce 1952. Na začátku roku 1952 zde bydlelo 220 osob zřejmě včetně sester.¹⁸³ Už v březnu 1952 se stav obyvatel snížil tím, že část seniorů z brežanského domova bylo převezeno do tehdejšího ústavu Mitrov

¹⁷⁸ Srov. *Přehled událostí české řeholní provincie mezi lety 1938 – 1968*, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

¹⁷⁹ Srov. *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

¹⁸⁰ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, 12. 12. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁸¹ Srov. *Zpráva o rekonstrukci 1945 – 1947*: AČPH.

¹⁸² Srov. *Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 12. 3. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁸³ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 24. 1. 1952: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

u Tišnova,¹⁸⁴ aby tak uvolnili místo pro příchozí děti, jejichž počet do roku 1953 vystoupal na 150.¹⁸⁵ V dopise ze 17. září 1952 matka Bohumila Moltašová píše generální představené matce Augustině Schmidt: „*Máme tu už na sto padesát dětí, rámus po celém domě.*“¹⁸⁶ Tento počet zůstal až do roku 1953, s tím, že sestry musely odmítat další zájemce. Ne nadarmo si matka Bohumila stěžovala na rámus, vždyť v roce 1954 z celkového počtu 57 sester jich 29 pracovalo v zaměstnaneckém poměru jako ošetřovatelky charitního zařízení u 76 chlapců a 63 dívek, kdy většina dětí byla ve věku 6 – 15 let. Jen 14 chlapců a 21 dívek mělo více jak 19 let a 12 dětí bylo předškolního věku, jedna holčička měla dokonce pouhé 3 roky.

Na pomoc s výchovou a výukou dětí přišlo do Břežan dne 30. června 1955 pět sester františkánek, kterým byla zakázána výchovná a učitelská činnost u zdravých dětí. Sestry františkánky rozdělily děti do skupin podle věku a schopností a vzdělávání velkého počtu dětí mohlo začít. Sestry františkánky vykonávaly výchovnou službu a sestry sv. Hedviky tu zdravotní a ošetřovatelskou. Bohužel přesný počet dětí z těchto let není znám, ale pravděpodobně jich bylo kolem 200.

V roce 1959 pracovalo v domově 9 civilních zaměstnanců a 44 řeholních sester. Sestry sv. Hedviky sloužily většinou jako ošetřovatelky u dětí, ale také v kuchyni, prádelně či na zahradě a v kanceláři.¹⁸⁷

V roce 1963 se 60 sester staralo spolu s civilními zaměstnanci asi o 280 dětí, ale již v roce 1966 podle kroniky obce Břežan obývalo domov 203 dětí a 39 řádových sester.¹⁸⁸ Podle sestry Alfonsy Lapárové klesl počet sester ke dni 30. 1. 1966 na 44, z nichž 15 bylo v důchodovém věku.¹⁸⁹ V roce 1972 domov obývalo 215 dětí a mládeže a kromě 43 sester zde pracovalo asi 40 civilních zaměstnanců. Počet sester stále klesal jednak z důvodu zákazu přijímání nových členek do kongregace a také proto, že sestry důchodového věku musely odcházet do internačního kláštera v Mukařově u Prahy. Nelze opomenout sestry, které hlavně v poválečných letech samy opustily po věčných

¹⁸⁴ Domov pro seniory Mítrov existuje i dnes. Srov. <http://www.domovmitrov.cz/>, citováno 12. 8. 2019. Původně měl domov důchodců v Břežanech zaniknout úmrtím posledního seniora, ale nebylo tomu tak. V průběhu let 1952 a 1953 byli senioři přestěhováni.

¹⁸⁵ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 17. 9. 1952: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁸⁶ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 17. 9. 1952: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁸⁷ Seznam zaměstnanců k 31. 12. 1959 viz příloha č. 23.

¹⁸⁸ Kronika obce Břežany, str. 19: SOkA Znojmo.

¹⁸⁹ *Dopis sestry Alfonsy Lapárové asi generální představené matce Augustině Schmidt*, 30. 1. 1966: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.

slibech řeholní způsob života. Tak se stalo, že už v roce 1977 bylo v Břežanech pouhých 11 sester. V roce 1978 žilo v Domově 230 dětí, o které se staralo 74 zaměstnanců, z nichž 54 pracovalo v přímé péči, a 6 řeholních sester.¹⁹⁰ V roce 1981 musely domov opustit všechny sestry. Zůstaly pouze tři, které do kláštera vstoupily tajně a pracovaly v Domově jako civilní zaměstnanci. Matka Bohumila Moltašová se sestrou Michaelou Tesařovou se musely přestěhovat na faru, kde bydlely spolu s františkánkami, které odešly v roce 1991. V roce 1996 se sedm sester vrátilo z Mukařova zpět do Břežan. V roce 1997 bydlelo v Domově 196 dětí. Dnes žije v Domově 141 uživatelů a šest řeholních sester. V Domově pracuje 114 zaměstnanců, z toho 2 řeholní sestry v aktivizačních činnostech.

3.6 Pomocníci sester z řad laiků a jiných řádů

V roce 1952 přišla do Břežan mladičká slečna Žofie Brhelová ve svých 15 letech z Vysočiny z Bobrové od Nového Města na Moravě. V té době museli mladí většinou studovat zemědělskou školu a následně jít pracovat do tehdejšího JZD. I Žofie byla na tuto školu přijata, ale jelikož její maminka byla nemocná a ona sama se tímto způsobem v budoucnu živit nechtěla, tak to tatínek zrušil. Následně, aby se někam „schovala“, uchýlila se do Břežan, kde měla příbuznou sestru Julii Pohankovou. Slečna Žofie měla na výběr – buď se učit vařit, to by šla do sousedních Božic, nebo šít, což se mohla učit právě v Břežanech. Rozhodla se pro šití. Byla ubytovaná v zámku v prvním patře, vedle pokoje pro krejčího a pro kněze. S ní se tam střídalo ještě více děvčat známých od matky Bohumily Moltašové. Přes zimu se Žofie učila šít se sestrou Magdalenou Schwabovou a sestrou Zdislavou Klimovou, které šily oblečení pro děti. V průběhu 17 let, které strávila v Břežanech, pracovala tam, kam ji sestry poslaly. Přijímala zboží ve skladě, prováděla objednávky, pomáhala v prádelně, v žehlárně nebo na zahradě.¹⁹¹ I když slečna Žofie pobývala v Břežanech dlouhých 17 let, do kongregace k sestrám

¹⁹⁰ Srov. Kronika obce Břežany, s. 256: SOKA Znojmo.

¹⁹¹ Osobní rozhovor se sestrou Zdislavou Brhelovou ze dne 12. 12. 2018. Slečna Žofie Brhelová a pan Josef Vidakovič na zahradě viz příloha č. 24.

sv. Hedviky nevstoupila, ale svůj život zasvětila Bohu v Kongregaci Milosrdných sester III. řádu svatého Františka Pod ochranou Svaté Rodiny a přijala řeholní jméno Zdislava.

Školské sestry sv. Františka OSF nesměly vykonávat svou učitelskou činnost, a proto byly 30. června 1955 poslány do Břežan. Věnovaly se zde výchově dětí. Zastavily u kláštera, ale matka Bohumila Moltašová nechtěla, aby bydlely v klášteře se sestrami sv. Hedviky, neboť k tomu nebyly ani podmínky. Od P. Antonína Bureše dostaly k dispozici tři pokoje k ubytování na březanské faře. V zámku měly od sester k dispozici jídelnu v nové malé pohostince. U chlapců pracovaly pětatřicetiletá sestra Jana Berchmana, třiatřicetiletá sestra Alma, která předtím byla profesorkou na gymnáziu a šestadvacetiletá sestra Pavla. U děvčat pracovala osmatřicetiletá sestra Bohdana a pětadvacetiletá sestra Teofana. Nejprve rozdělily děti do nových skupin, s čímž bylo spojené velké stěhování, a to i sester. Ty, které bydlely v přízemí, se stěhovaly do prvního patra s výjimkou fortny a kuchyně.¹⁹² Chlapci byli rozděleni do dvou skupin. V první skupině byli slabší a mladší, ve druhé skupině byli ti zdatnější. Větší chlapci byli zaměstnáváni v domě, v hospodářství, u zahradníka a u zámečnicka. Malá děvčátka byla pohromadě v jedné skupině. Velká děvčata byla zvláště a také zaměstnávána po domě, v kuchyni, v prádelně atd. Sestry františkánky k dětem přicházely po ranní mši svaté v kostele. Po snídani každá sestra odcházela ke své skupině k dětem a věnovaly se výchově a různým vzdělávacím a praktickým činnostem. Svačinu děti dostávaly v deset hodin od sester sv. Hedviky a oběd jim v 11:30 hodin servírovaly sestry františkánky, které ve 12 hodin šly na oběd a odcházely na faru. Vracely se k dětem ve tři hodiny odpoledne a zůstaly s dětmi do čtyř hodin. Potom přišly ještě na pátou hodinu, aby pomohly rozdat dětem večeři, či jinak přiložit ruku k dílu. Následně pomáhaly dětem s hygienou a ukládaly je ke spánku.¹⁹³ Dne 1. srpna 1955 otevřely sestry františkánky tzv. „pokusnou třídu“ pro vzdělávání některých dětí. Ještě v létě 1954 děti trávily celý den venku, starší a velké děti se podle svých schopností podílely na pracovních činnostech.¹⁹⁴ Sestry s dětmi jezdily také na různé výlety. Dne 27. července 1955 jely děti v doprovodu sedmi sester na výlet autobusem do brněnské ZOO. Cestou zpět se zastavily v Pozořicích, bývalém působišti

¹⁹² Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, červenec 1955: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁹³ Srov. *Krátké shrnutí událostí roku 1955 od sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt*, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁹⁴ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 25. 5. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

P. Šebestiána Párala. Sestry františkánky z Břežan odešly v roce 1991. Některé do kláštera v Cetechovicích a jiné do klášterů na Slovensku. Přátelské vztahy mezi nimi a sestrami sv. Hedviky trvají dodnes.

Na zimu 1955 přijaly sestry sv. Hedviky na pomoc několik děvčat, která právě dostudovala. Pomáhala sestrám u dětí, v prádelně i v kuchyni. Jako dalšího pomocníka sestry přijaly topiče. Byl to bývalý železničář, vyučený zámečnický, který rozuměl i elektrice. Dále sestrám pomáhal zahradník i podkoní, bratr od sestry Veroniky Černohousové.¹⁹⁵

Dnes jsou sestry velmi vděčné za zaměstnance Zámku Břežany, p.o., kteří pracují v údržbě, neboť jim ve svém volnu velmi pomáhají s údržbou zahrady, parku i s mnoha dalšími pracemi. O tom více v následující kapitole.

3.7 Hospodářství, zahrada a park

Když se sestry v roce 1926 nastěhovaly do zakoupeného zámku v Břežanech a přebudovaly ho na klášter a Domov pro dívky s mentálním postižením, bylo potřeba zajistit také obživu. Proto v těsné blízkosti zámku v roce 1927 nechala provinční představená matka Justina Michalíková vystavět hospodářské budovy, které sloužily pro uskladnění úrody a také jako stáje pro koně, chlévy pro další domácí zvířata, kuchyň na zabíjačky, zázemí a byty pro kočího a sestry, které pracovaly v hospodářství. Sestra Pankratia Karpíšková měla svého času na starosti chod hospodářství. Bydlela v jedné místnosti hospodářské budovy,¹⁹⁶ jejíž součástí byla i kamna. Brzy ráno vstávala, aby nakrmila prasata, krávy a další domácí zvířata.

Matka Justina Michalíková na slunečné jižní straně za ohradní zdí parku nechala vykácet stromy¹⁹⁷ a založila tam zelinářskou zahradu se skleníkem. V roce 1935 nechala matka Severina Hlaváčková v zahradě postavit skleník a kolem zahrady vystavět

¹⁹⁵ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 4. 1. 1955*: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

¹⁹⁶ Dnes se tato budova nazývá Nazaret.

¹⁹⁷ Na tomto pozemku dříve míval baron Wambolt výsadbu jehličnatých stromků na Vánoce. Později tento prostor zpustl a lákal k setkávání brežanské mládežníky.

ohradní zeď.¹⁹⁸ Postupem času nechala v zahradě vysázet i ovocné stromy a keře, které velmi dobře prospívaly a přinášely velkou úrodu. S obživou zpočátku pomáhaly také sestry z okolních filiálních domů.

V letech 1928 – 1932 zakoupily sestry další pozemky od místních obyvatel, takže v roce 1932 již kromě zámecké budovy a parku vlastnily přes 8 ha zemědělské půdy, o které bylo potřeba se starat.¹⁹⁹ Například ke konci roku 1930, dne 12. prosince prosila provinční představená matka Justina Michalíková generální představenou Margaretu Fleischer spolu s generální radou o svolení ke koupi 4 korců pole za 11 000 Kč. Pronajímatel se totiž ocitl ve velké nouzi a sestry musely pole odkoupit. Kladná odpověď z Vratislavi přišla již 15. prosince 1930. Stanovená kupní cena byla kryta průběžnými příjmy.²⁰⁰

Hospodářství vzkvétalo pokojně, život šel dál a sestry vše svěřovaly Bohu. Příroda se na jaře probouzela a s ní se v zahradě i na poli ukázal plevel, se kterým sváděly tuhý boj.

„A tak jsme se po celé týdny oháněly motykou, lopatou, rýčem, koštětem atd. [...] a práce šla od ruky s úsměvem ve tváři. Užily jsme si spoustu legrace, bledá líčka dostala postupně barvu, a to, co dřív nechutnalo, zmizelo nyní z talíře s největší chutí.“²⁰¹

Likvidováním plevelu těžší práce začala a postupem roku přicházely další a další povinnosti a starosti, než přišla druhá světová válka, která zasáhla i brežanské hospodářství, a to například tím, že z nařízení německých úřadů byla sestrám „ve prospěch míru“ odvedena klisna jménem Zuzi. Sestrám pak zůstal pouze starý kůň Fritz.²⁰² Sestry se dokázaly radovat i z jinak nezvyklé práce, jako bylo mlácení obilí v létě.

„Časně ráno sestry vyšly na blízké pole, odkud už zazníval pronikavý hluk mlátičky. S chutí se pouštěly do jednotlivých prací. Úplně zaprášené

¹⁹⁸ Srov. *Jahresberichte der Generaloberin 1926 – 1935*, rok 1935, str. 14: APHS Ber. Zahrada sester viz příloha č. 11.

¹⁹⁹ Srov. *Zápis z vizitace*, matka Annutiata Navrátilová, Břežany 31. 12. 1939: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁰⁰ Srov. *Prosba o koupi pole*, bez datace: APWJ D-II.

²⁰¹ *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II.

²⁰² Srov. *tamtéž*.

a zpocené snědly s radostnou tváří prostý oběd a se stejnou radostí se zase vrátily do práce.“²⁰³

Taková práce je stála hodně sil, ale vydržely to, dokud nebylo vše hotové. Po náročné práci přišla zasloužená odměna v podobě dožínkového koláče a jako správné řeholnice se o něj rozdělily s ostatními sestrami. Se stejným zápalem se na podzim pustily do sklizně brambor a krmné řepy a vše pečlivě ukládaly do sklepa. Velkou spokojenost s jejich prací vyjádřil jeden čeledín slovy: „*Jo, se sestrami, to bych pracoval raději nežli s chlapy.*“²⁰⁴ V nevlídných podzimních dnech, kdy počasí svádí k zahálce, pracovaly sestry v hospodářské kuchyni. Sedávaly kolem stolu a při veselém povídání jim šla práce pěkně od ruky.

Dramatický pak byl konec války, kdy na březanský zámek mířilo na dvacet bomb, které zasáhly bojler v kuchyni, zelinářskou zahradu a také v parku vytvořily obrovské jámy.²⁰⁵

V poválečné době byla práce na zahradě, na poli i v hospodářství ztížena úbytkem pracujících. Většina sester německé národnosti byla odsunuta do Rakouska a několik sester v poválečných letech vystoupilo z kongregace. Navíc v padesátých letech 20. stol. museli odejít z Domova také senioři. Mezi nimi byli právě i tací, kteří sestřím v hospodářství pomáhali, a s jejich odchodem, bylo nutné najít za ně náhradu. Tu také našly. Jeho jméno sice neznáme, ale byl to skvělý čtyřicetiletý, byt' hluchoněmý pomocník. I přes nesouhlas tehdejšího správce pana Vágnera ho sestry v roce 1953 přijaly. Uměl velmi dobře vzít za práci a v hospodaření se vyznal. Se starším panem Domešem, který byl také hluchoněmý pomocník sester, si velmi dobře rozuměl. S naprostým klidem oba posekali a pohrabali celý park a požali pole. Místo pana Fabiána, 70letého dělníka a truhláře, který se odstěhoval k Brnu, přišel nový spolehlivý, pilný pán zkoušený utrpením, který už toho také dost prožil, sestry s ním byly nadmíru spokojeny. Stejně tak s novým zahradníkem panem Otmarem Köglem z březanského zahradnictví.²⁰⁶

²⁰³ Tamtéž. V roce 1950 i navzdory suchu měly také dobré žně i sklizeň.

²⁰⁴ *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II.

²⁰⁵ Srov. *Stručná zpráva o Břežanech*, Antonia Streckel, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁰⁶ Srov. *Dopis sester z Břežan rakouské provinční představené matce Gratianě Raabe do Unterolberndorfu*, Břežany, 30. 7. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Břežanské zahradnictví patřilo Wamboltům a nacházelo se v místech dnešního obecního hřiště.

V hospodářství mnoho vypomáhaly i sestry vyššího věku. Často chodily do zahrady plet, sušit seno, udržovaly v pořádku cesty v zámeckém parku a čistily zeleninu.²⁰⁷ Mnohdy musely sestry vysázet zeleninu znovu, protože jim pomrzla, jako tomu bylo například v roce 1952. O rok později jim to ale Bůh vynahradil, neboť úroda zeleniny i ovoce byla veliká. Větve stromů se pod tíhou ovoce lámaly, že je musely podpírat.²⁰⁸ Staříčský, téměř devadesátiletý, P. Šebestián Páral také zahradničil a v parku podél zahradní zdi nasázel kukuřici a dýně, aby země neležela ladem. Všechno to, co zasadil, mimořádně dobře vzešlo.²⁰⁹

Vždy, když se urodilo mnoho ovoce, mívaly sestry duchovní četbu v zahradě nebo před kuchyní při loupání jablek, fazolí apod. Hlávky zelí měly v roce 1953 i deset kilo. Z jablek a hrušek nasušily šest velkých pytlů křížal. Švestky zavařovaly na kompot a na povidla, kterých uvařily dva metráky.²¹⁰

V roce 1954 nechaly sestry postavit v zahradě malou kapličku pro sochu sv. Josefa, která před tím stála na dřevěném podstavci pod stromy. Kapličku nechaly posvětit 26. září 1954 při velké slavnosti. Socha sv. Josefa byla vynesena v procesí z kaple do zahrady za zpěvu a modliteb.²¹¹

V roce 1955 nebylo nouze o kvěťák, jahody, angrešt, či třešně. Pozdní ovoce i zelenina hnily ve velkém, neboť ji sestry nestačily zpracovávat. Všeho bylo požehnaně i díky pilnému a poctivému zahradníkovi. V roce 1957 sestry do parku umístily železné lavičky s červeně natřenými latěmi.²¹² V roce 1960 nastalo velké „darování“ veškerého majetku sester státu, tedy i parku, pole a zelinářské zahrady. V té době se vrátila z vězení matka Bohumila Moltašová a dostala na výběr práci u dětí, v prádelně, nebo na zahradě. Matka si vybrala zahradu, která pod jejíma rukama dva roky jen vzkvétala.

²⁰⁷ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 16. 7. 1951: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁰⁸ Srov. *Dopis sester z Břežan rakouské provinční představené matce Gratianě Raabe do Unterolberndorfu*, Břežany, 30. 7. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁰⁹ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 12. 6. 1952: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²¹⁰ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 20. 8. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²¹¹ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 10. 10. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Výklenková kaple sv. Josefa v Emazích viz příloha č. 25.

²¹² Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 13. 9. 1957: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

V roce 1958 byl zahradníkem pan Josef Vidakovič, augustinián bratr Vít.²¹³ Na slavnost sv. Josefa 19. března se vždy staral, aby na svátečním stole nechyběl jarní salát, který sám vypěstoval. V březanském skleníku pěstoval květiny²¹⁴ a sazenice, které se prodávaly lidem z Břežan i okolí, a také citrony. Těm se dařilo i v zimě na přelomu let 1964 – 1965, *kdy zima byla sice krutá, ale ve skleníku byl život*, popsala sestra Zdislava Brhelová jednu fotografii s citrony. Velkým pomocníkem pana Vidakoviče byl Oldřich Rafaj, chlapec z Domova, který s ním pracoval 10 let.²¹⁵ Zahradníci byla také sestra Elekta Hübnerová (1962 – 1966) a sestra Zdislava Klimová. V letech 1956 – 1976 pracoval v hospodářství pan Cyril Nekula s pomocníky z Domova Vilémem Königem, Josefem Matyášem a Domešem. Na konci sedmdesátých let po panu Vidakovičovi pracovali v zahradě zaměstnanci Domova.²¹⁶

Po revoluci v roce 1990 byla zahrada spolu s dalším majetkem sestřám navracena v neutěšeném stavu. Zpočátku ji sestry pronajímaly soukromým osobám. V roce 1997 pronájem zahrady ukončily a začaly s její celkovou úpravou. V roce 2003 nechaly opravit polorozbořenou kapličku sv. Josefa a část ohradní zdi, vyrovnat terén zahrady a vysadit nové ovocné stromy. O rok později nechaly opravit velký skleník, který byl v havarijním stavu. Od roku 2008 začalo v zahradě pozvolna vznikat zázemí pro duchovní a rekreační pobyty. Převážnou část velkého skleníku nechaly sestry postupně přestavět na ubytování pro hosty s přednáškovou místností a malou kaplí. Ve sklepních prostorách bývalého skleníku sestry vybudovaly kuchyň, jídelnu a WC. Na část ohradní zdi v zahradě nechaly sestry umístit křížovou cestu, kterou zhotovil pan Pavel Mašek ze Znojma a posvětil P. Petr Bartoněk 14. června 2008. V roce 2011 sestry zrušily rozbitá pařeniště a menší skleníky. Zahradní architekt Břetislav Weiss pak se svou firmou zkrášlil zahradu různými keři, stromy, květinami a zákoutími s lavičkami. Od roku 2008 pan Bohumil Jurák začal vysazovat podél zahradní zdi řádek vinohradu – stolních hroznů. Průběžně nechávají sestry v zahradě dosazovat další stromy. Zahrada

²¹³ V Břežanech pracoval v letech 1958 – 1976. Do roku 1966 bydlel v nájmu u paní Pavlíčkové z Břežan, poté mu vedoucí Domova pan Jan Vavroušek zařídil bydlení v hospodářství i s panem Cyrilem Nekulou. V hospodářství pomáhala také slečna Žofie Brhelová. Fotografie viz příloha č. 24. Pan Josef Vidakovič odešel z Břežan roku 1976 na Moravec, kde o tři roky později v roce 1976 zemřel.

²¹⁴ Pěstovali např. macešky, voskovky, kaly na MDŽ i do kaple, bramboříky, asparáty atd.

²¹⁵ Do Břežan přišel v roce 1954 a dne 21. 6. 1984 odešel do Božic do domova seniorů.

²¹⁶ Např. Emil Mareček, Benešová Marie z Mackovic, Ludmila Tinková z Břežan, Eliška Hořáková, Bohuna Fajmanová. V údržbě od padesátých let 20. století pracovali např.: Jan Nesnídal, Oswald Navrátil, Jan Matoušek, Josef Hutár, František Pavlíček, Josef Fňukal, Köbrle, Milan Kadlečík, Karel Rossenberg, Rudolf Švejdík, Rachunek a další.

slouží k pěstování květin do kostela a kaple, ovoce a zeleniny pro potřeby sester a zvláště jako místo pro společné setkávání²¹⁷ a prostor ke ztišení. Toto místo sestry pojmenovaly „Emauzy“.

Dnes se o zahradu stará sestra Amata Janecká. Každý, kdo na zahradu vejde, je uchvácen krásou, čistotou a klidem, který z celkové úpravy zahrady čiší a umocňuje tak duchovní prožitky příchozích na duchovní obnovy, tábory i dovolené. S údržbou zahrady a parku, který je dán k dispozici uživatelům Zámku Břežany, pomáhají sestřím ve svém volném čase zaměstnanci údržby v příspěvkové organizaci Zámek Břežany.²¹⁸ Odborné elektrikářské a stavební práce zastřešují dva živnostníci z okolí.²¹⁹ Sestřím k ruce je také jeden uživatel z Chráněného bydlení Šanov.

Podobně jako zahrada prošly po revoluci renovací také hospodářské budovy. V roce 1995 byla v první hospodářské budově²²⁰ vybudována plynová kotelna a v letech 1999 – 2000 půdní vestavba zhotovená podle projektu Ing. arch. Petra Weisse. Tím vznikla nová kancelář pro ředitele Domova, ubytování pro hosty sester a dvě třídy se cvičnou kuchyňkou pro aktivizační činnosti dvou skupin děvčat. Následně v roce 2006 sestry vybudovaly půdní vestavbu i ve vedlejší hospodářské budově,²²¹ kde vzniklo zázemí pro duchovní obnovy a další pokoje pro ubytování hostů. Přízemí hospodářských budov začaly sestry ve spolupráci s vedením Domova přetvářet pro potřeby zájmových a aktivizačních činností uživatelů Domova a na kanceláře pro zaměstnance. Tak vznikly aktivizační třídy, keramická, hrnčířská a tkalcovská dílna a posilovna, která byla v roce 2012 zrekonstruována na další službu Zámku - na denní stacionář. Kůlna na dříví byla v roce 2013 přestavěna na místnost pro animo. Ve stejném roce sestry přeměnily aktivizační třídy v podkroví první budovy na kanceláře pro ředitele a ekonomický úsek a upravily část výtvarné dílny v přízemí na cvičnou kuchyňku. Bývalou kancelář ředitele a archiv, který měl společný vchod s ubytováním sester pro hosty, si sestry ponechaly pro vlastní účely. V roce 2014 se pokračovalo a ze sedlovny a stájí pro koně v přízemí třetí hospodářské budovy vzniklo

²¹⁷ Kromě duchovních obnov a prázdninových pobytů sestry v zahradě v letech 2011 a 2015 uspořádaly „Zahradní slavnost“ pro veřejnost. Náplní těchto slavností byly mše svaté, přednášky, divadelní a hudební vystoupení a nechybělo ani občerstvení. V roce 2011 byl hlavním hostem profesor Max Kašparů a v roce 2015 P. Marek Orko Vácha. V roce 2012 uspořádaly sestry ve spolupráci s občanským sdružením „Česká republika pro Ježíše“ v zahradě modlitební festival, jehož hlavním hostem byl indický laický misionář Thomas Paul.

²¹⁸ František Hrnčár, Milan Hoff, Jindřich Kročil a Jaroslav Pokorný.

²¹⁹ Martin Holzer a Bořivoj Krbálek.

²²⁰ Dnes se tato budova nazývá „Nazaret“.

²²¹ Dnes nazývaná „Ain Karim“.

zázemí pro zaměstnance hospodářství a jejich pomocníky z řad uživatelů Domova. První patro této hospodářské budovy, které již od roku 2005 sloužilo jako služební byt pro pracovníky hipo, sestry zrekonstruovaly na byt pro dvě uživatelky Domova. V roce 2016 vznikla z textilního skladu další místnost pro uživatele Domova, tzv. muzikorelax. Ve stejném roce nechaly sestry zrekonstruovat dvě garáže v první hospodářské budově na byt pro tři uživatelky Domova. Stavební práce veškerých prostor zajišťovala a hradila kongregace, vybavení v nově zrekonstruovaných prostorách určených pro uživatele a zaměstnance Domova hradila příspěvková organizace Zámek Břežany.

Po roce 1990 se musel dávat do pořádku i zanedbaný park. Sestry nechaly vyřezat a vykácet náletové stromy a keře a dosadit nové. Kompost ze spodní části parku v blízkosti hřbitova byl přesunut na zahradu sester a odtud později do hospodářských prostor parku. V roce 1998 nechaly sestry opravit sousoší Nejsvětější Trojice a později také kapličku Panny Marie Královny a sochu Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Postupně byly odstraněny veškeré drátěné ploty v prostorách parku, zůstalo pouze oplocení na ohradních zdech. V roce 2019 sestry zahájily první etapu obnovy cest v zámeckém parku včetně nových odpočívadel s lavičkami a novým osvětlením. Po dokončení oprav stávajících cest mají sestry v plánu obnovit i zaniklé historické cesty v severní části parku.

Součástí parku je od roku 1935 hřbitov sester, který byl požehnán 3. května 1935.²²² Založila jej matka Severina Hlaváčková z toho důvodu, že místní březanský hřbitov byl příliš malý a zemřelé sestry nemohly být uloženy poblíž sebe. Po založení hřbitova sem sestry nechaly přenést dříve zesnulé sestry, které byly pochovány na obecním hřbitově. V roce 1945 zde našlo odpočinek 51 německých a maďarských vojáků. Jejich hroby označené dřevěnými kříži se nacházely na pravé straně hřbitova. Asi v roce 1972 byly pro vojáky vyčleněny dva hroby, ostatní byly zrušeny, aby dále na tato místa mohly být pohřbívány sestry. V roce 1996 mělo dojít k exhumaci německých vojáků společností Pargent s. r. o. Praha ve spolupráci s Výborem pro lidská práva a Lidovým spolkem péče o německé válečné hroby Kassel – VDK (Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge) SRN. Tato organizace vyhledávala hroby německých vojáků padlých ve 2. světové válce na území České republiky a exhumované ostatky ukládala na centrálním pohřebišti v Brně, Karlových Varech nebo Mariánských Lázních. K exhumaci nakonec nedošlo, neboť bylo naznáno, že ostatky vojáků se

²²² Srov. *Jahresberichte der Generaloberin 1926 – 1935*, rok 1935, str. 13: APHS Ber.

nachází na důstojném místě, o které je řádně pečováno. Na levé straně při vstupu na hřbitov byly pochovány sestry III. řádu sv. Františka, jedna sestra III. řádu sv. Dominika²²³ a také uživatelé Domova, o jejichž ostatky jejich rodiny neprojevíly zájem. V roce 2008 byla dřívější márnice opravena a změněna na kapli se sochou Panny Marie bolestné, která do roku 1959 bývala ve výklenku chodby v prvním patře jižního křídla zámku. Nová kaplička se pro mnohé stala oblíbeným místem modlitby.

3.8 Vánoce na zámku

Již od počátku svého působení v Břežanech sestry připravovaly všem obyvatelům krásné vánoční svátky se vším všudy. Sestry se sborem nacvičovaly nové písně, nesměla chybět výzdoba kaple stromečky a betlémem, a ani o drobné dárečky nikdo nepřišel. Obdarovány byly děti, senioři, sestry i kněží. Na Vánoce bylo vždy hodně práce, a tak byly sestry rády za každou pomocnou ruku, jako se to stalo např. v roce 1950. Sestry Pulcherie a Aloisie se zranily, jedna si zlomila levou ruku a druhá pravou nohu. Do této situace se naštěstí vrátily sestry Cyrila, Marietta a Maxentia z ozdravného pobytu v klášteře u Rýmařova.²²⁴ Každé sestře přichystaly drobnou radost a pro starší sestry, které už nemohly sejít do refektáře dolů, připravily nadílku v krejčovně vedle kaple. Děti obdarovaly prádlem, šatstvem a hračkami. Velkou radost udělaly chlapcům, když nechaly v roce 1953 u čalouníka nově potáhnout dva staré velké houpací koně, kteří zůstali na půdě po Wamboltových dětech. Dívky se zase moc těšily z panenek, kterých bylo velké množství. Po adoraci proběhla nadílka všech obyvatel, pracovníků, dětí, faráře, pana správce, truhláře, zahradníka, ševce, jeho ženy a vnoučka, čeledínů, důchodců a nakonec všech sester. V tento krásný den plný obdarování proběhla po krátkých slovech matky Bohumily také dvojí obnova řeholních slibů.²²⁵

²²³ Marie Sündermannová († 7. 5. 1934), Anna Sündermannová († 29. 10. 1945), Kateřina Huberová či Hübnerová († 8. 4. 1948 – dominikánská terciářka).

²²⁴ Srov. *Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 19. 12. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²²⁵ Srov. *Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 17. 1. 1954: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

V noci ze Silvestra na Nový rok měly sestry v kapli půlnoční mši a modlily se všechny růžence a další modlitby. Celé to trvalo tři hodiny, a jak popisuje matka Bohumila: „... *nikdo nebyl unavený – právě naopak – na všech bylo vidět, že jsou naplněny niterným štěstím a že mají radost.*“²²⁶ V roce 1955 se sestry těšily obzvlášť, neboť Vánoce oslavily v nově vymalované kapli s nazdobenými vánočními stromky. S přáním do nového roku, roku plného milosti, pokoje a pokroku v dobrém vykročily vpřed. Vánoční dny prožily v pokoji a radosti a velmi se těšily z toho, že jejich pan dohlížitel na několik dní odjel a ony mohly být na chvíli samy. Díky tomu, že sestry dříve pracovaly v mateřské škole, se za léta praxe mnohému přiučily a vyrobily tak spoustu pěkných věcí, kterými vyzdobily pokoj s nadílkou. Na slavnost Zjevení Páně při krásné a velké slavnosti za zpěvu písní pan farář požehnal všechny místnosti v domě, hospodářství i zahradu.²²⁷ V roce 1956 dostali chlapci a děvčata na Vánoce gramofon. Dům na slavnost Zjevení Páně žehnal toho času nemocný 65letý P. Kubeš a sestry při tom zpívaly. Sestra Alfonsa Lapárová poznamenala: „*Málem jsme se přitom uzpívaly.*“²²⁸

Na Vánoce v roce 1965 se již během adventu sestry připravovaly krásnými pobožnostmi. Tak jak chodily v předchozích letech po domě od pokoje k pokoji a „hledaly přístřeší pro svatou rodinu“, tak tuto „hru“ již slavily v kapli, protože po domě to už nebylo možné. Nadílka pro děti byla na Štědrý den 1965 už odpoledne, neboť u toho chtěl být i pan správce a sestry tak mohly se svým programem začít dříve. Po mariánském officiu a požehnání se shromáždily v refektáři a modlily se a zpívaly u jesliček a navzájem si přály. Půlnoční mše svatá byla v klášterní kapli i v kostele. Sestry zpěvačky doprovázely mši svatou svým zpěvem v kostele, což způsobilo, že v kapli byl zpěv slabší.²²⁹

Zpěvem doprovázejí sestry vánoční slavnosti dodnes. Až do roku 2014 se na Štědrý den spolu se zaměstnanci scházely u vánočního stromu ve vnitřním nádvoří a chodily po celém domě od jedné dveří ke druhé a se zpěvem přicházely k dětem, aby si tak mohly rozbalit své vánoční dárky. Na vánoční bohoslužbu, která bývá na

²²⁶ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 29. 1. 1951: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²²⁷ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 11. 2. 1955: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²²⁸ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 23. 1. 1957: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²²⁹ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 15. 1. 1966: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.*

Štědrý den odpoledne v kapli, s radostí přicházejí rozzářeni obyvatelé Domova i starší farníci. Po mši svaté a slavnostních nešporách se sestry schází při společné štědrovečerní večeři a pak u stromečku, kde je čeká vánoční nadílka. Po společném povesezení jdou na půlnoční mši svatou do farního kostela. Na vánoční bohoslužby v kostele vždy sestry nacvičily s brežanským sborem složeným z místních farníků, mládežníků a zaměstnanců Domova nové písně. O slavnosti Zjevení Páně bývá každoročně požehnání celého domu, přilehlých budov i zahrady sester při průvodu, kterého se účastní vždy tři chlapci z Domova oblečení za tři krále a další obyvatelé a zaměstnanci. Po požehnání domu se všichni schází na slavnostní mši svaté v kapli.

3.9 Sestra Assumpta alias Myška a její dílo

Velkou oporou pro sestry a zvláště pro matku Annunziatu Navrátilovou byla sestra Assumpta Mühlhauserová. Narodila se v Brežanech 4. října 1915 a ve svých 22 letech vstoupila do kláštera sester sv. Hedviky ve své rodné obci. Zde 24. srpna 1937 přijala řeholní šat, po dvouletém noviciátu složila první sliby a 12. září 1944 složila sliby věčné. V Kongregaci sloužila jako provinční sekretářka, což vykonávala s velkou láskou a pečlivostí. Příležitostně hrála na varhany a housle. Na vysoké úrovni zvládala službu tlumočnice mezi česky a německy mluvícími sestrami. Na generálních kapitulách v Berlíně, které vedly v německém jazyce, sestrám s velkým citem, aniž by rušila ostatní, vše překládala do češtiny. Dlouhá léta udržovala bohatou korespondenci, což byla její oblíbená forma apoštolátu. V roce 1946 vyučovala náboženství na brežanské škole.²³⁰

Po válce měla sestra Assumpta možnost odstěhovat se do Rakouska spolu s ostatními sestrami německé národnosti.²³¹ Nutno podotknout, že podmínky v Rakousku byly na vyšší úrovni než v Československu, takže pro sestry to v důsledku

²³⁰ Podle svědectví paní Markéty Lössllové ze dne 27. 4. 2020.

²³¹ Podle dekretů měli být všichni příslušníci německé národnosti po roce 1945 vysídleni z Československé republiky. Bylo proto zapotřebí počítat s vysídlením všech německých sester. Naštěstí však došlo k určitému zmírnění tohoto nařízení. Podle pokynu biskupského ordinariátu a podle dohod uzavřených mezi církevními a státními úřady, měly být vysídleny pouze sestry, které pracovaly jako učitelky a vychovatelky. Sestry v nemocnicích, sociálních ústavech a starobincích byly ponechány, protože za ně beztak neexistovala náhrada.

znamenal zlepšení životních podmínek oproti setrvání v ČSR. Proto se také jedna ze sester omlouvala, že neodchází proto, aby se měla lépe. Sestra Assumpta se ale rozhodla zůstat v Břežanech. Na počátku roku 1948 doprovázela do Vídně sestru Kapistránu Fischerovou, která tam chtěla pracovat v mateřské škole u matky představené Demetrie Mayové jako vychovatelka nebo ošetřovatelka u dětí.²³² Odtud sestra Assumpta psala dopis generální představené matce Augustině Schmidt, ve kterém vyjadřovala radost a štěstí, že může být sestrou sv. Hedviky, a také jakým způsobem a z jakého důvodu se rozhodla pro to, že zůstala v klášteře v Břežanech:

„Je mým největším štěstím být sestrou sv. Hedviky. Je mi úplně jedno, zda jsem poslána tam či onam. Když jsme byly stavěny před rozhodnutí, nemohla jsem se rozhodnout. Naše milá velebná matka mne už zařadila do transportu, ale nemohla jsem se dopracovat k přesvědčení, že mě Bůh chce někam jinam než na „mé místo“. Často jsem se ptala, zda my všechny máme právo odejít. Mám já to právo? Milá velebná matka je tak trpící, tak jsem si myslela, že činím správně, když jsem milou důstojnou matku prosila, aby mě tady nechala. Tenkrát jsem často četla modlitební obrázek, který jsem dostala od drahé Ctihodné matky: „Stojíš na místě, které ti dal Bůh...“²³³

Jejího rozhodnutí zůstat v Břežanech si velice vážila nejen matka Annuntiata, ale i generální představená matka Augustina Schmidt, která viděla, jak důležitou roli hrála v životě matky Annunty zvláště v době její nemoci a v trápení kvůli odchodům mnohých sester z řeholního života.²³⁴ Matka Augustina pobízela a podporovala sestru Assumptu k věrnosti a starostlivosti o druhé a také jí za to v nejednom dopise děkuje: „...že jste vy, milá malá Myško, zůstala v Břežanech, je opravdu dobře. Milá ctihodná Matka si nemusí dělat tolik krutých starostí a navíc má u sebe věrnou duši, na kterou se může spolehnout, že? Prosím, milá malá sestro Assumpto, starejte se dobře o naši drahou nemocnou, ano?“²³⁵ Sestra Assumpta si nějakým neznámým způsobem vysloužila přezdívku Myška, což také matka Augustina použila v několika málo dochovaných dopisech. Proč tomu tak bylo, nevíme, snad proto, že jako myška

²³² Sestra Kapistrána Fišerová měla ovšem nemocné srdce a již o měsíc později dne 5. 2. 1948 ve Vídni zemřela.

²³³ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Vídeň, 4. 1. 1948: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²³⁴ Srov. *Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt sestře Assumptě Mühlhauserové, bez datace: AČPH.*

²³⁵ *Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt sestře Assumptě Mühlhauserové, bez datace: AČPH.*

proklouzla všude. Sestře Assumptě vděčí sestry za uchování mnoha precizně zaznamenaných informací a archivních materiálů. Když ona sama psala dopisy, brala tenčí „hubenější“ papír, neboť bylo pravděpodobnější, že se dopis dostane na místo určení.²³⁶

Protože rodným jazykem sestry Assumpty byla němčina, kterou sestry v březanském klášteře běžně užívaly minimálně do roku 1970, nebylo pro ni snadné účastnit se například českých exercicií, konaných po odsunu sester německé národnosti. Sestra Assumpta však i tuto nesnáz ochotně přijala. V jednom z jejích dopisů stojí: „*Ale rády jsme se toho zřekly a chceme i nadále přijmout vše od dobrého Boha s vděčností. Ať mně dobrý Bůh naučí přijmout vše s radostí, to milé i to utrpení.*“²³⁷

Sestra Assumpta Mühlhauserová byla od roku 1950 pověřena úkolem vzdělávat řeholní dorost.²³⁸ Když jí generální představená matka Augustina Schmidt oznámila tuto její budoucí úlohu, hlavou se jí honilo velmi mnoho myšlenek. Později si ovšem řekla: „*Boží vůle, proto buď zticha.*“²³⁹ Tuto úlohu plnila velmi svědomitě a v odevzdanosti Bohu. Sestra Assumpta vedla korespondenci s P. Ladislavem Kubíčkem, se kterým se sestry seznámily v nemocnici v Moravské Třebové. Na generálních kapitulách v Berlíně, které vedly v německém jazyce, sestrám s velkým citem, aniž by rušila ostatní, vše překládala do češtiny.

Čas ke stěhování pro sestru Assumptu přece jen přišel, a to 20. listopadu 1962, kdy byly všechny sestry důchodového věku nuceny odejít z Břežan do internačního kláštera v Mukařově u Prahy.²⁴⁰ Sestra Assumpta sice důchodový věk v roce 1962 ještě neměla, ale byla v Mukařově potřebná. Byla tam zaměstnána jako účetní, zaznamenávala veškeré důležité informace, nechávala překládat německé dopisy od matky generální a různé modlitební texty. Zpět do Břežan se vrátila s dalšími sestrami v roce 1996. V Břežanech se věnovala modlitbě, měla na starosti zajišťování mešních

²³⁶ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 18. 1. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²³⁷ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Vídeň, 4. 1. 1948: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²³⁸ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 30. 1. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²³⁹ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 7. 1. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁴⁰ Více o této problematice např.: JURÁKOVÁ, MAGDALÉNA KLÁRA, *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Mukařově*, CMTF Olomouc – bakalářská práce, Olomouc 2016. Dále pouze JURÁKOVÁ, M., *Dějiny v Mukařově.*; VODIČKOVÁ, STANISLAVA, *Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*, CDK, Brno a ÚSTR, Praha 2009.

intencí, zapojovala se do běžného života v klášteře, pomáhala v refektáři třídit kuchyňské nádoby a překládala a přepisovala německé dopisy. Svou překladatelskou činností a rozesíláním kopií nejrůznějších duchovních článků a modliteb evangelizovala své známé a přátele. Hojnou korespondenci vedla také s P. Ladislavem Kubíčkem až do jeho násilné smrti.²⁴¹

Poslední léta svého života naplnila vytrvalou modlitbou a tichým nesením kříže dlouholeté nemoci. Trpěla těžkým astmatem. Byla vždy skromná a za vše vděčná. Celý její Bohu zasvěcený život se svými radostmi i těžkostmi byl nesen živou vírou, nadějí a milosrdnou láskou. Byla vždy pozorná k potřebám bližních a ke každému přistupovala s úctou. Když jí matka Anežka krátce před smrtí ovlažovala ústa, sestra Assumpta zřetelně a česky pronesla: „*Pán Bůh zaplat!*“ Bůh jí dopřál 96 let života. Zemřela pokojně a tiše 5. února 2012, zaopatřena svátostmi, doprovázená modlitbou svých spolusester v 00:30 hodin. Pohřební mše svatá se konala 9. února 2012 v kostele Zvěstování Páně v Břežanech a poté byla uložena na hřbitově sester.²⁴²

3.10 Vybrané události ze života sester v letech 1939 - 1949

V prostudovaném materiálu se odkryly mnohé zajímavosti či pozoruhodnosti, které spadaly do doby druhé světové války. Kvůli nezařaditelnosti a rozmanitosti témat vznikla tato kapitola.

Matka Annuntiata Navrátilová byla ta, na kterou padl složitý úkol vedení české provincie v době druhé světové války. Provinční představenou byla zvolena v roce 1938. Ve stejném roce se zástupci čtyř zemí – Velké Británie, Německa, Itálie a Francie – dohodli, že Československo musí postoupit do 10. října toho roku pohraniční území

²⁴¹ P. Ladislav Kubíček se narodil 3. ledna 1926 v Rachově na Podkarpatské Rusi. Byl český katolický kněz a lékař. Se sestrami sv. Hedviky se seznámil v nemocnici v Moravské Třebové, kde sestry působily a on zde byl na lékařské praxi jako medik. P. Ladislav navštěvoval sestry sv. Hedviky v Břežanech i v Mukařově a doprovázel je na jejich duchovní cestě a pečoval i o jejich zdraví. Zemřel 11. září 2004 na své faře v Třebenici, zabit rukou vraha. Dopisy psané krátce před jeho násilnou smrtí, mají sestry uchované v archivu AČPH. Podle svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové ze dne 3. 4. 2020.

²⁴² Srov. Parte sestry Assumpty Mühlhauserové: AČPH. Při pohřební mši svaté celeburovali Mons. Jindřich Bartoš, RNDr. Miroslav Kazík, P. Petr Bartoněk, P. Karol Pobiš, P. Savio Řičica.

Německu. Právě tato změna světové situace si vyžádala změnu i v kongregaci samotné. Česká provincie v té době měla mnoho filiálních domů po celé republice, přičemž většina z nich se nacházela právě v kritickém pásmu na zabraném území. Provinční dům v Břežanech sídlil na německém území a společné spravování domů na území dvou států v rámci jedné provincie bylo z důvodů státních a právních kvůli řeholnímu pořádku nemožné. Proto generální rada v čele s matkou Augustinou Schmidt v lednu 1939 rozhodla o rozdělení dosavadní české provincie a zřízení provinčního domu s vlastním noviciátem v Nezamyslicích pro českou provincii. Břežany spolu s 21 filiálními domy měly tvořit sudetoněmeckou provincii a Nezamyslice s dalšími třemi filiálními domy českou provincii. Protože však k tomuto požadavku nedošla odpověď z Říma (byl schválen pouze český noviciát v Nezamyslicích), formálně k rozdělení české provincie nedošlo.²⁴³

V Břežanech byla během druhé světové války představenou domu matka Gualberta Lejová. Sestra Benitia Paschwitz se starala o řeholní dorost, kterého v těchto letech nebylo mnoho. Navíc některé sestry nežily řádným řeholním životem a klášter později opouštěly, což mělo za následek velké množství práce na málo sester. V roce 1939 byl na krátký čas domov téměř bez dětí, neboť byly převedeny pod pravomoc brněnské protektorátní péče o mládež, ale již ke konci roku opatrovaly sestry dvě sta dětí. Dále sestry pečovaly o seniory, vyučovaly hudbu, měly na starosti péči o kostely, bohoslužebné prádlo a v domově konaly také duchovní cvičení pro veřejnost. I přes toto všechno si někteří lidé mysleli, že sestry vedou pouze pohodlný život a že nemají co na práci.

Kromě pravidelné péče o děti a seniory přicházela také nečekaná oznámení z obecního úřadu, že mají sestry ihned připravit ubytování pro uprchlíky, i když v tu chvíli nebylo zcela jisté, zda opravdu přijdou, ale vyžadovalo to okamžité vyklizení pokojů, stěhování a uklízení.²⁴⁴ Podobná situace nastala ještě dvakrát, kdy jednoho večera přišli tři vojáci oznámit sestrám, že je potřeba ubytovat 35 mužů, vojáků. Sestry pro ně musely ihned mezi devátou a desátou večerní hodinou připravit místo. A ještě později přišlo dalších deset mužů i s koňmi a vyžadovali ubytování.²⁴⁵

²⁴³ Srov. *Prošba o uskutečnění rozdělení dosavadní české provincie*, Vratislav, 29. 1. 1939: APWJ D-II. Podrobně o této problematice viz SÜSENBKOVÁ, M., *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Nezamyslicích*, CMTF UP v Olomouci – magisterská práce, Olomouc, 2014, str. 128 - 137.

²⁴⁴ Srov. *Výroční zpráva za rok 1939*, bez datace: APWJ D-II.

²⁴⁵ Srov. tamtéž.

Dne 1. srpna 1939 musely sestry ukončit vyučování mateřské školy, neboť ji zabralo NSV (Nacionálně socialistický svaz pro dobročinnost). Tato organizace ji vedla v prostorách domu od 15. srpna 1939. Zabrali sestrám 6 místností. Mateřská škola využívala hernu, učebnu, šatnu, umývárnu a sociální zázemí. Dále využívali část zahrady, která sloužila jako hřiště mateřské školy.²⁴⁶ Po válce dne 24. května 1945 mateřskou školu opět otevřely sestry, ale už 4. prosince 1945 ji musely definitivně uzavřít, neboť sestry s učitelskou aprobačí musely odejít do Rakouska.

V průběhu druhé světové války se v břežanském Domově několikrát vyskytoval jistý Dr. Heinrich Gross a vybíral si zde děti pro „výzkum“ prováděný ve Vídni ve Spiegelgrundu. To bylo místo, kde byly shromažďovány děti s mentálním či zdravotním postižením, nebo děti z dětských domovů, které byly pod záminkou léčby zabíjeny. Z přibližně 700 dětí jich přežilo 12. Dne 1. prosince 1941 tak navštívil Dr. Heinrich Gross Domov v Břežanech a převedl mladičkou **Elisabeth Schreiber** na Spiegelgrund. O rok později byla dne 8. května 1942 vyšetřena v Berlíně a následovala „léčba“ právě ve Vídni ve Spiegelgrundu. Rodině doktor oznámil, že má vysokou horečku a 28. září 1942 jí diagnostikovali „těžký zánět střeva“. Zemřela 30. září 1942.²⁴⁷

Karl Jakubec, který byl také podroben zkoumání ve Spiegelgrundu, si pamatuje bombardování břežanského zámku. Narodil se v roce 1939 ve Vídni. Byl odebrán rodičům a umístěn do pavilonu 15 ve Spiegelgrundu, odtud šel do dětského Domova Lustkandlgasse a dalším jeho domovem byly na krátký čas Břežany. Zde zažil bombardování, při kterém se všichni museli skrývat ve sklepech.²⁴⁸ Vždy, když zazněla siréna, museli okamžitě běžet ruku v ruce do sklepa a čekali, než bombardování ustane. Někdy tam museli být schovaní celé dny a k jídlu tam měli třeba jen uskladněná jablka. Karl Jakubec tyto situace z pohledu dítěte neviděl jako nebezpečné. Pro něj to znamenalo společné setkání, blízkost druhým, přátelskost a vítaná změna. V roce 1944 byl vrácen do Spiegelgrundu, po přezkoumání jej poslali do Hüteldorfu a odtud zpět do Spiegelgrundu až do srpna 1945. Dohromady byl ve Spiegelgrundu umístěn minimálně 15 měsíců.²⁴⁹

²⁴⁶ Srov. *Zřízení mateřské školy v Břežanech*, Znojmo, 14. 8. 1939: APWJ D-II.

²⁴⁷ Srov. <http://www.erinnern.at/bundeslaender/oesterreich>, citováno 12. 10. 2019.

²⁴⁸ Vyprávění sestry Assumpty Mühlhauserové o této události viz SÜSENBEKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*, s. 136.

²⁴⁹ Srov. *Interview Karl Jakubec* na: <http://gedenkstaettsteinhof.at/de/interviews>, citováno 12. 10. 2019.

Tímto místem si prošel i **Franz Pulkert**. Narodil se v lednu 1938 a byl umístěn do Centrálního dětského domova ve Vídni. Odtud se na krátký čas vrátil k nevlastní matce, která se k němu nechovala příliš hezky. Ve třech letech dne 24. ledna 1941 byl dán do Spiegelgrundu na více jak rok do 6. srpna 1942. V tomto roce přešel do Břežan, ale také jen na krátký čas, poté šel opět k nevlastní matce. Dne 17. listopadu 1944 byl označen jako „mentálně podřadný“ a až do konce války byl ve Vídni ve Spiegelgrundu. Spolu s 11 dětmi měl obrovské štěstí, že tuto dobu přežil. V srpnu 1945 byl umístěn do jiného dětského domova. Dnes je mu 82 let, je ženatý a má děti. V létě 2019 navštívil se svou ženou zámek v Břežanech, kde jako dítě krátký čas pobýval. Sám si tento pobyt nepamatoval, ale vyhledal si jej ze záznamů, které o něm a všech dětech byly ve Spiegelgrundu pořizovány a vedeny.²⁵⁰

Na sklonku války měly být v břežanském domě ubytovány podle dojednání zemských rad v Opole v Polsku a ve Znojmě děti z oblastí postižených válkou.²⁵¹ Když se břežanské sestry dozvěděly, že to mají být děvčátka dětského domova sester sv. Hedviky v Klosterbrücku (Czarnowąsy), zavládlo u nich veliké překvapení a radost. Do Břežan tak přišlo 11. února 1945 šedesát děvčat ve věku 9 – 14 let se čtyřmi sestrami. Dvě sestry byly vychovatelky, jedna kuchařka a čtvrtá se starala o prádlo a domácí potřeby. Každá holčička měla na zádech batoh a vak s peřinami. Protože se fronta neustále blížila, sestry s dětmi musely opustit Břežany. Sestrám dívky tak přirostly k srdci, že loučení, které nastalo už počátkem dubna, bylo velmi plačtivé, navíc když jim ještě děti zazpívaly píseň k andělu strážnému. Ještě těžší loučení bylo pro čtyři sestry, které přišly s dětmi a nyní musely zase utíkat dál. Nákladní auto je odváželo bez pevného cíle a do nejistoty na Západ. Po krátké jízdě se ale dostaly do blízkosti fronty a musely tak odbočit na Vídeň. V Mistelbachu²⁵² se ale setkaly s Rusy, a i když už byl téměř konec války, byl při tomto „setkání“ zastřelen tamní kněz P. Titus Helde jako ochránce jedné mladé matky, kterou chránil před znásilněním, a jedna řeholní sestra.²⁵³ Děti pak docestovaly až do Vídně a po válce odtud putovaly zpět do Slezska

²⁵⁰ Srov. *Interview Franz Pulkert* na: <http://www.heimkinder-ueberlebende.org/>, citováno 12. 10. 2019 a osobní rozhovor s panem Franzem Pulkertem v létě 2019 v Břežanech.

²⁵¹ Srov. *Přehled událostí v české řeholní provincii mezi lety 1938 – 1968*, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁵² Zde měly sestry sv. Hedviky filiální dům v letech 1943 – 1945.

²⁵³ V roce 2013 započal proces blahořečení P. Tita Helde (5. 5. 1905 – 22. 4. 1945). SÜSENBKOVÁ, M., *Stručný nástin dějin...*, uvádí, že P. Titus chránil jednu sestru sv. Hedviky. Zda se opravdu jednalo o sestru sv. Hedviky, ovšem není jisté a ani to, z jaké jiné kongregace by mohla být.

prostřednictvím úřadu pro mládež.²⁵⁴ Sestry byly ve Vídni na Hyrtlgasse pověřeny převzít první mateřskou školu. Tím bylo založeno první dílo vznikající rakouské provincie. Do konce roku 1948 bylo vysídleno do Rakouska 79 sester z české provincie.²⁵⁵

Dne 13. června 1945 přijel do Břežan transport německých obyvatel vysídlených z Brna a okolí, kteří byli během tzv. brněnského pochodu smrti nouzově ubytováni ve sběrném táboře v Pohořelicích. Pohled na ně byl žalostný. Většina mužů i žen byla nakažená tyfem. Jejich ošacení, které bylo přivezeno v nákladních vozech, bylo plné štění. Bylo zapotřebí pořádné koupele a čistého oblečení. To dostali ze zásob řeholních sester. Při této epidemii tyfu zemřelo v Břežanech v prvních dnech osm pacientů. Nakazila se také sestra Lidvina Bayerová, která o nemocné pečovala, ale uzdravila se. Jelikož nikdo nechtěl konat práci pro tyto lidi, zastávaly sestry i práci hrobníků. Nastala zima a příroda byla zasypaná sněhem. Zemřelé vozily sestry k pohřbu na ručně tažených saních nejprve do hřbitovní kaple a potom do společných hrobů na vesnický hřbitov.²⁵⁶ Mnozí nemocní se ale také uzdravovali, a to i přes nedostatek dietní stravy. Postupně byli do Břežan umísťováni další a další odsunovaní. Těmto svým svěřencům navzdory omezeným možnostem připravily sestry také pěkné Vánoce, jak jen to šlo.²⁵⁷

Kromě těchto nemocných zubožených lidí přišlo po válce do brežanského kláštera také 30 matek s dětmi. Byly ubytovány zvláště v prvním patře. Sestry prožily velkou radost, protože jedné mamince se zde narodilo dítě. Mladou maminku sestry zahrnuły pozorností a samy se cítily šťastné, že mohly pomoci. Maminka tohoto dítěte se radovala ještě více, když dostala ujištění, že její pohřešovaný manžel je naživu. Mezi lidmi vládla vzájemná solidarita, neboť: *Šťěstí jedné z nich přineslo radost všem – a naopak utrpení jednotlivce zarmoutilo všechny.*²⁵⁸

Nezapomenutelný příchod dalších dětí sestry zažily v únoru 1947.

²⁵⁴ Srov. *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁵⁵ Srov. *Přehled událostí české řeholní provincie mezi lety 1938 – 1968*, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁵⁶ Podle brežanské farní kroniky zde do února 1947 zemřelo 277 těchto osob. Hroby se nacházely v zadní části obecního hřbitova vpravo u zdi sousedící s farní zahradou.

²⁵⁷ Srov. *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁵⁸ *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

„Na saních tažených koňmi přijely nouzově (do nového, ale nedostatečně) oblečené děti ve velké sněhové vánici z nádraží, takže se ústavní lékař Dr. Hoyer zděsil, ale jízda na saních udělala všem dobře a žádné z dětí neonemocnělo.“²⁵⁹

Dne 24. února 1947 přišlo do Břežan v takových podmínkách a za takových nezapomenutelných okolností přes 60 chlapců a děvčat ve věku 6 – 13 let z dětského domova v Dobřanech u Plzně. Jednalo se o děti německé národnosti, které v republice zůstaly v domovech pro děti s mentálním postižením a nemocnicích po vysídlených Němcích. Mezi těmito mentálně postiženými dětmi bylo několik málo zdravých, které dokonce navštěvovaly místní brežanskou školu. Téměř všechny děti, až na sedm, se dostaly domů ke svým příbuzným díky Úřadu pro vyhledávání dětí v Hamburku a Červenému kříži v Praze. Jedna z nich, Uršula Rösslerová, v Domově bydlí dosud a jeden chlapec, František Feigl, dnes už téměř 80letý, žije v Mukařově u Prahy, kam odešel spolu se sestrami, které byly nuceny odejít do tohoto internačního kláštera v 60. letech 20. století.

Matka Annuntiata Navrátilová bojovala s osamocností, kterou prožívala i generální představená matka Augustina Schmidt. Navzájem se držely modlitbami a vzájemnou korespondencí, i když kvůli cenzuře zaostávala, ne vše se adresátovi dostalo do rukou. Tak jak mnohé sestry odcházely z řeholního života v ČSR, tak odcházely i z klášterů v zahraničí a sestry z generální rady se rozptýlily do všech světových stran.²⁶⁰

Právě v takových těžkých chvílích se sestry stále povzbuzovaly a využívaly k tomu nejrůznější situace. Nejčastěji však psaly v den jmenin, narozenin, životního či řeholního jubilea. A tak ke jmeninám v roce 1947 matka Annuntiata se spolusestrami matce Augustině Schmidt v modlitbě a ve mši svaté vyprošovaly Boží požehnání, sílu, plnost milostí a *těž zdraví a velkou odvahu, kterou velevážená, drahá nejctihodnější Matka právě teď tolik potřebuje.*²⁶¹ Velmi rády by se sestry dostavily osobně popřát s rukama plnými darů, ale válečné a politické okolnosti tomu zkrátka a dobře opět zabránily. Sice se nemohly vidět tváří v tvář, ale ani takové okolnosti a překážky

²⁵⁹ Zpráva o klášteře v Břežanech, 14. 2. 1992: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordensgeschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

²⁶⁰ Srov. Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 8. 8. 1947: APhS Ber, složka CSSR Frischau Břežany 1946 – 1957.

²⁶¹ Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt ke jmeninám, Břežany, 14. 8. 1947: APhS Ber, složka CSSR Frischau Břežany 1946 – 1957.

nemohly zabránit duchovnímu spojení skrze dobrého Boha, kterému pro každou sestru v takových i všedních příležitostech nabízí dar modlitby jako závdavek své vděčnosti za ně.²⁶² Stejně tak posílala písemná přání ke jmeninám, narozeninám či jubileím i matka generální a na jedno takové reaguje matka Annuntiata těmito slovy:

„Ráda bych byla tak daleko, jak drahá Ctihodná matka píše. Tak odevzdaná navzdory žalu a kříži, tak Bohu odevzdaná do všeho dění. Ale dopis mi zase dodává sílu a útěchu, k tomu ta modlitba mé drahé Ctihodné matky, Ctihodné matky vikářky a velebného pána a tolik jiných dobrých duší.“²⁶³

Jediné, co matce Annuntiatě chybělo, byla právě její přítomnost, že si nemohla přijít pro radu, trochu se pobavit o všem prožitém a protrpěném. Ale zároveň věděla, že v Srdci Ježíšově si jsou velmi blízké, jak v jiném dopisu píše, že ke „srazu“ u svatostánku bude chodit co nejčastěji.²⁶⁴

Rok 1949 byl pro březanský klášter dost náročný. Nejenže se ještě mnohá ze sester rozhodla opustit loď řeholního života a tím se stále snižoval počet sester, ale na několik sester také těžce dolehl kříž nemoci.²⁶⁵

„Zlaté milé starušky stále více odcházejí a mládež, která zachovala věrnost, musí tvrdě vzít za práci. Milá M. Ambrosia a M. Gonzaga jsou asi nejubožejší, a přece se ani jedna nehodlá vzdát a obě pomáhají, jak jen to ještě jde.“²⁶⁶

Sestra Gonzaga Svobodová byla varhanice a starala se o květiny. Více jak rok na tom nebyla zdravotně dobře. Ona ovšem nechtěla jen tak čekat na smrt, a tak službu varhanice i květinářky dělala, dokud jen mohla. To „dokud“ netrvalo dlouho, neboť v polovině července roku 1949 se její zdravotní stav razantně zhoršil. Tehdy už nemohla vykonávat službu varhanice a o květiny přišla hned záhy. V polovině srpna přišel exercitátor a udělil sestře svátost nemocných. I když si všichni mysleli, že má dost času, ona sama věděla, že Spasitel je už blízko. Ke svému Pánu odešla velmi tiše dne 1. září

²⁶² Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt ke jmeninám*, Břežany, 14. 8. 1947: APHS Ber, složka CSSR Frischau Břežany 1946 – 1957.

²⁶³ *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 18. 3. 1948: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁶⁴ *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 10. 11. 1948: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁶⁵ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 13. 5. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁶⁶ *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 6. 4. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

1949 po deváté hodině večer.²⁶⁷ Když matka Annuntiata tuto událost v dopise popisovala, možná už sama trochu tušila, že i její čas se rychle naplňuje. Ji samotnou totiž zanedlouho upoutala na lůžko malá trombóza a další bolesti. Ještě necelé dva měsíce před svou smrtí oslavila matka Annuntiata dne 6. srpna 1949 stříbrné jubileum řeholního života. Krásná milá slova matky Augustiny působila jako balzám na její ubohé, nemocné srdce.²⁶⁸

²⁶⁷ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 3. 9. 1949. APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Sestra Gonzaga měla rakovinu jater a srdeční potíže.

²⁶⁸ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 2. 9. 1948: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

4. BLÍZKO VĚČNOSTI – POSLEDNÍ CHVÍLE ŽIVOTA NĚKOLIKA SESTER

Během studia korespondence z berlínského archivu mi prošly rukama mnohé zprávy o úmrtích některých sester. Většinou to byly zprávy ryze oznamující, že ta či ona sestra zemřela. U některých se sestry ovšem velmi rozepsaly a popsaly poměrně dopodrobna poslední okamžiky dané sestry. Ve způsobu a hloubce duchovního života se odrážely poslední okamžiky jejich života, někdy se jednalo i o měsíce, kdy se sestra intenzivně a vědomě připravovala na setkání s Bohem tváří v tvář. Není možné zahrnout do této práce všechny zmínky, ale vybrala jsem ty nejsilnější, nebo objasňující určité skutečnosti.

4.1 Matka Annuntiata Navrátilová

Narodila se 20. května 1901 v Nezamyslicích. Řeholní šat přijala 25. 7. 1922. Dne 6. srpna 1924 složila první sliby a o pět let později sliby věčné. Do Břežan se dostala 9. listopadu 1926, tedy v roce, kdy sestry tento zámek koupily. V Břežanech se 18. srpna 1938 stala provinční představenou a zůstala jí až do své smrti, která přišla poměrně brzy. Listopadový dopis z roku 1949 jako vzpomínka na matku Annuniatu začíná těmito slovy:

„Roku 1938 převzala svaté břemeno vedení brežanské provincie v příslibu požehnání, připravená k oběti a věrná. A přece ach – požehnání jejího vedení nemělo vycházet ani tak z činů, jako spíše z moře utrpení. Ke kříži takřka desetiletého strádání bolestmi se přidružil i žár duševního utrpení, který pronikal její mateřské srdce a až příliš záhy začal víc a více stravovat její síly.“²⁶⁹

²⁶⁹ *Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt všem sestrám, mateřinec, listopad 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

Matka Annuntiata si prošla životem plným nemocí a bolestí. Koncem srpna 1945 měla otravu z ryb. Dvě noci a jeden den ležela v bezvědomí. Tehdy nikdo nedokázal vysvětlit její stav, jak sama píše, teprve až když přišla vídeňská lékařka, nikoli kvůli matce, ale vyzvednout vídeňské děti, tak ji zavolali k jejímu lůžku a pomohla jí.²⁷⁰ Na podzim roku 1947 měla matka Annuntiata nehodu, po které se musela znovu učit chodit. S pomocí sestry Magdalény a s holí v ruce mohla v listopadu 1947 přejít dlouhou chodbu v březanském zámku. Denně se cvičila v chůzi, ale vždy byla velmi vyčerpaná a musela dlouho odpočívat v křesle.²⁷¹ Lékaři jí zjistili nedostatek bílých krvinek, s čímž byla spojena špatná imunita. V prosinci už ale matka Annuntiata dokázala obejít celou kvadraturu v horním patře zámku.²⁷²

V roce 1948, když sestry vykonávaly duchovní cvičení, jim přednášející v závěrečné přednášce řekl:

„Musíte se sžít s myšlenkou, že ztratíte důstojnou matku navždy. Modlete se, modlete se velmi, protože podle úsudku lékaře a zkušené zdravotní sestry se musí počítat se špatným koncem. V současné krizi provincie by to mohlo mít fatální následky. Modlete se vroucně, aby se stala Boží vůle, i když posílá to nejtěžší.“²⁷³

Samy sestry popisovaly zdravotní stav matky Annuntiaty jako trvající agonie, která se najednou obrátí k lepšímu a po nějaké době opět přijde zhoršení.²⁷⁴

Při oslavě svého stříbrného jubilea v roce 1949 dělalo matce Annuntiatě velkou potíže samotné vstávání i sezení. Proč tomu tak bylo, se sestry dozvěděly v úterý 13. září 1949 po rentgenovém vyšetření v brněnské nemocnici, když uviděly snímek páteře. Matka Annuntiata musela zůstat v nemocnici u sv. Anny, kam ji sestry jezdily navštěvovat každý den. Sestra Assumpta jí při návštěvách předčítala z knih s duchovní tematikou. Otevřela knihu a četla: „Když se Bohu zlíbí, že máš jít pomalu, nesmíš chtít

²⁷⁰ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 27. 2. 1947: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁷¹ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 27. 11. 1947: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁷² Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 12. 12. 1947: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁷³ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Vídeň, 4. 1. 1948: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁷⁴ Srov. tamtéž.

běžet.“ Na to nemocná matka Annuntiata upoutaná na lůžko řekla: „*Pán Bůh zaplať, tohle úplně stačí.*“²⁷⁵

Lékařská diagnóza v brněnské nemocnici zněla: „totálně opotřeбенý srdeční sval, nedomykavost srdečních chlopní, zvětšení srdce, deformovaná páteř v srdeční krajině.“ Velká slabost připravila matku Annuntyatu o zbytky sil, a když se dostavil ještě zápal plic, dostala se na hranici života a smrti. V brněnské nemocnici pobývala od 13. do 26. září. V nemocnici ještě přijala svátost nemocných a následně byla propuštěna do domácí péče. Sanitkou byla převezena do březanského kláštera, kde unavená a zesláblá opakovaně upadala do bezvědomí. Přitom se ale až do poslední chvíle snažila projevovat láskyplnou starost o druhé. Velmi často myslela na staré sestry, které se za ni neustále modlily a do kaple chodily stále častěji. Po celou dobu nemoci se u matky střídaly sestry a modlily se nahlas. Při jménech „Ježíš“, „Maria“ nebo „po tobě touží duše má“ bylo na matce poznat, že je duchem přítomná, dokud neupadla do bezvědomí. Když zaznělo slovo „amen“, opakovala jej také.

Jelikož se zdravotní stav matky Annuntyaty stále zhoršoval, vyrozuměly sestry její maminku, která přijela v úterý i s rodnou sestrou matky Annuntyaty do Břežan. Ani v takových chvílích matce Annuntyatě nechyběl smysl pro humor. Když jí totiž sestry oznámily, že její maminka přijede, jen prohlásila: „*No, ta ze mě nebude mít moc velkou radost.*“²⁷⁶ Potom s nimi – i když s námahou – pohovořila. Sestra odjela následujícího dne zpátky domů, ale maminka zůstala v Břežanech a často ji navštěvovala.

Pár dní před smrtí měla matka Annuntyata to štěstí, že ji navštívil i biskup Karel Skoupý. Do Břežan přijel večer 25. září 1949, kde přespal v prostorách kláštera²⁷⁷, aby následující den 26. září v březanském kostele uděloval svátost biřmování.²⁷⁸ Za matku Annuntyatu sloužil mši svatou a svěřil ji mimořádné přímluvě Matky Boží. Matce Annuntyatě pak ještě ve středu 28. září poslal lístek, na kterém stálo, že matku zvlášť

²⁷⁵ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 7. 11. 1955: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Na návštěvách v nemocnici se střídaly sestry Nepomucena, Magdalena, Bartolomea, Ferreria a Assumpta.*

²⁷⁶ *Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, říjen 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²⁷⁷ Farní kronika Břežany, str. 206: Farní úřad Břežany.

²⁷⁸ Z dopisů není zcela patrné, zda ji navštívil v Brně, nebo v Břežanech. Podle dostupných informací přijela 26. 9. 1949 v žalostném stavu sanitkou domů. Ale je možné, že se poté vrátila do nemocnice, protože ji tam otec biskup o dva dny později 28. 9. hledal, aby jí předal lístek, ale nezastihl ji.

zahrnuje do svých modliteb a že jí uděluje zvláštní požehnání.²⁷⁹ Na její přání pak sestry lístek položily na její místo u stolu v refektáři.²⁸⁰

Ve středu 28. září matka Annuntiata znovu přijala svátost nemocných za přítomnosti všech sester, které ještě milým bolestivým úsměvem pozdravila. Ráno ve čtvrtek 29. září, na svátek sv. archanděla Michaela, kterého tolik ctíla a k jehož účtě vedla také všechny sestry, přijala viaticum.²⁸¹ V 13:50 hodin sestry zazvonily na zvonec, aby se u ní společně modlily. Matka Annuntiata velmi ztěžka dýchala, ale pozvolna se uklidnila a v 14:20 hodin za přítomnosti modlícího se kněze, celého konventu i své maminky tiše a pokojně zemřela.²⁸²

Tělesné ostatky matky Annunty sestry vystavily v bráně kláštera a obklopily je palmami a chryzantémami. Na tváři zesnulé bylo viditelné hořké utrpení, které musela snášet ke konci života.²⁸³ Sestry, děti a další lidé měli možnost zastavit se u matky a pomodlit se za ni.²⁸⁴

Pohřeb měla matka Annuntiata v pondělí o svátku sv. Terezie z Lisieux v deset hodin dopoledne.²⁸⁵ Do ruky jí sestry vložily obrázek Panny Marie, který jí poslaly generální představená matka Augustina a generální vikářka matka Arkadie, ale přišel už pozdě.²⁸⁶ Navzdory veškerému očekávání se na pohřeb podařilo přijet i provinční představené rakouské provincie matce Gratianě Raabe a vikářce Engelbertě Baránkové z Vídně. Hlavním celebrantem byl brněnský biskup Karel Skoupý, který se dostavil i se svým kancléřem Dr. Kulhánkem a kromě nich bylo na pohřbu ještě 13 dalších kněží. Sester sv. Hedviky bylo asi pětasedmdesát, z toho osmnáct z filiálních domů. Z menších

²⁷⁹ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 29. 9. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁸⁰ Srov. *Dopis sestry Magdalény generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 31. 10. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Refektář je místo, ve které se schází řeholní sestry ke společnému stravování a rekreaci.

²⁸¹ Viatikum je eucharistie (proměněná hostie) podávaná umírajícímu věřícímu. Z latiny znamená to, co se bere na cestu.

²⁸² Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 29. 9. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Bylo zvláštní, že tělo matky Annunty bylo ještě v pátek ráno 30. září teplé. Sestry proto musely zavolat druhého lékaře, který znovu potvrdil smrt. Parte matky Annunty Navrátilové viz příloha č. 26.

²⁸³ Na matku Annunty přicházela od některých sester udání až k panu biskupovi. Tento její kříž začal dnem, kdy do Břežan přišly sestry z Nezamyslic. Matka to všechno snášela s hrdinskou trpělivostí.

²⁸⁴ Srov. *Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt všem sestrám*, mateřinec, listopad 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁸⁵ Svátek Terezie z Lisieux církev slaví 1. 10. Pondělí po úmrtí matky Annunty roku 1949 bylo ovšem 3. 10. 1949.

²⁸⁶ Srov. *Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, říjen 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

provinčních filiálek se účastnila vždy jedna sestra, z Valtic, Červené Vody a Moravské Třebové přijely 2 – 4 sestry. Pomodlit se za matku Annuntyatu přijely také generální představená brněnských sester františkánek s několika sestrami, dále provinční představená sester Kongregace Nejsvětějšího Spasitele ze Znojma se třemi sestrami a tři sestry z Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.²⁸⁷ Nechyběla ani její maminka a rodná sestra.

K poslednímu odpočinku byla matka Annuntyata uložena na hřbitově sester v Břežanech vedle hrobu dřívější provinční představené matky Justiny Michalíkové.²⁸⁸ Nad hrobem promluvili dva kněží a oba vyzdvihovali dobrotu a bliženskou lásku zesnulé. Pan Dr. Vykoupal ve své kondolenci zmiňoval mnohé strádání a pokořování, které dopadalo v posledních letech na kongregaci, a tím i na milou zesnulou, kterou tak poznamenalo skutečným křížem.²⁸⁹

Když sestra Nepomucena osobně sdělovala zdravotní sestře brněnské nemocnice, že matka Annuntyata zemřela, ta prý odvětila: „*Nesmíte svou ctihodnou matku oplakávat, byla to svěťice, z očí jí zářila nevinność.*“²⁹⁰ Rodná sestra matky Annuntyaty, Bartolomea Navrátilová, ještě k úmrtí napsala:

„Mnohem častěji teď naše sestry pobývají před svatostánkem, aby si u Boha vyprosily milost a pomoc pro naši provincii. Stejně hojně je navštěvován i hrob naší drahé zesnulé a jak jen to jde, pospíchají tam sestry hned ráno před začátkem práce, aby si vyprosily mateřské požehnání pro těžkou denní práci. – V domě je teď tak ticho, v cele, sestry tolik utišil zármutek nad odchodem milé zesnulé.“²⁹¹

Sestry ještě dlouho truchlily a vzpomínaly na dobrou milou matku Annuntyatu. Na svátek sv. Hedviky 16. 10. 1949 přišla pro sestry toužebně očekávaná pošta od matky generální. Při večerní rekreaci představená domu matka Alfonsa Lapárová přečetla převelice smutný, ale krásný obsah dopisu. Pro sestry bylo „*každé slovo jako*

²⁸⁷ Srov. *Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, říjen 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁸⁸ Hrob matky Annuntyaty Navrátilové se nachází ve třetí řadě vlevo.

²⁸⁹ Srov. *Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt všem sestrám*, mateřinec, listopad 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁹⁰ *Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 1. 11. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

²⁹¹ *Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, říjen 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

umělcův tah štětcem na podobizně milé blaženě zesnulé malované v našich duších.“²⁹² Sestry si daly na stůl do refektáře její fotografii, květinu a svíčku na místo, kde dříve matka sedávala. Hned po snídani se šly sestry postupně pomodlit ke hrobu, který už byl krásně porostlý chryzantémami a barvínkem. A jak samy sestry podotkly: „*Modlí se tu tak dobře, člověk z tohoto milého místečka odchází plný útěchy a pokoje.*“²⁹³

Smrt matky Annuniaty se nedotkl pouze březanských sester, ale celé kongregace, útěchu potřebovala i generální představená matka Augustina. Sestry se vzájemně utěšovaly, podporovaly a posilovaly v naději do dalších dní. Taková smutná, ale nadějná nálada byla patrná ještě dlouho. K blížícím se vánočním svátkům březanské sestry přály matce Augustině a ostatním sestřím těmito slovy:

„Ať Božské Děťátko obšťastní naši drahou nejctihodnější matku svou obzvláštní láskou, plností milostí a nejhlubším, do Boha ponořeným vánočním pokojem a ať ji tak bohatě odškodní za těžké utrpení uplynulého roku. Nebylo nám dopřáno předat toto blahopřání osobně, a přece se můžeme setkat s drahou nejctihodnější Matkou u jesliček, kde se hodláme za naši drahou nejctihodnější matku co nejdříve modlit. U jesliček budeme také hodně myslet na naši drahou ctihodnou matku vikářku, která je teď už rok u Boha, a na naši dobrou ctihodnou matku. [...]

Ať nový rok přinese drahé nejctihodnější matce a všem jejím dětem požehnání a milost, a i kdybychom se neměly vidět, přesto zůstáváme sjednoceny v modlitbě. Zvláště pak chceme prosit Pána Boha, aby naší drahé nejctihodnější matce zachoval pevné zdraví a svou otcovskou ochranu. Také velice prosíme veleváženou, drahou nejctihodnější matku o modlitbu, protože naše provincie to nesmírně potřebuje.“²⁹⁴

V tuto dobu před Vánoce užívaly sestry věděly, že novou provinční představenou bude sestra Bohumila Moltašová. Do úřadu byla uvedena dne 5. 1. 1950. Do té doby byla místní představenou v Moravské Třebové.²⁹⁵ Také sestra Nepomucena byla v době před Vánoce nemocná. Prodělala těžký zánět nervů v levé kyčli a musela snést mnoho bolestí. Těžce onemocněl také místní kněz P. Šebestián Páral, za kterého

²⁹² *Dopis sester z Břežan generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 17. 10. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²⁹³ *Dopis sestry Ferrerie generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 28. 10. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. O hřbitov se starala sestra Damiana Chroboková.*

²⁹⁴ *Dopis matky Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 14. 12. 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

²⁹⁵ Novou místní představenou v Moravské Třebové se stala matka Bohuslava Kosíková.

na Vánoce sestry zajistily náhradu, neboť se domnívaly, že vánoční svátky už oslaví na věčnosti.

Matka Annuntiata svým skromným a tichým jednáním dávala dobrý příklad nejen svým spolusestrám, ale také lidem, s kterými byla v kontaktu.

4.2 Sestra Johanna Rydzko

Narodila se dne 25. září 1866 v obci Wyry, okres Pszczyna v Polsku. Otec se jmenoval Valentin, maminka Agnes. Řeholní šat sester sv. Hedviky přijala dne 27. září 1890 ve svých 24 letech v Nezamyslicích. První sliby složila dne 1. září 1892 a věčné sliby 22. srpna 1903. Od 7. ledna 1911 byla sestra Johanna místní představenou v Buchlovicích, kde sestry nově převzaly vedení soukromého plicního sanatoria založeného místní hraběnkou Ferdinandinou Berchtold.²⁹⁶ V letech 1922 – 1928 byla místní představenou v mateřské školce v Lukách nad Jihlavou, odkud se vrátila opět do stejného úřadu do buchlovické nemocnice. Služba matky Johanny tam byla velmi požehnaná. Sama hraběnka, která prosila generální představenou o povolení, aby mohla matka Johanna vykonávat úřad místní představené děle, než předepisovaly konstituce²⁹⁷, se o ní vyjádřila následovně: „*My všichni tady ji máme ve veliké lásce a úctě – matka Johanna má tak dobrý vliv na všechny v nemocnici a vůbec na všechny, kdo se s ní setkají.*“²⁹⁸

V roce 1927 založila hraběnka Berchtold v Buchlovicích i mateřskou školu, jejíž vedení chtěla také svěřit sestrám sv. Hedviky. Pro nedostatek sester mohla provinční představená matka Justina Michalíková na tuto žádost přistoupit až v roce 1930. Právě sestra Johanna toto nové působiště sester příjemně zařídila, aby tam sestry mohly dne 15. 9. 1930 nastoupit. V letech 1932 - 1933 byla místní představenou v této školce.²⁹⁹

²⁹⁶ Srov. SÜSENBEKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*, str. 108.

²⁹⁷ Podle tehdejších konstitucí byla místní představená jmenována na tři roky a toto jmenování se mohlo na též místo prodloužit pouze jednou na další tři roky. Srov. *Stanovy Kongregace sester svatě Hedviky*, Řím, 1931, 2. část, kap. 9., č. 420: AČPH.

²⁹⁸ *Dopis hraběny Ferdinandiny Berchtold generální představené matce Margaretě Fleischer*, Buchlovice 21. 8. 1931: APWJ D-II.

²⁹⁹ Srov. SÜSENBEKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*, str. 154.

Na konci roku 1933 byla opět na tři roky jmenována místní představenou v buchlovické nemocnici. Poté, co byli pacienti na příkaz města přemístěni do rozšířené městské nemocnice v Buchlovicích, byla zde filiálka uzavřena. Sestra Johanna odtud dne 29. 9. 1936 odešla do Břežan, kde již zůstala až do konce svého života.³⁰⁰

V prosinci roku 1947 sestra Johanna takřka úplně ohluchla a oslepla a k tomu si zlomila nohu. Při tom všem však nepřestávala navštěvovat kapli a modlit se za potřebné.³⁰¹ Na začátku června 1950 onemocněla. Po jedné mši svaté se jí udělalo tak slabo, že ji sestry musely odvést do pokoje. Týden musela ležet, neboť byla velmi slabá. Zpočátku ještě byla schopna docházet na mši svatou, ale později to už nezvládala, takže jí kněží přinášeli svaté přijímání do pokoje. K tomu všemu navíc dostala zápal plic, takže sestry i proti její vůli zavolaly lékaře, ale ani po lécích se její stav nezlepšil. Sestra Johanna si přála zemřít sama v noci, aby u sebe nikoho neměla, pouze, jak sama řekla: „*Pannu Marii, sv. Josefa a ubohé duše.*“³⁰² Toto přání se jí téměř splnilo. Její zdravotní stav se stále zhoršoval. To poslední pozemské ráno v úterý 4. července 1950 ještě přijala svaté přijímání. Zemřela ten den ve tři hodiny odpoledne, velmi lehounce a rychle, že k ní opravdu nikdo nestačil dojít. Tomuto poslednímu okamžiku byla přítomna pouze sestra Kornélie, která o ni pečovala, a ta sotva stačila zapálit svíci. Ostatní sestry se modlily v kapli večerní chvály.

Pohřeb sestry Johanny se uskutečnil ve čtvrtek 6. července 1950 v 9. 00 hodin za účasti čtyř kněží a sester. Sestra Johanna byla pro všechny vzorem modlitby, jak to o ní řekly spolusestry. Poté, co už nemohla pracovat, se neustále modlila. V kapli trávila nejvíce času, odtud chodila zase zpět do svého pokoje, kde opět pokračovala v modlitbě. Když se jí sestry zeptaly, za koho se modlí, odpovídala, že za celý svět a nejvíce za kněze. A dodávala, že jí na to ani celý den nestačí, že s modlitbou nikdy není hotová. Jednou se některé sestře svěřila, že se vždycky těší na noc, protože ji vždycky přijde někdo navštívit, i když nevěděla, kdo to je. Říkala: „*Každý večer slyším tak krásný zpěv, je to několik hlasů, které mi předzpěvují litanie a já odpovídám, ach, jak je to krásné.*“³⁰³ Šedesát let řeholního života naplnila obětavou službou Bohu i lidem a upřímnou a vroucí modlitbou za druhé. Možná také proto ji Bůh takto odměnil už na

³⁰⁰ Srov. *Seznam sester*: AČPH.

³⁰¹ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 12. 12. 1947: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁰² *Dopis sestry z Břežan generální představené matce Augustině Schmidt o smrti sestry Johanny Rydzko*, Břežany, 12. 7. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁰³ Tamtéž.

zemi. Díky své mateřskosti, velkomyslnosti, hluboké zbožnosti a lásce si získala sympatie a důvěru svých spolusester a svěřenců. Byla opravdu všemi milována a ctěna.³⁰⁴ „*Naše řeholní rodina v ní ztrácí drahocennou perlu, vzor věrného dodržování všech řeholních předpisů. Přesto se utěšujeme tím, že nyní máme v drahé zesnulé velkou přímluvkyni u Božího trůnu,*“³⁰⁵ napsala v listě pro všechny sestry generální představená matka Augustina Schmidt ve vzpomínkách na sestru Johannu.

4.3 Sestra Sigismunda Passonová

Sestra Sigismunda Passonová se narodila 5. září 1889 v obci Luboszyce, okres Opole. Řeholní oděv přijala v Nezamyslicích 25. srpna 1908, první sliby složila 25. srpna 1910 a o šest let později dne 21. července 1916 spolu s dalšími čtyřmi sestrami měla věčné sliby. Následovala tak svou o sedm let starší rodnou sestru Kláru, která při vstupu do noviciátu v roce 1901 přijala řeholní jméno Andrea. Sestra Sigismunda byla od 17. ledna 1923 představenou na filiálce v Trutnově. Během svého řeholního života sloužila ve čtyřech domech – ve Valticích, v Dyjákovicích, v Břežanech a v Červené Vodě. Do Břežan podruhé přišla 19. dubna 1950.

V listopadu 1950 dostala mrtvičku a trpěla vodnatelností břicha. Přesto dokud mohla, chodila do kaple na bohoslužby i na modlitby. Často trpěla vyprahlostí v ústech, a tak jí matka Bohumila dávala napít, protože bez toho nemohla hýbat jazykem a promluvit. Sama sestra Sigismunda říkávala, že ten jazyk příliš mnoho hřešil, a tak teď musí trpět, a že je lépe teď, nežli na věčnosti. Vánoce trávila v nemocnici ve Valticích, kde přijala svátost nemocných. Když se vrátila z nemocnice, mohla trochu mluvit, ale dostala navíc zápal plic, se kterým se ještě její silná nátura vypořádala. S další pneumonií si už ale nedokázala poradit. Sestra Sigismunda však zůstávala stále pokojná a trpělivá a na bolesti si nestěžovala. Každý den jí kněží přinášeli sv. přijímání. Jedno zimní nedělní poledne s ní byla matka Bohumila sama. Ptala se jí, jestli má strach, nebo zda se něčím znepokojuje, nebo ji něco zneklidňuje. Odpověď sestry

³⁰⁴ Srov. *Zpráva generální představené matky Augustiny Schmidt ostatním sestrám v kongregaci o smrti sestry Johannы Rydzko*, Berlín, 1. 8. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁰⁵ Tamtéž.

Sigismundy zněla: „*Ne, nemám nic, co by mi nahánělo strach.*“³⁰⁶ Tak jí matka dala mnoho úkolů, co všechno má Spasiteli vyřídit, a ona slíbila, že to všechno udělá. Nikoho, ani matku nenapadlo, že to vše bude moci vyřídit ještě téhož dne. Večer se přišel pomodlit a požehnat sestře pan farář, sestry se u ní pomodlily bolestný růženec a ona pokojně, téměř bez zápasu dne 28. ledna 1951 zemřela. Pohřeb se konal v Břežanech 31. ledna 1951 v den duchovní obnovy a přítomno bylo 5 kněží.³⁰⁷

4.4 Sestra Amata Faltinková

Narodila se 18. ledna 1877 v Ludmírově, okres Prostějov. Do noviciátu byla přijata 27. října 1896 v Nezamyslicích. O dva roky později složila první a 14. srpna 1904 věčné sliby. Od 28. listopadu 1930 pracovala ve Vlčicích jako zdravotní sestra. Sem se vracela z oslavy 50letého jubilea řeholního života, které slavila v provinčním domě v Břežanech spolu se sestrami Hermanou Nowarovou, Hieronymou Suffnerovou, Ambrosiou Scholzovou a Corneliou Smekalovou dne 27. října 1946. Sestry Paula Habraschková, Restituta Scholzová, Rosina Schwarzová, Mauritia Kutníková, Wenceslava Matyschok, Theresia Wiczorek a Ernesta Stillerová děkovaly Bohu v ten stejný den za krásných 25 let řeholního života. Při mši svaté P. Vilém Brabender OMI, duchovní správce sester v Břežanech, často opakoval slova: „Pojď, pospěš, má přítelkyně, abych tě korunoval.“ Tato věta se velmi brzy naplnila na sestře Amatě, která plna radosti z právě prožitých krásných okamžiků spěchala za svými spolusestrami zpět do Vlčic, aby je mohla obdarovat dobrotami a podělit se o zážitky ze slavnosti.³⁰⁸

Na cestě vlakem ji doprovázela sestra Bartolomea Navrátilová (rodná sestra provinční představené matky Annunty). Ve Vlčicích však vlak zastavil velmi krátce, takže stihla vystoupit pouze sestra Amata. Sestra Bartolomea tak byla nucena jet do následující stanice do Pilníkova. Odtud se ihned vydala podél kolejí na cestu zpět do

³⁰⁶ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 29. 1. 1951: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁰⁷ Srov. tamtéž.

³⁰⁸ Srov. *Dopis provinční představené matky Annunty Navrátilové generální matce Augustině Schmidt, Břežany, 22. 11. 1946: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.*

Vlčic. Potkal ji železničář, který jel pro doktora a strážníka, a sestra Bartolomea mu vyprávěla, co se jí přihodilo. Nato se dozvěděla o strašné tragédii, která se sestře Amatě stala. Rozjíždějící se vlak zachytil její plášť a strhl ji pod kola vlaku, takže v děsivém stavu zůstala ležet přejetá na kolejích. Tak se sestra Amata dostala místo do pozemského domova do domova věčného, kde se – jak doufáme - setkala se svým Ženichem Kristem.³⁰⁹

4.5 Sestra Alberta Čechová

Sestra Alberta Čechová se narodila 15. ledna 1884 v Moravských Bránicích. Obláčku v Kongregaci sester sv. Hedviky měla 31. července 1907 v Nezamyslicích. Dne 5. srpna 1909 složila první sliby a 27. srpna 1914 sliby věčné. Prošla minimálně třemi filiálními domy – v Moravské Třebové, v Lukách nad Jihlavou a Valticích.³¹⁰ Od roku 1951 byla v provinčním domě v Břežanech, kde pracovala u starých lidí. U sestry Alberty je zajímavé, že i když poslední čas žila v Břežanech, nakonec byla pochována ve Valticích.

Závěr jejího života začal 12. února 1952, když si sestra Alberta stěžovala na srdeční slabost. Matka představená jí okamžitě dala injekci a brzy se jí ulevilo. Druhý den měla zůstat v posteli, ale ona se šla se sestrami modlit a pak se věnovala ručním pracím. Ve čtyři hodiny odpoledne vsedě u stolu dostala další srdeční záchvat. Děti, které zaslechly nárek, ihned zavolaly sestry. Sestra Alberta ochrnula na pravou polovinu těla a měla narušenou řeč, ale zůstala částečně při vědomí. Jelikož ale v tu chvíli nebyl lékař k zastížení, zavolaly jí sestry sanitku z Valtic, kde sestry sv. Hedviky pracovaly v nemocnici Milosrdných bratří. V nemocnici už jí ale také nedokázali pomoci, a tak v sobotu 16. února volaly sestry z Valtic sestrám do Břežan, že si pro ni mohou přijet, aby mohla zemřít doma mezi sestrami. Ovšem v noci z pátku na sobotu přišla velká sněhová bouře a vytvořily se tak velké sněhové závěje, že žádné auto nemohlo vyjet

³⁰⁹ Srov. *Dopis provinční představené matky Annunty Navrátilové generální matce Augustině Schmidt, Břežany, 22. 11. 1946*: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

³¹⁰ Srov. *Matrika sester a Seznam sester*: AČPH.

a veškerá doprava musela zůstat stát. Sestra Alberta zemřela v sobotu 16. 2. 1952 ve Valticích a byla tam i pochována.³¹¹

Pohřeb, který se konal v úterý 19. února 1952 v deset hodin dopoledne, vedli prelát Dr. František Drábek a kanovník Dlouhý z Mikulova. Kromě nich tam bylo dalších pět kněží, z Břežan přijelo jedenáct sester a přesto, že vládla hluboká totalita, přišlo z nemocnice hodně lidí, páni primáři, lékaři, civilní zdravotní sestry a asi třicet milosrdných bratří v hábitech a bílých rochetách. Ve smutečním průvodu šlo velice mnoho lidí. Museli mít velký respekt a úctu k sestře Albertě, že i v době totalitního režimu se nebáli projevit jí svou soustrast účastí na pohřební mši svaté. Sestra Alberta byla uložena do hrobu ve Valticích k sestře Anně Dobisové.³¹²

4.6 Sestra Wilhelmina Czempka

Sestra Wilhelmina Czempka narozená 15. ledna 1892 v polském Mikulově v Horním Slezsku (Mikułów) přijala řeholní šat spolu s dalšími jedenácti kandidátkami na začátku první světové války dne 27. srpna 1914 v Nezamyslicích. První sliby měla dne 30. srpna 1916 a věčné sliby složila 29. srpna 1921. Její život i v hrozné válečné době byl tichý, skromný a poslušný.³¹³

Sestra Wilhelmina zemřela na svátek Panny Marie Bolestné 15. září 1953. Tak jak tiše a poslušně žila, tak i zemřela - velmi tiše, rychle a bez smrtelného zápasu. Týden před smrtí měla důležitý rozhovor s matkou představenou Bohumilou Moltašovou. Sestra Wilhelmina chtěla být užitečná a k nápomoci komunitě, ale kvůli zhoršenému zdraví už to nešlo tak jako dřív a byla z toho trochu smutná. Nato si spolu s matkou povídaly o smrti a o tom, kdyby si ji Pán zavolal k sobě. Sestra Wilhelmina se vůbec nebránila a naprosto neohroženě řekla: „*Ach, šla bych tak ráda. Nebojím se,*

³¹¹ Srov. *Zpráva o úmrtí sestry Alberty Čechové*, Břežany, 20. 2. 1952: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³¹² Srov. *tamtéž*.

³¹³ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 5. 10. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

*Spasitel je tak neskonale dobrý.*³¹⁴ Komunikace pokračovala dál a došlo to až tak daleko, že matka Bohumila vyjmenovávala sestře Wilhelmině všelijaké potřeby a prosby, které by měla vyprosít u Boha, až zemře. Mezi těmito prosbami byla jedna, která vynikala a byla nejpotřebnější, totiž aby se matka Bohumila mohla setkat s generální představenou matkou Augustinou Schmidt.³¹⁵

Tento rozhovor proběhl na začátku září 1953. Brzy ráno 15. září před čtvrtou hodinou ranní sestra Wilhelmina vstala a hledala něco v nočním stolku. Poté, co znovu ulehla do postele, si její spolusestra Restituta všimla, že najednou ztichla, a když viděla, že mlčí a nehýbe se, okamžitě běžela pro matku představenou Bohumilu a pravděpodobně pro sestru Assumptu. Po jejich rychlém příchodu našly tiše zesnulou sestru Wilhelminu v lůžku bez známek smrtelného zápasu. Při rozžaté svíci se u zemřelé sestry ještě chvíli modlily. Sestra Wilhelmina tak poukázala na důležitost připravenosti a odevzdanosti, neboť nikdo, kromě Boha, nezná dne ani hodinu. Jak žila, tak i zemřela, úplně tiše. Večer před smrtí s ní matka ještě mluvila, ale ani ona ani sestra Wilhelmina netušily, že jí zbývá tak málo času. Sestra Wilhelmina zanechala dobrý příklad toho, co vlastně znamená poslušnost a bliženská láska. Nikdy o nikom nemluvila zle.³¹⁶ Byla pochována na hřbitově sester v Břežanech.

4.7 Sestra Thomasia Woisnitza

Sestra Thomasia se narodila 12. ledna 1883 ve Frauendorfu, řeholní šat přijala dne 29. července 1905 v Nezamyslicích, první sliby měla 31. července 1907 a věčné sliby složila 2. srpna 1912. V roce 1917 byla jmenována místní představenou v nemocnici v Buchlovicích a v roce 1920 zde byla nově potvrzena na další tři roky. Od 8. prosince 1923 byla místní představenou v nemocnici Žacléři.³¹⁷ Od 8. 9. 1933 byla v Chrastavě, odkud šla 18. 1. 1934 do Pilníkova, ale ani zde nezůstala dlouho, neboť již

³¹⁴ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 5. 10. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³¹⁵ Psal se rok 1953 a cesty do zahraničí byly velmi omezené.

³¹⁶ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 5. 10. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³¹⁷ Srov. *Matrika sester: AČPH.*

24. 8. 1934 se stěhovala do Maršova, kde sloužila čtyři roky. Od 2. 4. 1938 do 16. 4. 1947 byla v Žacléři. Odtud šla na své poslední místo do Břežan.³¹⁸

Po Vánocích v roce 1954 sestra Thomasia vycítila, že se blíží ke konci pozemského putování a měla potřebu se o tom sdílet s matkou představenou Bohumilou. Oznámila jí tuto skutečnost, které bylo těžké uvěřit, neboť sestra nevykazovala žádné vážné známky umírání. Sdělila to s takovou vážností, že jí matka Bohumila nic nevymlouvala. Sestra Thomasia chtěla také přijmout svátost pomazání nemocných, ale místní pan farář to nedovolil, neboť nechtěl tuto svátost udělovat, dokud člověk ještě chodil. Alespoň taková byla dříve praxe. Sama sestra Thomasia nechtěla polehávat na lůžku, protože měla strach, aby nezemřela nepřipravená. Nikdo si na sestře Thomasii ničeho zvláštního nevšiml, vykonávala dál svou práci a v zimě spravovala dětem šaty. Před Velikonocemi prosila, zda by se mohla přestěhovat do pokoje, který byl blízko kaple, tzv. nemocnička. Tehdy matce již připadalo, jakoby sestra Thomasia dostala zprávu od nebeského posla, protože se tak svědomitě připravovala na smrt. Vůbec neležela, když svítilo sluníčko, chodila do parku a do zahrady na bylinky pro nemocné sestry. Pořád chtěla být užitečná a činná.³¹⁹

Dne 28. dubna 1954 sestra Thomasia vstala a chystala se jít na ranní modlitbu. Vyšla z pokoje ještě před zvoněním ke vstávání, ale když ostatní sestry vynášely vodu z mytí, našly ji ležet na zemi. Nemohla vstát, avšak byla při plném vědomí. Přála si zavolat kněze, a jelikož i on brzy vstával, nedal na sebe dlouho čekat. Milá sestra Thomasia už sice nemohla mluvit, ale byla při vědomí. Dostala pomazání nemocných, ale svaté přijímání už nebyla schopna přijmout. Přes den už jen spala. Sestry ji nechaly ležet na pohovce oblečenou, aby jí zbytečným hýbáním neuškodily, v naději, že se její stav zlepší. Po půlnoci dne 29. dubna 1954, kdy měly sestry den duchovní obnovy, odešla na věčnost ušetřena smrtelného zápasu. Matka Bohumila se o těchto posledních okamžicích sestry Thomasie sdílela s ostatními sestrami:

„A tak se stalo, že se milá zesnulá už dokonce sama oblékla do rakve.

Měla na sobě šaty, které si připravovala do hrobu. Bylo nám nápadné, že vlastně vůbec neležela a normálně jedla, a to až do dne své smrti. Byla tak pěkná a čistá. Přišlo to tak nečekaně, ale vlastně jen pro nás, nikoli pro milou matku.

Pro nás všechny to bylo těžké. Protože byl zrovna den duchovní obnovy, bylo to

³¹⁸ *Seznam sester: AČPH.*

³¹⁹ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

pro nás všechny vůbec to nejlepší rozjímání o smrti. Dne 1. května byla M. Tomasie uložena k poslednímu odpočinku na našem tichém hřbitově. Všechna bolest a smutek jako by z nás spadla, ba dalo by se říci, že jsme se uvnitř cítily, jako bychom šly na svatbu, a ne na pohřeb. Byl to překrásný den. Pro jeho zkrášlení jsme udělaly všechno, co jsme mohly. Rakev byla uvnitř i vně zaplavena květinami. Ptáci ji provázeli svým zpěvem. Podle těch nadpřirozených stop, které jsme dokázaly vytušit, jsme mohly usoudit, že máme svou milou spolusestru v nebi.“³²⁰

Sestra Thomasia byla pochována mezi svými spolusestrami na hřbitově v Břežanech.

4.8 Sestry Ladislava Dudová a Notburga Krett

Sestra Ladislava Dudová byla první Češkou v Kongregaci sester sv. Hedviky. Narodila se 29. listopadu 1871 v Nezamyslicích. Její maminka pomáhala sestřám s vyřizováním záležitostí po jejich příchodu do Nezamyslic v r. 1877, protože uměla česky i německy. Sestra Ladislava se ráda chlubila tím, že znala zakladatele kongregace otce Roberta Spiskeho. Potkávala jej totiž už jako dítě v rodných Nezamyslicích, kam otec Robert přijížděl navštěvovat sestry. Sestře Ladislavě – tehdy ještě Emílii – bylo 16 let, když otec zakladatel zemřel.³²¹ Ve svých dvaceti letech přijala v rodné vesnici dne 1. září 1892 řeholní šat sester sv. Hedviky. První sliby složila 23. října 1894 a věčné sliby 22. srpna 1903. Sloužila např. v Nezamyslicích či v Křivoklátě. Dne 18. července 1945 přišla do Břežan.

Sestra Notburga Krett se narodila 18. září 1877 v obci Zgoň, okres Mikulov ve Slezsku. Řeholní šat přijala také v Nezamyslicích 3. září 1901. První sliby měla 15. října 1903 a věčné sliby složila 20. července 1909. V Nezamyslicích byla až do 7. ledna 1930, kdy přišla do Břežan.

Sestra Ladislava i sestra Notburga byly v posledním roce svého života velice popletené a jen zřídka se člověk s nimi mohl pustit do duchaplné konverzace, což

³²⁰ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³²¹ *Srov. Krátké shrnutí událostí roku 1955, Alfonsa Lapárová, Břežany, 1955: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

ovšem neplatilo v posledních týdnech života, kdy se jim trošku paměť zlepšila. Obě dvě si uvědomovaly, jak to s nimi je, a že už nebudou dlouho naživu. Byla to pro ně veliká milost, protože se mohly krásně připravit na svou cestu na věčnost. Poslední dva dny už sestra Ladislava nemohla mluvit, ale v té době se snažila neustále dělat svou unavenou rukou znamení kříže. Zemřela 20. srpna 1955 v noci v 1:15 hodin ve věku 84 let a v 61. roce řeholního života.³²²

Po jejím pohřbu oznámila sestra Notburga, že teď je řada na ní. Všem sestřím, které stály u jejího lůžka, za všechno poděkovala, poprosila o odpuštění a přijala svátost nemocných. Následující den, kdy o něco prosila, už jí nebylo rozumět. Sestra Notburga zemřela o týden později dne 27. srpna 1955 ve věku 78 let a v 54. roce svého řeholního života. Obě sestřičky přešly na věčnost bez smrtelného zápasu. Byly pochovány vedle sebe na hřbitově sester v Břežanech.³²³

4.9 Sestra Clementia Stenzelová

Sestra Clementia Stenzelová se narodila 29. října 1862 v obci Rusocin, okres Nysa. Řeholní oděv přijala v Nezamyslicích 15. října 1888, první sliby měla 27. září 1890 a věčné sliby složila 22. srpna 1903.³²⁴ Od 26. listopadu 1919 byla místní představenou v Pilníkově. Dne 27. května 1926 přišla s prvními sestrami do Břežan, aby tam dohlížela na přípravné práce k ubytování sester a na ekonomické záležitosti, týkající se koupě domu, která se uskutečnila 25. 6. 1926. Sestra Clementia byla v Břežanech první místní představenou.

V roce 1948 slavila v Břežanech 60. výročí řeholního života. Tuto událost sestry spojily se slavností sv. Hedviky. Ovšem dva dny před slavností začala sestra Clementia

³²² Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 12. 9. 1955: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³²³ Srov. tamtéž.

³²⁴ Od založení kongregace skládaly sestry pouze jedny sliby. Podle nových konstitucí schválených vatislavským arcibiskupem kardinálem Georgem Koppem 19. 4. 1902 a odsouhlasených 19. 1. 1903 arcibiskupskou konzistoří v Olomouci skládaly sestry od roku 1903 šest let po prvních (časných) slibech sliby věčné. Všechny sestry v Nezamyslicích proto v roce 1903 formálně složily věčné sliby. Od roku 1913 pak podle rozhodnutí generální kapituly v roce 1913 skládaly sestry věčné sliby po 5 letech od prvních slibů. Tato praxe je platná dodnes. Srov. SÜSENBEKOVÁ M., *Stručný nástin dějin*, str. 35 – 37; *Matrika sester*: ACPH.

náhle v noci krváčet z nosu a úst, a tak byla nucena zůstat v pokoji a událost slavit a prožít v lůžku. Spolusestry ji jako správná rodina a komunita neopustily, ba právě naopak - navštívily ji v pokoji, kolik se jich tam jen vešlo, ostatní zůstaly na chodbě. Jelikož byla slabá, obnovily sestry sliby společně s ní. Při obnově slibů držela nemocná sestra Clementia v rukách svíčku, která se jí dojetím a od radosti třásla. Zdá se, že díky této obnově slibů a znovuodevzdání se Bohu dostala milost uzdravení a následující neděli už byla zase v kapli.³²⁵

V relativním zdraví žila ještě dalších devět let. Zlom nastal o Vánocích v roce 1956, kdy už nemohla pořádně ležet ani sedět.³²⁶ Tělo bylo sice stále slabší, ale po duchovní stránce byla ještě čilá a při smyslech, děkovala za veškerou lásku a dobrotu a prosila o odpuštění a o modlitbu.³²⁷ Sestra Clementia zemřela klidně a tiše dne 26. února 1957. V den pohřbu 28. února 1957 měli kněží v Břežanech rekolekci, takže pohřeb musel být již v ranních hodinách. Mši svatou vedl místní kněz P. Konrád Kubeš SJ, který kázal na téma: „Kdo ve mne věří, i kdyby umřel, bude žít.“

Sestra Clementia zanechala sestrám příklad otevřeného srdce a věrné modlitby. Podle svědectví sester za ní mohl v každé těžké domácí situaci člověk přijít a svěřit se jí a mohl si být jist, že se v té záležitosti bude modlit.³²⁸

4.10 Sestra Cornelia Smekalová

Sestra Cornelia Smekalová se narodila 31. července 1876 ve Veselí na Moravě. Řeholní oděv přijala 27. října 1896 v Nezamyslicích, první sliby měla 27. října 1898 a věčné sliby složila 14. srpna 1904. Prošla minimálně šesti řeholními domy – Vlčice, Buchlovice, Mikulov, Hrušovany nad Jevišovkou, Nezamyslice a Břežany.³²⁹

³²⁵ Srov. *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany*, 10. 11. 1948: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³²⁶ Srov. *Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany*, 17. 1. 1957: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³²⁷ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany*, 23. 1. 1957: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³²⁸ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany*, 4. 3. 1957: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³²⁹ *Matrika sester a Seznam sester*: AČPH.

Sestra Cornelia velmi milovala společenství sester. Vždy chtěla být tam, kde se něco dělo. Proto když onemocněla a její život na zemi se chýlil k závěru a ona nemohla jít do společenství sester do refektáře po schodech dolů, byla velmi smutná a uronila kvůli tomu také několik slz.

Asi tři týdny před smrtí si sestra Cornelia stěžovala na oteklé nohy. Od doktora dostala nakázáno ležet pár dní v posteli, přijímat dietní stravu a jíst léky. Po nich se jí ovšem točila hlava, a to natolik, že jednoho dne ve svém pokoji upadla a následně se jí na hrudníku vytvořil černý hematom. Jelikož nikdo neslyšel její volání a klepání, zůstala dlouho ležet na podlaze a dostala později trombózu do lýtky. Během nemoci přesto navštěvovala kapli. Když chtěla jít do kaple v pátek 19. července 1957, udělalo se jí nevolno a raději si šla lehnout. Jakmile jí kněz po mši svaté přinesl sv. přijímání, všiml si, že její zdravotní stav už je velmi vážný. Proto jí ihned udělil svátost nemocných a viatikum. Bezprostředně po jejím přijetí sestra Cornelia zemřela. Pohřeb zesnulé se konal v Břežanech v neděli 21. července odpoledne za účasti tří kněží, mnoha sester a dětí.

Sestra Cornelia pro sebe nikdy nevyhledávala úlevy, vždycky bývala v kapli, v refektáři a všude tam, kde bylo společenství sester.³³⁰

4.11 Sestra Anselma Smolníková

Sestra Anselma Smolníková se narodila 29. ledna 1883 ve vesnici Gierałtowice, okres Gliwice. Jako novicka byla přijata do kongregace dne 15. září 1903 v Nezamyslicích. První sliby složila 25. 8. 1906 a věčné 2. srpna 1912. V roce 1919 byla jmenována místní představenou v nemocnici v Mikulově. Sloužila ve čtyřech filiálních domech – v Chrastavě, Moravské Třebové, Mikulově a Červené Vodě. Do Břežan přišla 20. 8. 1957, když už jí tolik zdraví nesloužilo a sama potřebovala pomoc.

V Břežanech byla sestra Anselma zaměstnána v krejčovské dílně při vyspravování prádla, a to k nejvyšší spokojenosti všech, protože byla velice zručná

³³⁰ Srov. *Zpráva o úmrtí sestry Corneliie Smekalové*, Břežany, 2. 8. 1957: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

švadlena a odevzdávala vždycky krásnou práci. Pro Domov byla velikou pomocí. Občas měla záchvat srdeční slabosti, po němž zpravidla zůstávala na den v posteli, ale následujícího dne už zase byla mezi sestrami. Po svátku Tří králů roku 1958 se ale u sestry Anselmy dostavil horší záchvat a ona si proto dala udělit svátost nemocných. Od té doby se jí vedlo docela dobře.

V sobotu 8. března 1958 asi v pět hodin odpoledne k ní sestry zavolaly matku Bohumilu. Sestra Anselma seděla na kraji postele a povzdechla si, že jí není dobře. Nejprve se sháněla po lécích, které jí měly ulevit, ale nic neúčinkovalo. Byl to poslední záchvat. Protože byl zrovna čas na breviář, zůstala u nemocné sestra Pulcheria a matka Bohumila jí slíbila, že se vrátí hned po modlitbě. Na odchodu jí sestra Anselma řekla: „*Jen jděte, já už jsem se matutinum pomodlila.*“³³¹ Sotva se sestry pomodlily třetí žalm, sestra Pulcheria matku volala, že sestra Anselma umírá. Zapálily tedy u ní svíci umírajících a obě se modlily střelné modlitby. Bylo 6 hodin odpoledne, když sestra Anselma rychle, tiše a bez smrtelného zápasu zemřela. Obrázek Panny Marie, kterou vždycky měla ve velké úctě, si celou dobu tiskla k srdci a ke rtům se slovy „Matičko, pomoz“ a „Matičko, vezmi si mě, jestli si to Spasitel přeje, jsem připravená.“

Matka Bohumila o ní následně napsala:

„Milou M. Anselmu jsem si v Břežanech velice zamilovala. Dříve jsem ji moc dobře neznala. Tady u nás byla spokojená se vším, co a jak kdy dostala. Nesmírně mě povzbudilo a poučilo, když musela při rekonstrukci opustit svůj pokojík a stěhovat se z jedné místnosti do druhé. Ať po ní člověk chtěl cokoli, ona brala ty nepříjemnosti vždycky s úsměvem a bez reptání. Jakou radost jsem měla, teď se z toho bude moci radovat i ona sama. Pevně věříme v to, že se M. Anselma dočkala nahoře milého přijetí, protože Matka Boží si ji odvedla domů o kněžském svátku Neposkvrněného Mariina Srdce.“³³²

Prostý, ale důstojný pohřeb měla sestra Anselma 11. března 1958 v devět hodin ráno v Břežanech. Při pohřebním proslovu, který zazněl v kostele z úst P. Konráda Kubeše SJ, zaznělo:

„Nečekaná smrt je pro nás neustálým napomenutím, abychom byli připraveni, protože neznáme den ani hodinu. Jak člověk žije, tak také zemře. Je

³³¹ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 11. 3. 1958: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.*

³³² Tamtéž.

rozdíl, jestli člověk stojí u rakve poctivé řeholnice nebo u té, která strávila čas života v klášteře ve vlažnosti.“³³³

4.12 Sestra Waltrudis Engelhartová

Sestra Waltrudis Engelhartová se narodila 13. července 1916 v Tasovicích, v rodišti svatého Klementa Maria Hofbauera, jehož po celý život s láskou ctíla. Podobně jako on se rozhodla plně odevzdat svůj život Bohu v řeholním životě. Jako novicka byla do kongregace přijata 11. září 1935. Dne 24. srpna 1937 složila první sliby a 22. září 1942 sliby věčné. Po prvních slibech 28. srpna 1937 byla vyslána do Drnholce. O dva roky později 1939 sloužila v Moravské Třebové a v té době zároveň studovala v Chomutově zdravotní školu. Od 9. dubna 1941 pracovala jako zdravotní sestra v nemocnici v Žaclěři a od 26. února 1943 v Červené Vodě. Na tato léta často s radostí vzpomínala a také na ni zde dodnes s vděčností vzpomínají mnozí, kterým pomohla navrátit zdraví. Díky své veselé povaze měla vždy k lidem blízko. Po zrušení filiálního domu v Červené Vodě odešla do provinčního domu v Břežanech, kde pracovala u dětí s hlubokým stupněm postižení. V komunitě sester sloužila jako obětavá řidička. Na místech, kam ji Pán posílal, sloužila také jako varhanice. V roce 1981 byla nucena odejít s dalšími spolusestrami z Břežan do internačního domu v Mukařově u Prahy, kde žila až do roku 1996. Poté se vrátila do Břežan, kde prací a vytrvalou modlitbou naplnila své požehnané stáří. Bůh jí dopřál 95 let života.

Sestra Waltrudis si poslední týden před smrtí vytrpěla očistec na zemi. Spolusestry se u jejího lůžka střídaly dnem i nocí, modlily se a čekaly každou minutou, že už bude vysvobozena z té bolesti a trápení. Když 29. listopadu 2011 zemřela zaopatřena svátostmi, její bolestná a vráscitá tvář se úplně proměnila a zkrásněla tak, že se na ni sestry nemohly vynadávat. Tato proměna byla pro sestry znamením Božího vítězství nad bolestí a smrtí. Dokonce i P. Petr Kvetan CSsR z Tasovic, který sloužil pohřební mši svatou, v kázání prohlásil: „*Bratři a sestry, promiňte mi to, ale první slova, která mě napadla při pohledu na ni, byla 'Ona je tak krásná!'*“ Její pohřeb se

³³³ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 11. 3. 1958: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965.*

konal 2. prosince 2011 v břežanském kostele a následně byla uložena do hrobu na hřbitově sester.³³⁴

4.13 Sestra Bona Gadušová

Sestra Bona Gadušová se narodila v rolnické rodině jako šesté z osmi dětí 19. září 1917 v Nemešanech nedaleko mariánského poutního místa Levoča na Slovensku. Měla šest bratrů a starší sestru Marii. S maminkou často jezdila na Spišskou Kapitolu, kde potkávala řeholní sestry. Oslovena jejich životem sama již jako dítě zatoužila zasvětit svůj život Bohu a tuto svoji touhu zrealizovala velmi brzy. Sama vzpomínala, že už se nemohla dočkat, až skončí školní rok, aby mohla na svátek sv. Anny roku 1931 přijít do Břežan k sestrám sv. Hedviky, které znala z jejich cest na Slovensko. To jí ještě nebylo ani čtrnáct let. Dva roky pak dojížděla z Břežan do měšťanky v Hrušovanech nad Jevišovkou a později v Brně absolvovala kuchařský kurz. Do noviciátu Kongregace sester sv. Hedviky vstoupila v provinčním domě v Břežanech dne 31. srpna 1936 a přijala řeholní jméno Bona (jméno je z latiny a znamená „dobrá“). Slavnosti obláčky se účastnila také její sestra Marie, která se poté rozhodla následovat svou o třináct let mladší sestru Alžbětu. Již o rok později také vstoupila do noviciátu v Břežanech a obdržela řeholní jméno Jiřina. Sestra Bona složila první sliby 15. září 1938 v Břežanech a věčné sliby přesně o pět let později v Nezamyslicích 15. září 1943.

Po většinu svého života sloužila jako kuchařka. Po záboru Sudet byla 18. prosince 1938 z Břežan přeložena do kláštera v Nezamyslicích, kde sestry vedly penzionát a klášterní školu. V letech 1942 – 1945 pracovala v domově důchodců v Buchlovicích, poté krátce v nemocnici ve Valticích. V prosinci 1945 se vrátila do Břežan, kde pracovala jako ošetřovatelka u dětí s mentálním postižením. Od konce roku 1948 sloužila jako ošetřovatelka v domově důchodců v Lamperticích. Poté pracovala znovu jako kuchařka, a to od roku 1956 v nemocnici v Červené Vodě a od roku 1962 v Břežanech v tehdejšímu ústavu sociální péče. O svátku sv. Hedviky roku 1971 musela

³³⁴ Srov. Parte sestry Waltrudis Engelhartové: AČPH. Jejího pohřbu se účastnili čtyři kněží – P. Peter Kvetan CSsR, P. RNDr. Miroslav Kazík, Mons. Josef Fiala a P. Petr Bartoněk.

na příkaz státních úřadů odejít do internačního kláštera v Mukařově u Prahy, kde byla také zaměstnána v kuchyni. Zde se znovu setkala se svou rodnou sestrou Jirínou, která sloužila v refektáři. V roce 1974 sestru Bonu v Mukařově srazilo auto a její zranění levé nohy mělo již trvalé následky.

V roce 1996 se mohla se svými šesti spolusestrami vrátit z Mukařova do Břežan. Zde obětavě vykonávala domácí práce v komunitě sester, nakolik jí síly dovozovaly. Její zálibou bylo až do vysokého věku háčkování deček, které pak s radostí rozdávala. Se zájmem také četla mnohá (nejen) křesťanská periodika a v poslední době zvláště promluvy papeže Františka. Přes svůj vysoký věk měla přehled o dění ve světě, čímž často předčila i nejmladší spolusestry.

Bůh jí do konce života daroval bystrý rozum. V posledních letech, když už nemohla sloužit prací, sloužila svou modlitbou. Denně strávila mnoho hodin v kapli s růžencem v ruce a vyprošovala všem Boží požehnání. Sestry jí často svěřovaly své úmysly, aby je „promodlila“. Když byla naplánována nějaká duchovní obnova v zahradě sester, vždy se postarala o dobré počasí, při kterém téměř nikdy nechyběla duha. Sestra Bona měla velmi ráda děti a také si dobře pamatovala jejich jména. S velkou láskou pamatovala na svou rodinu i rodiny svých spolusester až po nejmenší děti, které měla ve zvláštní oblibě. Měla široký okruh těch, za které se modlila. Svým zájmem o každého člověka a také svou šibalskou povahou si získala srdce mnoha lidí. Byla horlivá, jen tak se nevzdávala, ale v důvěře a odevzdanosti vše svěřovala do Božích rukou. Dokud mohla, velmi ráda navštěvovala své příbuzné na východním Slovensku. Také její příbuzní ji často a rádi navštěvovali, zvláště v době, kdy už jí zdravotní stav nedovoloval vydat se na Slovensko. Nikdy nezapomněli přivést její oblíbené halušky a spišské párky. Se svými blízkými si sestra Bona až do posledních týdnů svého života dopisovala a telefonovala. Ještě několik dní před smrtí obdržela a četla si dopis od svého synovce.³³⁵

I přes těžkou nemoc, která se u ní v posledních letech objevila, si zachovala radostného ducha a kříž bolesti nesla ve skrytu s velkou trpělivostí. V závěru života onemocněla zánětem průdušek. Tato nemoc ji velmi vysílila, ale přesto si přála být denně v kapli na mši svaté. V úterý 10. března 2015 přijala v kruhu svých spolusester svátost nemocných, viatikum a plnomocné odpustky. Přestože již téměř nemohla

³³⁵ Srov. Parte sestry Bony Gadušové: AČPH.

mluvit, naplnula všechny své síly a snažila se naplno vnímat pronášené modlitby, ke kterým se zřetelným hlasem připojovala. Aktivně a naplno prožívala celý obřad této svátosti. Před přijetím Pána Ježíše ve sv. přijímání se s upřímnou kající modlila: „Ježíšku, odpusť mi všechny moje hříchy proti svaté chudobě, proti svaté čistotě a proti svaté poslušnosti.“³³⁶ Po svátosti nemocných nabrala nové síly a nedala se zdolat, aby zůstala odpočívat, ale s jí vlastní vervou prosila sestru, aby ji odvezla do kaple. Od čtyř hodin až do večera se modlila v kapli, kde ještě prožila svou poslední mši svatou. Po skončení bohoslužby, které se účastnili také uživatelé Domova, bylo dojemné sledovat, jak přicházeli pozdravit nemocnou sestru Bonu. Nikdo z nich netušil, že je to jejich poslední rozloučení. V noci se ještě modlila růženec. Její poslední slova za podaný růženec, který jí spadl na zem, byla „Pán Bůh zaplat!“ Zemřela pokojně ve spánku 11. března 2015 v době ranních modliteb spolusester ve věku 97 let života a v 79. roce zasvěceného života v Kongregaci sester sv. Hedviky.

Když sestru Bonu odvezla pohřební služba, šla sestra Damiána do kaple a modlila se o několik lavic dál za místem, kde sedávala sestra Bona. Když se zadívala na toto její prázdné místo, všimla si, že pod klekátkem leží obrázek. Na něm bylo korunování Panny Marie a zezadu rukou psaný text: „Loučení není těžké pro toho, kdo jde za velkým cílem. – Náš cíl – Bůh. Pryč se vším co nás od tohoto cíle odvádí! S Bohem, sestřičko, Pán Bůh Vás opatruj a posiluj! Bernartice 4. 2. 1956“. Obrázek jí daroval kněz z Bernartic, když sestra Bona opouštěla Lampertice.

Pohřeb sestry Bony se konal v sobotu 21. března 2015 v 10:00 hodin v chrámu Zvěstování Páně v Břežanech. Poté byla uložena do hrobu na hřbitově sester.

³³⁶ Parte sestry Bony Gadušové: AČPH.

5. VYBRANÉ UDÁLOSTI OD TOTALITY PO SOUČASNOST

Po únoru 1948 přišel do ČSR nový politický systém Komunistické strany Československa. Základním článkem jejich systému se stala Národní fronta. Dne 11. března 1948 proběhlo zasedání Národního shromáždění, které mělo schválit programové prohlášení nové Gottwaldovy vlády. Dne 9. května byla přijata nová ústava, která vyhlášovala lidově demokratickou republiku, ale prezident Edvard Beneš ji odmítl podepsat. Byla přijata až 14. července. Dne 2. června 1948 prezident Edvard Beneš abdikoval a novým prezidentem ČSR se 14. června 1948 stal Klement Gottwald. Vznikla nová vláda Antonína Zápotockého.³³⁷ Komunisté se naplno ujali vlády.

Katolická církev byla od jara 1949 postupně perzekuována. Cílem komunistického režimu bylo církev oslabit, vnitřně rozložit a ovládat pomocí "vlasteneckých" kněží a udržovat stále ještě početnou masu věřících co nejvíce pasivní.³³⁸ Ovšem o pasivitě se v březanském klášteře nedalo mluvit. V padesátých letech např. přece jen sestry zorganizovaly eucharistický průvod při slavnosti Těla a Krve Páně, lidově zvaný Boží Tělo. Příkladem byla také jedna statečná žena, matka dvou dětí, která nezapřela svou víru. Přihlásila své děti na výuku náboženství, i když věděla, že to pro ně bude mít do budoucna těžké následky. Podala písemné prohlášení, že nehodlá dodržovat jistý „bod“ ve výchovném plánu pro zaměstnance, který tvrdil, že mají děti držet v izolaci od jakéhokoli vztahu k náboženství.³³⁹

V roce 1948 matka Annuntiata v reakci na akutní onemocnění jedné starší sestry píše: „*Jinak by se nám v naší tiché samotě, kde nic nevidíme a neslyšíme, mohlo vést docela dobře, jenom duch doby dává o sobě znát...*“³⁴⁰ Matka byla nesmírně vděčná za staré sestry, které se modlily a podílely se na těžkostech a křížích svých i druhých. Trpělivě snášely bolesti, tichou samotu i ducha doby.

³³⁷ Srov. http://www.totalita.cz/1948/1948_04.php, citováno 20. 11. 2019. Více o tématu např. KAPLAN, KAREL, *Pět kapitol o únoru*, Doplněk, Brno 1997; KAPLAN, KAREL, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Doplněk, Brno 1993.

³³⁸ Srov. http://www.totalita.cz/50/50_01_019.php, citováno 20. 11. 2019.

³³⁹ Srov. *Zpráva o cestě do Čech 18. 2. – 28. 2. 1978 od generální představené matky Michaely Andörfer*, bez datace: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

³⁴⁰ *Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany 1948: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

5.1 Padesátá léta v klášteře a v Domově

V roce 1951 převzala správu Domova Česká katolická charita, správcem se stal pan Vágner. Charitativní organizace začaly vznikat na Moravě v roce 1919, ale už v roce 1948 jim komunisté odebrali působení v sociálních a zdravotnických sférách. Diecézní a arcidiecézní charity byly nahrazeny jedinou dobrovolnou organizací Česká katolická charita, která byla podřízena státnímu dozoru. Její činnost byla zredukována na vydávání náboženského tisku a literatury, zajišťování prodeje devocionálií a péči o staré řeholníky, řeholnice a kněze. Vedení dosazované státem mělo mezi věřícími špatnou pověst a mělo úzké vztahy k tzv. pokrokovým kněžím a Státnímu úřadu pro věci církevní. Této organizaci byl předán i břežanský Domov. Ke změně ve vedení charity došlo až v roce 1990, o rok později byly zřizovány opět diecézní charity a od roku 1993 je katolická charita opět zařízením katolické církve.³⁴¹

V roce 1950 proběhla ve dvou fázích (26. 7. – 15. 8. 1950 a v noci z 27. 9. na 28. 9. 1950) tzv. Akce Ř. Jednalo se o nezákonné zavírání ženských klášterů a rušení ženských řeholních řádů. Z tohoto zavírání a rušení byly vyjmuty ty řády, které pracovaly v nemocnicích, domovech důchodců a jiných sociálních zařízeních, neboť stát neměl dost kvalifikovaných pracovníků v této sféře. Ostatní řeholnice byly vystěhovávány mimo velká města a náboženské oblasti. Na stěhování sester dohlížel Náboženský fond, který následně převzal klášterní majetek, a Červený kříž. Sestry pak byly zaměstnávány v průmyslu, ve státních statcích, v JZD, musely se podrobovat politickému školení.³⁴²

Od počátku roku 1950 byla provinční představenou v Břežanech matka Bohumila Moltašová. Tuto důležitou a nelehkou úlohu nesla s pauzou šesti let (1970 – 1976) až do roku 1985. Matka Bohumila byla uvedena do svého úřadu dne 5. ledna 1950 P. Václavem Jaloveckým CSsR. Brzy poté napsala matce generální Augustině dopis, ve kterém děkuje za důvěru:

³⁴¹ Srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/Charita_%C4%8Cesk%C3%A1_republika, citováno 1. 11. 2019. Také <https://www.charita.cz/kdo-jsme/historie/>, citováno 21. 3. 2020.

³⁴² Srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/Akce_%C5%98, citováno 2. 11. 2019. Více k této problematice např.: VLČEK, VOJTĚCH, *Procesy s řeholnicemi v 50. letech*. In: Vlček, Vojtěch (ed.): *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005.

„I když jsem zpočátku ani nemohla uvěřit tomu, že by má slabá ramena mohla unést tento těžký kříž, přece se to stalo skutečností.

Ze srdce děkuji drahé nejctihodnější Matce za tu velikou důvěru, s níž nejctihodnější Matka svěřila do mých slabých rukou svaté dědictví, o které naše nezapomenutelná dobrá ctihodná matka Annuntiata tak starostlivě pečovala. Jedině myšlenka na požehnanou poslušnost mě přiměla říci odevzdané, jakkoli s těžkým srdcem vyslovené fiat.“³⁴³

Prosba matky Bohumily o modlitbu v sobě nesla také touhou po setkání s matkou Augustinou, neboť jí chyběla potřebná zkušenost, která podle ní *ulehčuje plnění jakéhokoli úřadu*.³⁴⁴ To odloučení od okolního světa stále pokračovalo a mělo být stále horší. Velkou úlevou pro matku Bohumilu bylo, že provinční vikářkou byla zvolena sestra Alfonsa Lapárová, která žila v klášteře v Břežanech a stále měla před očima dobrý příklad svých předchůdkyň a znala jednání a způsoby sester v mateřinci.³⁴⁵

V tom, kde bude hledat řešení všemožných otázek, měla matka Bohumila naprosto jasno – *„před svatostánkem, tam chci přednášet své starosti, odtam dávat těm, které mi Pán Bůh svěřuje. Jsem sice slabá, ale Ten, který si mě vyvolil, je tud si chci odnášet pomoc a radost, abych ji mohla dále pře mocný, a to je má útěcha,*“³⁴⁶ říká matka Bohumila Moltašová v dopise z 9. ledna 1950.

Sestry se velmi často utíkaly k přimluvě sv. Josefa, patrona břežanského domu a české provincie, který je nikdy nenechal ve štychu. V roce 1952 mu děkovaly, že mohly oslavit Nový rok a začít jej ve svém malém klášteříku. Jiné řeholní sestry už totiž žádný domov neměly.³⁴⁷ A tak se stalo, že v září 1954 se náhle večer objevilo v Břežanech nákladní auto s šesti sestrami z řehole svatého Bazila. Sestry sv. Hedviky o tom neměly absolutně tušení a nic nebylo připraveno. Překvapení ovšem bylo na obou stranách, protože tyto sestry byly určeny pro jiný dům. Poslední den se vše narychlo

³⁴³ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 1. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁴⁴ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 1. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁴⁵ Srov. tamtéž.

³⁴⁶ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 1. 1950: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁴⁷ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 24. 1. 1952: APhS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

změnilo a sestry byly místo do Svitav přivezeny do Břežan. Sestry baziliánky odjely po čtyřech dnech na původní místo určení, tedy do Svitav.³⁴⁸

I přesto, že už sestry nemohly přijímat kandidátky, byly radostné a spokojené, neboť jak psala matka Bohumila: „*Vnitřní pokoj nám nemůže nikdo vzít, že ne? [...] Temná budoucnost před námi nám nemůže ublížit.*“³⁴⁹ Tak žily odvážně, odevzdaně a v plnosti svůj řeholní život. Sestry i brežanští farníci byli zvyklí, že na církevní slavnost Božího Těla se průvodem chodilo až do vesnice. Tato slavnost se v roce 1953 konala také, ovšem ne jako obvykle, neboť to nebylo možné. A tak sestry otevřely všechny brány parku. První oltář postavily u hlavní brány, druhý u sousoší Nejsvětější Trojice, třetí u lurdské jeskyně na nádvoří³⁵⁰ a poslední blízko kostela u sochy Panny Marie Bolestné. „*Něco tak krásného Břežany dosud nezažily. Milé sestry do toho daly úplně všechno. Čím více překážek, tím větší nadšení. Ten den pro nás zůstane nezapomenutelný,*“³⁵¹ popsala tuto krásnou slavnost matka Bohumila.

„Jinak nás Spasitel zaopatřuje vším potřebným. Kromě mnoha milostí, které denně přijímáme, dvou mší svatých, svatého přijímání a všech jiných velkých milostí, máme i po hmotné stránce více, než potřebujeme. Ale přece jen je tu i mnohé, co nám působí starosti. Poměry uvnitř domu i venku, starosti a trápení v řeholním životě ve srovnání s časy, kdy jsme byly novickami, jsou opravdu značné. Přirovnávám to ke starozákonním egyptským ranám. Kdybych Vám to, drahá nejctihodnější Matko, mohla přinejmenším vypovědět, byl by kříž určitě lehčí. Jeden se naučí více se modlit.“³⁵²

Ano, i v klášteře se sestry potýkaly s trápeními a všemožnými starostmi. Pro matku Bohumilu bylo těžké to, že si s generální představenou nemohla o všem popovídat tváří v tvář, protože dopisnímu papíru se kvůli cenzuře nedalo svěřit vše.

V roce 1956 založily sestry sv. Hedviky malý hudební soubor. Mladé sestry dostaly každá hudební nástroj a začaly se učit na citeru, mandolínu a kytaru. Pod

³⁴⁸ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 10. 10. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁴⁹ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 16. 5. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁵⁰ Lurdská jeskyně se nacházela do roku 1957 na vnějším nádvoří naproti vstupu do zámku. Poté, co byla v roce 1957 postavena socha Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, byla lurdská jeskyně přenesena do východní části parku v blízkosti hřbitova sester.

³⁵¹ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 7. 7. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁵² *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 23. 1. 1957: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

taktovkou sestry Cecilie Sedlitzké se v poměrně krátkém čase naučily krásné věci, které využívaly při všech možných příležitostech. Do tohoto souboru patřily sestry Assumpta, Severina, Dolorosa, Marietta, Jana, Agáta a kandidátka slečna Mařenka.³⁵³

Toto umění hry na hudební nástroje mohly sestry využít již v červnu 1956, kdy Charita uspořádala v Domově dětskou slavnost, i když matka představená byla opět postavena před hotovou věc a nikdo nečekal na její svolení. Bylo rozesláno na 40 pozvánek rodičům dětí, přítomno bylo 26 hostů z Charity, správa a další úředníci, 34 příbuzných dětí a pozváno bylo i několik sester z jiných společenství ze sousedních charitních domovů. Děti zahrály vystoupení, které nacvičily během roku. Jevištěm byla zadní část parku mezi zahradnictvím a hospodářským stavením pod velkým dubem. Svě vystoupení předvedly děti všech věkových kategorií, velcí chlapi například nacvičili sestavu s hůlkami a na závěr pyramidu.³⁵⁴

Jistě po takových společných akcích byli všichni zaměstnanci unaveni. A tak i každá sestra měla nárok na zotavenou, aby tak mohla načerpat nové síly na práci s dětmi i do duchovního života. O dovolenou sester v zaměstnání se svého času starala Charita.³⁵⁵ Sestry také jezdily do lázní a jiných rekreačních zařízení.

Jelikož byly sestry pod dohledem, byly rády, když pan správce (dohlížitel) na několik dní odjel a mohly být chvíli samy. Ale i v těchto těžkých letech se nepřestávaly starat o druhé, věnovat se dětem, bližním a potřebným - například když ve vesnici v srpnu 1953 zemřel otec 15 dětí. Osm z nich bylo zajištěných, ale sedm ne. Matka Bohumila jim nabídla pomoc, neboť v rodině byla velká bída.

³⁵³ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 26. 5. 1956: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁵⁴ Srov. *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 16. 6. 1956: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957. Tyto dětské dny na konci června se konají dodnes. Jedná se o Den otevřených dveří na Zámku, tzv. Duhový den, a každý rok nacvičují uživatelé Domova nějaké krásné vystoupení pro opatrovníky, rodiče a širokou veřejnost.

³⁵⁵ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt*, Břežany, 26. 5. 1956: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

5.2 Sté výročí založení kongregace a matka Bohumila Moltašová

Dne 14. června 1959 oslavily sestry sté výročí od založení kongregace. Nádherná slavnost a přece se nad provinčním domem stahovala temná neblahá mračna. Od roku 1950 byly postupně všechny generální a provinční představené jednotlivých ženských řeholních kongregací po nejrůznějších očeřování, domovních prohlídkách a výsleších zatýkány, stavěny před soud a odsuzovány do vězení k trestům odnětí svobody od jednoho do pětadvaceti let. Nejprve byly tímto velikým utrpením stíženy školské řády a ty kongregace, které měly díky své činnosti velký vliv na katolickou mládež a na veřejnost vůbec.

Břežanské sestry se zprvu jevily jako politicky málo nebezpečné, neboť se staraly o děti s mentálním postižením a nemocné, pak ovšem přišel okamžik, kdy sestry den za dnem s obavami očekávaly, že matku Bohumilu odvedou. Ona měla totiž dobrý vliv na sestry, byla duší konventu a vrchní sestrou v Domově. Stále zřetelněji pociťovaly sestry ze strany některých zaměstnanců, že jim začínala být nepohodlná. Stačila pouze vhodná příležitost pro nějaký přitěžující důvod. Příležitost se naskytla zanedlouho.

„Bylo to v pondělí 16. června 1959. M. Alfonsa a Sr. Consolata se právě zabývaly přípravou soch a obrazů pro jubilejní památeční fotografii, když tu náhle zaslechly z vedlejšího pokoje M. Bohumily mužské hlasy. Spojovací dveře byly z druhé strany zamčené. Dva tajní policisté začali s prohlídkou pokoje, prohrabali skříň a zásuvky. Přístup tam měla jen paní správce Vlasta Marková. Zpráva se jako oheň rozšířila po celém domě a sestry spěchaly do kaple, nebo se začaly modlit na svém pracovišti o Boží pomoc. V poledne tam donesla paní správce Matce z kuchyně oběd.“³⁵⁶

Hledali svědomitě, čas se v obavách pomalu vlekl, ale nic nenašli. Chvíli po jedné hodině vyvedli oba policisté tajné služby matku Bohumilu z místnosti a odváděli ji chodbou. Jedna devatenáctiletá dívka je ovšem viděla a začala křičet a vyvádět. Matka Bohumila poprosila, zda by mohla jít ještě do kaple a bylo jí v tom vyhověno. Jakmile ji ale sestry spatřily, pochopily, o co šlo. Vyběhly rychle ven, aby zabránily jejímu

³⁵⁶ *Přehled událostí kongregace od roku 1959*, zapsáno asi v roce 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta. Památeční fotografie z jubilea 100 let od založení kongregace viz příloha č. 27.

odchodu. I když zatarasily cestu vlastními těly, nic to nepomohlo. Policisté matku Bohumilu odvezli do brněnské vazební věznice, kde proběhlo několik soudních řízení. Trvalo tři měsíce, než si matka Bohumila vyslechla dne 25. září 1959 rozsudek odsouzení ke dvaceti letům odnětí svobody. Po vyřčení rozsudku byla převezena do obávané pankrácké věznice v Praze, odkud byla nasazena na práci na zemědělský statek do Všehrd. Matka Bohumila musela snášet velké pokoření, jednak už při samotném zatýkání a prohlídce, jednak i v tom, že nesměla nosit svůj řeholní oděv. Navštěvovat ji mohli pouze sourozenci. Matka Bohumila byla na cele převážně s vězenkyněmi s temnou minulostí, vražedkyněmi dětí atd., až na pár výjimek. Tam tehdy poznala skutečnou mravní bídu, když se vězenkyně navzájem poučovaly, jak to či ono příště udělat chytřeji.³⁵⁷

Během doby, kdy byla matka Bohumila vězněná, zažila mnoho těžkých, ale i krásných událostí. V Brně například byla krátce na cele s paní Ing. J. Škarkovou, manželkou generála, kterého pokřtil papež Pius XII. Obě ženy sedávaly v cele vedle sebe s hlavou nakloněnou nad novinami a přitom se modlily růženec. U okénka se pravidelně objevoval bachař a mohl být nanejvýš spokojen, protože obě byly pilně ponořené do politického plátku a četly.³⁵⁸

Mezi spoluvězeňkyněmi byla také princezna Gabriela Lobkowiczová³⁵⁹, sestra sekulárního institutu založeného páterem PhDr. Janem Evangelistou Urbanem OFM, který také jako nekrvavý mučedník a vyznavač Ježíše Krista musel putovat z jedné věznice do druhé. Dnes jsou tyto sestry známy pod názvem Sestry Apoštolátu sv. Františka (AF). Jako řeholní sestra přijala jméno Beata. Ještě předtím, než se princezna dostala do Všehrd, pracovala v továrně na výrobu pneumatik a potom v jedné stavební firmě. Často se strachem vezla kolečko plné malty po lešení s modlitbou o ochranu k andělu strážnému. V kilogramovém balíčku dostaly obě od příbuzných malou plechovku kávy. Jednoho dne řekla princezna: „*Sestro, jak je to možné, já už jsem kávu dávno spotřebovala, a vy pořád ještě máte?*“³⁶⁰ Princezna totiž dostala

³⁵⁷ Srov. *Přehled událostí kongregace od roku 1959*, zapsáno pravděpodobně v roce 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

³⁵⁸ Srov. tamtéž.

³⁵⁹ Více o Gabriele Lobkowiczové: <http://genealogy.euweb.cz/lobkow/lobkow4.html>; <http://www.i-sn.cz/clanky/sn-c.-5-2019/judr.-gabriela-beata-lobkowiczova.html>, citováno 11. 8. 2019.

³⁶⁰ *Přehled událostí kongregace od roku 1959*, zapsáno pravděpodobně v roce 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

originální balení, kdežto pro matku Bohumilu ji sestra Nepomucena nechala umlít a při plnění nařídila pořádně upěchovat.

Ve Všehrdech se konaly nejrůznější práce. Jednou dostala matka Bohumila s ostatními vězenkyněmi za úkol nakládat hnůj z hnojiště na vůz, bylo to 26. 12. 1959. Když se nad tím sestry později rozhořčovaly, řekla matka Bohumila jen: „*Byly jsme rády, že jsme stály v holínkách v něčem teplém, zatímco ostatní mrzly na celách.*“³⁶¹ Zima jim často dávala pořádně zabrat. Ve zmíněných balíčcích jí sestry vždycky posílaly i po páru ručně pletených punčoch sahajících až nad kolena (od sestry Kazimíry) a froté ručník, který se velice hodil. Ten, kdo vlastnil takové věci, mohl si je v noci položit přes krk a ramena, dříve než se přikryl nepříjemnou houní. Při zemědělských pracích se používaly holínky dobré, ale nehygienické. Matka Bohumila trpěla ještě dlouho po návratu domů na chodidlech a prstech u nohou ekzémem a mokvavými puchýři, které si musela léčit. Teprve potom stopy infekce zcela zmizely.³⁶²

Díky modlitbám a amnestii při příležitosti patnáctého výročí konce války a vítězství byla matka Bohumila po jedenácti měsících věznění ve středu 11. května 1960 propuštěna na svobodu. Sestra Assumpta tuto radostnou událost později popisovala:

„Cestou z vězení si na noc zajela k rodné sestře, konečně shodila oblečení Ježíšovy zajatkyně (vlastně jen vězeňské kalhoty a blůzu), tak abychom ji se slzami radosti mohly uvítat opět v řeholním šatu. Protože předtím poslala telegram, kterým vlakem přijede, velcí chlupci byli rozrušení a rozestavěli se po dvojicích po cestě podél celé vesnice, aby při zahlédnutí vozu mohli hned podat radostnou zprávu: „Už jede!“ Po první návštěvě kaple jí sestry čekající v refektáři zazpívaly její zamilovanou píseň „Jsem tvůj Bůh, jsem s tebou.““³⁶³

Tento den byl plný radosti a vděčnosti Bohu. Po návratu do Břežan pracovala matka Bohumila v zahradě, kam ji ostatní sestry velmi rády chodily navštěvovat. Práce vrchní sestry jí nebyla zprvu dovolena a ani matka Bohumila nechtěla jít ihned pracovat

³⁶¹ *Přehled událostí kongregace od roku 1959*, zapsáno pravděpodobně v roce 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

³⁶² Srov. tamtéž.

³⁶³ *Přehled událostí kongregace od roku 1959*, zapsáno pravděpodobně v roce 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

k dětem. Do funkce vrchní sestry se vrátila o dva roky později k 1. červenci 1962. Tři roky takto pracovala až do doby, kdy byla nucena odjet do Mukařova u Prahy, kam byly soustřed'ovány všechny sestry, které dosáhly důchodového věku.³⁶⁴ Dne 1. května 1965, v den svých narozenin, na příkaz správce pana Jana Vavrouška, nastoupila do linkového autobusu Znojmo – Praha a odjela do Mukařova. Kdyby to prý pan správce neudělal, byl by sám propuštěn.³⁶⁵

Svého pobytu v Mukařově využila matka Bohumila k několikerým opravám a přestavbám domu. Obě vedlejší budovy byly navzájem propojeny chodbou a byl vybudován výtah, jehož náklady na sebe vzala správa Charity. Na začátku sedmdesátých let bylo zavedeno do všech tří budov ústřední topení s finanční pomocí provinčního domu. V únoru 1968 se matka Bohumila směla vrátit do Břežan. I přes nepřízeň času přicházely mladé dívky, které se připravovaly na řeholní život. Ony i matka Bohumila velmi riskovaly, ale touha po duchovním životě byla silnější. Odvážily se dokonce odjet v době dovolené do Vratislavi, kde 15. srpna 1974 vstoupily do noviciátu a přijaly tak řeholní šat. Ten ovšem musely ponechat v Polsku, neboť v Československu mohly chodit pouze v civilním oděvu.³⁶⁶

Ze zdravotních důvodů odešla matka Bohumila 3. listopadu 1987 zpět do Mukařova. Pro zhoršující se zdravotní stav potřebovala v posledních letech svého života trvalou péči. Když vážně onemocněla a byla upoutána na lůžko, modlily se sestry nověnu k Neposkvrněné Panně Marii. Její poslední slovo večer před tím, než zemřela, bylo: „*Matičko*“ jako výraz bezpečí v uvědomění si blízkosti Panny Marie. Zemřela v devátý den nověny 10. února 1992. Pohřeb se konal 14. února 1992 v Mukařově. Pohřební mši svatou vedl pražský arcibiskup Miloslav Vlk spolu s několika známými kněžími.³⁶⁷

³⁶⁴ Více k této problematice např.: JURÁKOVÁ, M., *Dějiny v Mukařově*.

³⁶⁵ Srov. *Přehled událostí kongregace od roku 1959*, zapsáno pravděpodobně v roce 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

³⁶⁶ Srov. Vzpomínky na Matku představenou Bohumilu Moltašovou (1906 – 1992): AČPH.

³⁶⁷ Srov. <http://www.hedvicky.cz/index.php?page=14>, citováno 12. 8. 2019.

5.3 Od zestátnění majetku k navrácení

Na počátku roku 1960 se dostavila do Břežan komise 3 nebo 4 pánů z okresního úřadu ve Znojmě a nastala obrovská inventura. Dne 15. ledna 1960 pak následovalo velkolepé „darování státu“ veškerého majetku sester.³⁶⁸ Do tohoto darovacího protokolu byla zapsána hlavní budova zámku, bazény, oplocení, vodovod, stavební pozemek, 6 ha pole, 1,5 ha ovocné a zelinářské zahrady, porosty, 6,6 ha parku, dále také veškeré stroje, nábytek, gramofon a ostatní drobnosti, tažná zvířata i včely.³⁶⁹ Aby sestry mohly dále bydlet ve vlastním domě a ve vlastních pokojích, musely si platit nájemné.

V letech 1970 – 1976 byla představenou české provincie matka Alfonsa Lapárová. Patřila mezi první sestry, které složily časnou profes v Břežanech dne 7. září 1927. Pomáhala při zařizování nově zakoupeného brežanského kláštera. Věčné sliby složila 8. září 1932. Prošla několika filiálními domy – Králíky, Valtice, polovinu roku 1942 byla v Hegne – Dillingen v Německu, dále v Žacléři, Luce nad Jihlavou, Břežanech a Mukařově. Starala se o matku Annunziatu v její nemoci v posledních dnech. Ke svému úřadu provinční vikářky od roku 1950 měla na starosti inventář. Věnovala se také ručním pracím a malování, ale pro množství jiné práce na to nebyl moc čas.³⁷⁰ V roce 1959 byla přítomna při zatýkání matky Bohumily.

V roce 1973 bylo v Domově 215 dětí a mládeže. Vedle sester zde pracovalo asi 40 zaměstnanců, kteří ovšem podle názoru generální představené matky Michaely Andörfer měli k sestrám negativní postoj. Správce jim zakázal modlit se s dětmi. Z heren a ložnic musely být odstraněny kříže. Nesmělo se vyučovat náboženství. Nejmladší sestra, která navštěvovala zdravotní školu, se ve škole nesměla objevovat v hábitu. Duchovní služba byla sestrám poskytována jezuitským knězem P. Františkem Kučerou SJ, který v domě sloužil denně mši svatou a zpovídal. Svým každodenním slovem povzbuzoval sestry v jejich tíživé situaci.³⁷¹

³⁶⁸ Srov. *Zpráva sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, asi 1992*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

³⁶⁹ Srov. *Inventář kongregace – ústav, bez datace*: AČPH.

³⁷⁰ Srov. *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální vikářce matce Caspaře Zehmeové, Břežany 4. 1. 1955*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.

³⁷¹ Srov. *Zpráva z vizitace v Břežanech 23. 10. – 28. 10. 1973, bez datace*: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

Od 70. let 20. století dojížděl k sestřám každý druhý týden profesor hudby Karel Hradil.³⁷² Se sestrou Monikou Změlíkovou při snídani vždy udělali rozvrh na výuku podle služeb sester, aby věděl, kdy může dojíždět a vyučovat hru na harmonium, kytaru či housle. Každé sestře, kterou učil, napsal zvlášť speciální noty podle náročnosti. Na harmonium se učila sestra Monika, Michaela, Waltrudis a Agáta, která se ještě k tomu učila na kytaru a sestra Marietta na housle. Jeho rukou psané noty mají sestry sv. Hedviky v klášteře dodnes. Také sestřám často dovezl lístky na koncert osmdesátičlenného sboru, který založil a dirigoval, což sestry vždy velmi rády využily. Po prázdninách v roce 1979 měl začít učit hrát na harmonium také sestru Anežku, ale náhle 9. září 1979 zemřel. Pan profesor Karel Hradil byl při svém velkém hudebním vzdělání a nadání nesmírně skromný a trpělivý člověk.³⁷³

V roce 1981 musely všechny sestry opustit provinční dům. Zůstaly v něm pouze tři mladé sestry v civilu. Matka Bohumila se sestrou Michaelou našly azyl na březanské faře. Tu obývaly spolu se sestrami františkánkami a místním farářem P. Stanislavem Bláhou. Všechny ostatní sestry musely odejít do Mukařova. I v době pobytu v Břežanech si musely platit plnou výši tzv. ošetřovného v Charitním domově v Mukařově. S odchodem sester byla také v domě zrušena kaple. Poslední mše svatá byla sloužena dne 3. listopadu 1981. Oltáře a lavice z kaple byly převezeny do kostelů v Pravicích, Mackovicích a Drnholci. Kaple pak byla vedením Domova uzamčena řetězem a dále využívána jako sklad pro nadbytečné věci.

5.4 Léta strádání a očekávání příjezdu matky generální

V době totality bylo téměř nemožné dostat se do sousedních zemí. Vyžadovalo to velmi mnoho úsilí, trpělivosti, běhání po úřadech a čekání. Ne jinak tomu bylo i v případě sester sv. Hedviky v Břežanech, ale i jejich generální představené matky Augustiny Schmidt a následně i její nástupkyně matky Michaely Andörfer.

³⁷² Více např.: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=116, citováno 21. 9. 2019.

³⁷³ Podle svědectví sestry Anežky Kozubíkové a sestry Moniky Změlíkové ze dne 11. 9. 2019.

V téměř žádném dopise z těchto let po 2. světové válce, které posílaly sestry z Břežan, nechybí zmínka o tom, jak se jim stýská po matce generální. Mnohdy je z toho vycítit až jakési výčitky vůči matce generální, ale není divu, když toto odloučení trvalo více než 10 let. Nejvíce to bolelo, když matka byla na návštěvě či vizitaci v sousedním Rakousku v Unterolbendorfu, což je opravdu blízko Břežan. Však nejedna sestra na to reaguje ve svých dopisech.

Stesk a upřímná touha po setkání s generální představenou matkou Augustinou Schmidt stále trvaly. Sestry se však v této situaci učily odevzdanosti a navzdory všemu se uměly radovat, neboť věděly a stále měly na paměti, že „*Bůh je Otec, Bůh je dobrý, dobré je všechno, co dělá. Je to otec, který nás miluje, když bere, i když dává.*“³⁷⁴ Byly si vědomy všech každodenních nezasloužených milostí, kterými je Bůh obdarovával – mší svatou a svatým přijímáním, duchovním životem, svatou chudobou, příslibem spásy, osvobozením od starostí o každodenní chléb. A také jim bylo dopřáno starat se o děti.

V červnu roku 1950 jakoby sestry pochopily, že generální představená matka Augustina do českých zemí jen tak nepřijede. Posílala alespoň vzpomínky ze svých zahraničních cest, hlavně když byla v Rakousku. Tak také píše matka Bohumila, že se smířily s tím, že jim k radosti postačí vidět pouhý podpis drahé ctihodné matky.³⁷⁵

„*Skoro mi to zní jak sen, že jste nám tak blízko, a přece tak daleko*“ smutní sestra Pankrácie.³⁷⁶

Když se sestry dověděly, že je matka generální ve Vídni, opět se hlásily, že existují i Břežany. Konkrétně sestra Andrea, která byla velmi nemocná a toužila si ještě naposledy popovídat s matkou, a sestra Juvenalis napsaly: „... *naše nejctihodnější Matka je ve Vídni. Ale ve Vídni není u nás, je to jediné přání, které mám. Prosím nejctihodnější Matku, proč nepřijede i k nám? Naše touha po naší drahé Matince je přece tak veliká!!! Asi v žádné filiálce taková jako tady u nás.*“³⁷⁷

³⁷⁴ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 25. 5. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁷⁵ *Srov. Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 19. 6. 1950: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁷⁶ *Osobní dopis sestry Pankrácie generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁷⁷ *Osobní dopis sester M. Andrey a M. Juvenalis generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

Sestry Marietta, Jana a Agata vzpomínají na dobu v Nezamyslicích, kde se s matkou viděly naposledy, bylo to tehdy pro ně před deseti lety, tedy pravděpodobně kolem roku 1939: „*Je nám líto, že jste nám tak blízko a nemůžete k nám. Je to už deset let co jsme Vás naposledy viděly v Nezamyslicích... Doufáme pevně, že zas přijde čas, kdy se na nás přijedete podívat, jestli jsme hodné.*“³⁷⁸

Sestra Veronika stejně jako její spolusestry se těšily na sebemenší dopis od matky generální a s velkou pozorností jej vždy předčítaly. Tak i sestra Veronika si vylévala své srdce: „*Jaký jást by propukl, kdybyste jednou, drahá nejctihodnější Matko, mohla přistát tady v Břežanech. Už po tolik let je nám odpíráno toto štěstí.*“³⁷⁹

Velmi pozitivně přijala sestra Juliána zprávu, že matka je blízko nich a přesto nemůže být v Břežanech. Píše: „*Máme velikou radost, že pobýváte, nejctihodnější matko, tak blízko od nás, a což teprve, kdybychom se tak po dlouhé době zase jednou všechny viděly.*“³⁸⁰ A stejně tak reaguje i sestra Theodosie: „*Cítíme se šťastné už jen tím, že víme, drahá nejctihodnější Matko, že aspoň na pár dní pobýváte v naší blízkosti. Zatím není možné dostat se k Vám. Musíme se odevzdat do svaté Boží vůle, protože ten jistě má své svaté úradky.*“³⁸¹

Sestra Nepomucena v dopise ze dne 9. května 1954 měla různé dotazy ohledně poutí a jiných záležitostí a ke konci tohoto dopisu měla upřímnou prosbu: „*Milá drahá nejctihodnější Matko, kdyby tak letadlo cestou do V. [Vídň] chtělo zabloudit k nám do Bř., to by byla radost na obou stranách, že?*“³⁸²

A o letecké poště se zmiňuje např. sestra Assumpta Mühlhauserová v dopise ze dne 7. listopadu 1955: „*Kdypak nám letecká pošta také jednou konečně přinese milou nejctihodnější Matku?*“³⁸³

Provinciální představená matka Bohumila Moltašová v dopise z Květné neděle v roce 1955 reaguje na šťastný návrat generální představené matky Augustiny Schmidt

³⁷⁸ *Osobní dopis sester Marietty, Jany a Agaty generální představené matce Augustině Schmidt, pravděpodobně z roku 1949: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁷⁹ *Osobní dopis sestry Veroniky Černohousové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸⁰ *Osobní dopis sestry Juliány Pohankové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸¹ *Osobní dopis sestry Theodosie Lamotové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸² *Osobní dopis sestry Nepomuceny Šimkové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸³ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 7. 11. 1955: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

z cesty do Overhagenu a vyslovuje na dopisní papír upřímnou prosbu: „*Ted' by tedy byl na radě ten osiřelý dům v Břežanech, aby přivítal návštěvu zde, ale jak daleko jsme asi ještě od skutečnosti? Toho času se živíme jen ustrašenou touhou, protože se dokonce ani nedá napsat, co všechno bychom potřebovaly a co nás tísní.*“³⁸⁴

Velmi rády by sestry osobně pográtulovaly generální představené Augustině Schmidt k jejímu svátku: „[...] *ach, kéž bychom tak všechny, všechny společně mohly konečně jednou osobně pográtulovat naší drahé nejctihodnější Matce.*“³⁸⁵

Sestra Assumpta Mühlhauserová vyřizovala přání ke sv. Augustinovi a zároveň tak ke svátku matky generální Augustině Schmidt, opět pouze písemně, ale radostně:

„Pořád si ještě nechceme připustit, že se opět můžeme zúčastnit pouze písemně. Ale konec konců máme upřímnou radost, že můžeme pořád ještě alespoň to. Jaké by to asi bylo, kdybychom už nemohly ani to? Kolik radosti způsobí vždycky už jen možnost sdílet s drahou nejctihodnější Matkou zprostředkované tiché radosti projevené radostnými, touhou nesenými slovy, a čekat na milou odpověď.“³⁸⁶

A vždy, když přišla odpověď či jakýkoli dopis od matky generální, byla to pro sestry v Břežanech velká radost.

I v květnu 1954 se několik sester rozepsalo na adresu generální představené. Všem bylo těžko a smutno, neboť už deset let neměly možnost si s ní pohovořit tváří v tvář. Sestra Irmentraud to nesla statečně a odevzdaně, prostě čekala a potřebné věci si vyprošovala u Pána před svatostánkem.³⁸⁷ Sestra Ferreria psala, že už více než o deset let všechny sestry zestárly od posledního setkání. Stejně tak psala i sestra Bonaventura, Magdaléna, Alfonsa či Bartolomea, a jelikož psaly v měsíci květnu, nezapomněly se zmínit o nádherně kvetoucím a vonícím šeríku a hřbitově plném chudobek a pomněnek.

Splnění největšího přání matky Bohumily přinesl rok 1968, kdy směla po letech přijet na návštěvu generálního mateřince a setkat se s matkou Augustinou. V provinčním domě v Břežanech sestry s nadšením přivítaly dlouho vytuženou

³⁸⁴ *Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 1955: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸⁵ *Osobní dopis matky Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 8. 1956: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸⁶ *Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 20. 8. 1953: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

³⁸⁷ *Srov. Dopis sestry Irmentraud Zeklové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957.*

návštěvu, matku Augustinu, dne 13. srpna 1968. O slavnosti Nanebevzetí Panny Marie s velkou radostí společně s matkou generální mohly poprvé od roku 1941 slavit v březanské kapli slavnost obláčky. Novickou se stala Marie Tesařová – sestra Michaela, která po 18 let se sestrami jako kandidátka snášela dobré i zlé a věrně vytrvala.³⁸⁸ Při této slavnosti také ostatní sestry oblékly nový řeholní šat, upravený podle požadavků 2. vatikánského koncilu.

Dne 17. srpna 1968 doprovázela matka Augustina matku Bohumilu z Břežan do Mukařova, kde se konalo také nadmíru srdečné setkání. Na úterý 21. srpna byla plánována cesta do Prahy k apoštolskému administrátorovi pražské arcidiecéze P. Tomáškovi, kde by si byla mohla matka prohlédnout chrám sv. Víta, Hradčany a jiné kostely a pamětihodnosti. Kvůli vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa však nemohl být tento plán už uskutečněn. Po ranní mši svaté a narychlo přijaté snídani se šly sestry ještě pomodlit s nejsnažnější prosbou o Boží ochranu a pomoc na cestu. Následovalo rychlé rozloučení. Teprve po plných osmi dnech přišla pošta z Vídně od matky Augustiny a současně zpráva od matky Bohumily z Břežan, že cesta probíhala pod nápadnou Boží ochranou.

5.5 Od revoluce po současnost

V roce 1991 byla budova zámku jakožto provinční dům sester svaté Hedviky v Břežanech i s parkem, pozemky a přílehlými hospodářskými budovami navrácena kongregaci. Domov pro mentálně postižené děti a mládež byl nadále zachován ke svému původnímu účelu. Jelikož kongregace neměla dostatek řeholních osob, aby mohly být zřizovateli Domova, byla uzavřena nájemní smlouva s tehdejší Ústavem sociální péče pro mládež. V současné době se tato organizace nazývá Zámek Břežany, p.o. a jejím zřizovatelem je Jihomoravský kraj. Kongregace nese náklady na renovaci celého objektu. Ve smlouvě bylo dojednáno také to, že sestrám bude poskytováno postupně stále více prostor a povolena náboženská činnost u dětí.³⁸⁹

³⁸⁸ Srov. *Přehled událostí v České řádové provincii v letech 1938 – 1968*, bez datace: AČPH.

³⁸⁹ Srov. *Zpráva o klášteře v Břežanech*, 14. 2. 1992: APHS Ber, složka CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta.

Brzy po revoluci dne 2. ledna 1990 přijela do Břežan vzácná návštěva. Matka Gabriela Wieland z Unterolberndorfu v Rakousku spolu se sestrami Ancillou a Cecilíí přivezly do brežanského kláštera generální představenou matku Michaelu Andörfer. Všechny sestry společně prošly domov. Matka Michaela přespala na brežanské faře a 4. ledna odjela s řidičem a sestrou Vojtěchou, kteří pro ni přijeli, autem do Mukařova. Tam zůstala do 9. ledna a vrátila se zpět do Břežan. Dne 10. ledna 1990 vezly matku Gabrielu a matku Michaelu do Unterolbendorfu brežanské sestry. Matka generální přijela na návštěvu do Břežan a Mukařova ještě téhož roku na přelomu března a dubna a v červenci. Díky její finanční pomoci a také díky pomoci dalších dobrých lidí, zaměstnanců (zvláště ředitele Domova Mgr. Jiřího Herziga) a kněží mohly sestry od jara 1990 opravovat kapli Nejsvětějšího Srdce Ježíšova.

Dne 13. října 1990 tři sestry, Monika Změlíková, Zdislava Olšová a Anežka Kozubíková, oficiálně obnovily své sliby a přijaly řeholní šat v kapli Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, kterou při této bohoslužbě znovu vysvětil biskupský vikář Ludvík Horký. Na tuto velikou slavnost přijelo mnoho kněží, generální představená matka Michaela Andörfer, generální vikářka Hildegard Rippel, spolusestry ze zahraničních provincií i mnoho sester z jiných kongregací. V provinčním domě v Břežanech tak byly oficiálně tři sestry. O tři měsíce později dne 11. ledna 1991 se stala tragická nehoda, při které zemřela sestra Zdislava Olšová.³⁹⁰ Doprovázela v sanitce jedno z dětí Domova do nemocnice. Po dobu sedmi měsíců se poté v Břežanech střídaly berlínské sestry, Berchmana, Beata, Adelgundis, Magdalena a Agata jako výpomoc za zemřelou sestru Zdislavu. Dne 17. srpna 1991 poslala generální představená matka Michaela na doplnění konventu do Břežan sestru Amatu Janeckou z katovické provincie.³⁹¹

V roce 1991 jela sestra Monika Změlíková se sestrou Amatou Janeckou autem do Mukařova s první nájemní smlouvou, aby ji podepsala provinční představená matka Bohuslava Kosíková. Cestou zpět do Břežan dostaly na dálnici smyk. Stalo se to v zatáčce, takže auta, která jela za nimi, stihla zpomalit a zapnout výstražná světla na znamení ostatním. Sestry zůstaly stát v rychlém pruhu a sestra Monika, která měla

³⁹⁰ Pohřbena byla na hřbitově v Krhovicích.

³⁹¹ Když sestry v Břežanech navštívila generální představená, daly jí k dispozici pokoj sestry Amaty. Sestře Amatě tak připravily v provizorních podmínkách ubytování v sakristii, kde v tu dobu nešla elektrina. Nachystaly jí rozkládací lůžko, na židli, která nahrazovala noční stolek, umístily svíčku, aby si mohla večer číst, a na přivítanou vedle postavily vázu s květinami. Vůbec je nenapadlo, jak asi taková dekorace u lůžka v potměšlé místnosti zapůsobí! Dodnes se tomu sestry při vzpomínání na nový rozjezd v Břežanech od srdce zasmějí.©

trochu otláčenou ruku, řekla: „*Tak a co teď?*“³⁹² Klidná a pohotová odpověď sestry Amaty: „*Jed' dál*“, jí velice pomohla a uklidnila ji, takže opravdu jela dál. Domů do Břežan se sestry vrátily v pořádku i s podepsanou nájemní smlouvou.³⁹³

Začátkem roku 1993 byly v české provincii v Břežanech tři sestry a v Charitním domově v Mukařově bylo dvanáct sester důchodového věku. Jako poslední v Mukařově zemřela 16. dubna 1996 provinční představená matka Bohuslava Kosíková. Její poslední slova, když se s ní sestry loučily, byla: „*Řekněte sestrám, ať každá plní svědomitě své povinnosti.*“³⁹⁴ Protože počet sester v Mukařově klesl až na sedm, bylo po návštěvě generální představené matky Michaely Andörfer rozhodnuto o přestěhování sester do Břežan, což se také začátkem října 1996 uskutečnilo. Do Břežan se z Mukařova vrátily sestry Dolorosa Denková, Waltrudis Engelhartová, Assumpta Mühlhauserová, Vojtěcha Kočišová, Bona Gadušová a Irmentraud Zeklová.

Když se po revoluci otevřely brány klášterů, začaly se hlásit zájemkyně o řeholní život. V roce 1994 se přihlásily kandidátky Vladislava a Jarmila, které v čase před věčnými sliby odešly. Dne 1. září 1997 vstoupila do kandidatury Marie Süsenbeková, která při vstupu do noviciátu 18. dubna 1998 přijala řeholní jméno Františka. Dne 29. dubna 2000 složila první sliby a 22. října 2005 sliby věčné do rukou nově zvolené generální představené matky Vincentie Weide.

Poté přicházelo ještě několik dalších kandidátek. Den po oslavě 100. výročí založení české provincie dne 8. října 2006 se k sestrám sv. Hedviky přihlásila Tereza Juráková, která 1. září 2007 přijala řeholní šat a jméno Damiána. Radost z věčných slibů prožila 20. září 2014. Obřad věčných slibů se poprvé konal ve farním kostele Zvěstování Páně a stejně tak tomu bylo i o tři roky později dne 22. července 2017, kdy věčné sliby skládala její rodná sestra Magdaléna – sestra Klára Juráková – do rukou generální vikářky matky Marty Dębowicz.

³⁹² Podle svědectví sestry Moniky Změlíkové ze dne 6. 2. 2020.

³⁹³ Ještě před revolucí, pravděpodobně v roce 1987 se podobná, ale náročnější nehoda stala také sestře Anežce Kozubíkové a sestře Zdislavě Olšové, které se vracely z exercicií v Mukařově domů do Břežan. Jel s nimi i exercitátor P. Marek Mayer. Když jeli po dálnici, mladý řidič, který jel za nimi, nedával pozor a naboural do nich, protože si nevšiml, že před ním všichni brzdí. Náraz byl tak veliký, že je vyhodil do levého rychlého pruhu a musela se dostavit odtahová služba, která přijela až po třech hodinách. Celou tu dobu musely sestry, kterým se díky Bohu nestalo nic těžkého, čekat na silnici. P. Marka Mayera odvezl řidič odtahové služby do Pravlova, kde bydlel, a sestry tentýž řidič dovezl do Mikulova, dále jet nemohl. Odtud šly sestry s kufry a taškami pěšky až do březánského kláštera. Cestou byly tak unavené, že musely odpočívat. Sedly si a v té těžké a únavné situaci se smály samy sobě. Druhý den, když už byly doma, byl náročný, neboť je od toho nárazu bolelo celé tělo.

³⁹⁴ *Přehled událostí České řádové provincie od roku 1993*, bez datace: AČPH.

5.6 Život v klášteře dnes

Provinciální představenou je v současné době matka Anežka Kozubíková. Kromě vedení provincie zajišťuje veškeré přestavby, rekonstrukce a úpravy zámku, přílehlých budov, parku i zahrady sester. K této službě byla Bohem velmi štědře obdarována zvláštními schopnostmi. Dříve pracovala u dětí jako pečovatelka a později jako vychovatelka. Nyní ráda každoročně organizuje dvoudenní poutní zájezdy, kterých se s nadšením účastní stále více zaměstnanců Domova. Koordinuje také duchovní obnovy, tábory a pobyty hostů.

Sestra Monika Změlíková je provinciální vikářka. V Domově pracovala jako kuchařka dlouhých 29 let. Když byl P. Stanislav Bláha upoután na invalidní vozík, ukončila práci v kuchyni, aby mu mohla asistovat. Po jeho smrti v roce 2004 se starala o nemocné spolusestry, kterým zvláště zajišťovala doprovod k lékařům do Znojma. S velkou radostí jezdí na nákupy pro sestry. Při bohoslužbách hraje na varhany a pomáhá v kostele s přípravou liturgických čtení.

Sestra Amata je nyní v komunitě věkem nejstarší. Do Břežan přišla v roce 1991 z katovické provincie pro doplnění brežžanského konventu po smrti sestry Zdislavy Olšové. Nejprve pracovala v domově jako zdravotní sestra a později jako vychovatelka u dívek. Zároveň byla formátorkou nových členek kongregace. Nyní pečuje o místního kněze Mons. Josefa Fialu, který v roce 2020 oslavil své 95. narozeniny a 70 let kněžství. Dále sestra Amata dělá domácí a ruční práce, plní funkci překladatelky a především je její radostí obdělávat zahradu, kterou všichni návštěvníci obdivují. Ovoce, které se na zahradě urodí, zvláště meruňky, zpracovává do vynikajících marmelád a kompotů. Jí vypěstované květiny zdobí oltáře v kapli i ve farním kostele.

Sestra Františka je formátorkou v české provincii a členkou generální rady. Je zapojena v Národním týmu pastorační povolání a věnuje se formaci dospělých. Na základní škole v Břežanech vyučuje náboženství a každý čtvrtek vede náboženství pro uživatele Domova. Při bohoslužbách také hraje na varhany a jiné hudební nástroje a vede brežžanskou scholu.

Sestra Damiána pracuje v Domově pro osoby se zdravotním postižením na úseku aktivizačních činností v keramické dílně a zároveň vypomáhá na domácnosti u děvčat. Z keramiky také vytváří krásná duchovní umělecká díla – obrazy svatých. V komunitě

píše kroniku, zpracovává fotografie a obstarává květinovou výzdobu klášterní kaple i farního kostela, o který taktéž pečuje. Bohoslužby doprovází hrou na varhany a kytaru.

Sestra Klára pracuje rovněž v Domově pro osoby se zdravotním postižením jako koordinátorka aktivizačních činností. V kongregaci obstarává službu sakristiánky a spravuje webové stránky.

Zámek od jeho počátku až dodnes prošlo nesmírně velké množství lidí – dobrých i méně dobrých, panujících i sloužících, bydlících i pouze procházejících. Sestry sv. Hedviky zde od počátku svého působení pečovaly o potřebné, pořádaly exerciční kurzy, vyučovaly hudbě a ručním pracím. Současná šestičlenná komunita v Břežanech naplňuje charisma ve službě lidem se zdravotním postižením, věnuje se výuce náboženství a vypomáhá ve farnosti. Po zbrzdění komunistickým režimem mohly sestry obnovit pořádání exercicií a naplno se věnovat duchovnímu rozvoji.³⁹⁵

³⁹⁵ Současná komunita sester sv. Hedviky v Břežanech viz příloha č. 28.

ZÁVĚR

Na počátku psaní této diplomové práce jsem příliš netušila, do čeho se pouštím. Sbíráni archivního materiálu, rozhovory s pamětníky, sestrami, zaměstnanci, známými a přáteli řeholních sester sv. Hedviky byla sice někdy náročná a zdlouhavá práce, ale držet v ruce dopisy, které mezi sebou psaly sestry, nahlédnout do jejich života nebo vidět rozzářené obličejе respondentů, kteří mi poskytli rozhovor a sdíleli se o své zážitky se sestrami, pro mne bylo velkou radostí a těšilo mě, že jsem mohla přispět k dobré věci.

Převážná část získaného materiálu byla cizojazyčná a musela tak být nejprve přeložena. Poté jsem veškerý materiál seřadila chronologicky podle roků, což nebylo vždy snadné, na mnohých dokumentech totiž chyběla data. U mnohých dopisů nebyli psaní adresáti a často ani autoři. V době totality nebylo bezpečné svěřovat dopisnímu papíru některé informace, jelikož dopisy procházely cenzurou. A tak se sestry často domlouvaly ve svých zkratkách a přezdívkách. Když jsem pročítala první překlady, které mi přišly do ruky, většina z nich začínala oslovením „Velevážená nejctihodnější drahá Matko!“ nebo „Velectěná drahá Ctihodná Matko!“, což bylo oslovení pro generální představenou. Nikdy ji sestry neoslovovaly jménem a u nikoho nepoužívaly příjmení, kromě oficiálních dekretů a dokumentů, které bylo potřeba vyřídit na úřadech, biskupství apod. Často sestry popisovaly oslavy narozenin, jubileí, slibů, to, jak prožívaly církevní svátky – Vánoce, Velikonoce, slavnost sv. Hedviky apod. Zároveň svým dopisům svěřovaly trápení ať už kvůli problematické politické době, nedorozumění, rozdělení, nebo odchodům sester z kláštera. Pravidelně psaly přehled událostí za určité období, popisovaly zdravotní stav svých spolusester, jak se která sestra má, co dělá, nebo kde je zaměstnaná. Těšily se z každého dopisu, hlavně z toho, který jim zaslala generální představená.

V průběhu dlouhého psaní této práce jsem na základě životopisů mnoha sester měla možnost provést osobní reflexi svého duchovního života. Uvědomit si, jak velký dar řeholního povolání jsem dostala a zároveň, jak je tento dar křehký, že je potřeba stále o něj bojovat a pečovat. Svědectví sester, které jsem mohla pročíst nebo slyšet, velmi obohatilo můj způsob myšlení, uvažování, objasnilo náhled na hlubší duchovní život. Díky odkrývání dějin mých spolusester jakoby ožívaly jejich životy. Při

procházkách na klášterní hřbitov mi při pohledu na jména sester na náhrobcích vystávaly jejich činnosti a okolnosti jejich mnohdy nelehkého života.

Cílem této práce bylo nastítnit a popsat právě okolnosti a průběh života sester sv. Hedviky v Břežanech od začátku jejich působení. Přestože získaného materiálu bylo velké množství, je nutno podotknout, že rozsah této práce je jen nepatrná část toho všeho, co sestry v Břežanech jistě zakusily, prožily či poznaly. Ale i přesto máme možnost udělat si obrázek o jejich životě v klášteře. Těší mě a věřím, že tato práce neobohatí pouze mne, ale také mé spolusestry nejen v české provincii, zaměstnance Domova, obyvatele Břežan či mnohé přátele sester.

ANOTACE

- Jméno a příjmení:** Bc. Magdaléna Klára Juráková
- Instituce:** Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění
CMTF UP v Olomouci
- Vedoucí práce:** Mgr. Lic. Vít Hlinka, Th.D.
- Název práce:** Z historie života sester sv. Hedviky v Břežanech dle archivních dokumentů kongregace
- Název v angličtině:** From the history of the life of the Sisters of St. Hedwig in Břežany according to archival documents of the congregation
- Anotace práce:** Diplomová práce pojednává o životě a svědectví sester sv. Hedviky v Břežanech. První kapitoly jsou věnovány historii Břežan a brežanského zámku, také jeho majitelům od 13. století až po koupi zámku matkou Justinou Michalíkovou z Kongregace sester sv. Hedviky. Cílem práce je nastínit a popsat okolnosti a průběh života sester v Břežanech. Stěžejní část je věnována několika tématům z jejich pestrého života v Břežanech od roku 1926. Nemalá část této práce pojednává o posledních chvílích života třinácti sester. Závěrečná část této práce je věnován několika událostem z období totality, revoluce a stručně také současnosti.
- Klíčová slova:** Z historie sester sv. Hedviky, Kongregace sester sv. Hedviky, svědectví sester, život v klášteře, Břežany u Znojma, Zámek Břežany.
- Anotace v angličtině:** The diploma thesis deals with the life and testimony of the Sisters of St. Hedwig in Břežany. First chapters are devoted to the history of Břežany and Břežany chateau, as well as to its owners from the 13th century until the purchase of the chateau by mother Justina Michalikova from the Congregation of the Sisters of St. Hedwig. The aim of this work is to outline and describe the circumstances and the course of life of the sisters in

Břežany. The main part is devoted to several topics from their varied life in Břežany since 1926. Another part of this work deals with the last moments of the lives of thirteen sisters. The final part of this work is devoted to several events from the period of totalitarianism, Velvet revolution and briefly the present.

Klíčová slova

v angličtině:

From the history of the Sisters of St. Hedwig, Congregation of the Sisters of St. Hedwig, Sisters testimony, conventual life, Břežany near Znojmo, Břežany Chateau

Počet stran: 175

Počet příloh: 28

Jazyk práce: čeština

PRAMENY

Der Südmährer. Zeitschrift für die Heimatkreise Znaim, Nikolsburg, Zlabings, Neubistritz, 69. Jahrgang, Heft 3, März 2017.

Archiv české provincie sester sv. Hedviky, Břežany

(Materiál není dosud systematizován a tříděn.)

Dekret kapitulního vikáře Dr. Josefa Kratochvíla z biskupského ordinariátu v Brně k ustanovení mimořádného zpovědníka, Brno, 20. 1. 1946.

Dokumenty s udílením jurisdikce kněží ke zpovídání, 1946.

Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt sestře Assumptě Mühlhauserové, bez datace.

Inventář kongregace – ústav.

Jubiläums Handbuch der Schwestern von der heiligen Hedwig, Vratislav, 1934.

Kronika kongregace sester sv. Hedviky v Břežanech, 2018.

Kronika o Fryšavě, nyní Břežanech, překlad z němčiny, strojopis.

Matrika sester.

Seznam sester.

Odpověď P. Františka Drábka sestřím sv. Hedviky, 1950.

Parte P. Šebestiána Párala.

Parte sestry Bony Gadušové.

Parte sestry Waltrudis Engelhartové.

Přehled událostí České řádové provincii od roku 1993.

Přehled událostí v České řádové provincii v letech 1938 – 1968.

Seznam majetku 1928 – 1938.

Stanovy Kongregace sester sv. Hedviky, Řím, 1931.

Stanovy Kongregace sester sv. Hedviky, Řím, 1983.

Udělení privilegia altaris na oltář klášterní kaple sester sv. Hedviky v Břežanech, biskup Karel Skoupý, 1949.

Výstřižek z novin Svobodné slovo, Naděje na okraji společnosti, pátek 7. června 1991.

Vzpomínky na Matku představenou Bohumilu Moltašovou (1906 – 1992).

Záznamy, zápisy sestry Moniky Změlíkové, Břežany.

Zpráva o rekonstrukci 1945 – 1947.

Zpráva o úmrtí P. Kubeše: složka Hřbitov Břežany.

Složka Břežany: Kupní smlouva. Pozemkový úřad

Dodatek ke kupní smlouvě ze dne 25. června 1926, Brno 12. 12. 1927: složka Břežany.

Kupní smlouva (úředně ověřený opis), Brno 25. 6. 1926: složka Břežany.

Usnesení Krajského civilního soudu v Brně, Brno 25. 4. 1930.

Složka Fryšava: Povolení ke koupi a půjčce. Přeložení noviciátu.

Dopis (podpis nečitelný) Kongregaci sester sv. Hedviky, Kroměříž 19. 5. 1926.

Dopis advokáta JUDr. Vladimíra Dolanského matce Justině Michalíkové, Brno 19. 10. 1926.

Dopis arcibiskupské konsistoře v Olomouci kanovníku Janu Daňkovi, Olomouc 27. 5. 1926.

Dopis barona Filipa Huga Wambolta z Umstadtu advokátovi JUDr. Vladimíru Dolanskému, Břežany 18. 11. 1926.

Dopis Kongregace sester sv. Hedviky Zemskému úřadu v Brně, Brno 11. 6. 1929.

Dopis matky Justiny Michalíkové arcibiskupskému ordinariátu v Olomouci, Nezamyslice 30. 3. 1926.

Dopis provinční představené matky Justiny Michalíkové arcibiskupskému ordinariátu v Olomouci, Nezamyslice 14. 4. 1926.

Archiv Provinz Hedwischwestern, Berlin (Mutterhaus Sancta Maria Dreilindenstraße 24, 14109 Berlín)

Jahresberichte der Generaloberin 1926 – 1935, rok 1935.

CSSR Frischau Brezany 1946 – 1957

Osobní dopis sester M. Andrey a M. Juvenalis generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, bez datace.

Osobní dopis sestry Juliány Pohankové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace.

Osobní dopis sestry Pankrécie generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace.

Osobní dopis sestry Theodosie Lamotové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace.

Osobní dopis sestry Veroniky Černohousové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace.

Dopis provinční představené matky Annuntyaty generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 27. 2. 1947.

Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 8. 8. 1947.

- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt ke jmeninám, Břežany, 14. 8. 1947.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 8. 9. 1947.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 27. 11. 1947.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 12. 12. 1947.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany 1948.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Vídeň, 4. 1. 1948.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 3. 1948.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 2. 9. 1948.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 10. 11. 1948.*
- Osobní dopis sester Marietty, Jany a Agaty generální představené matce Augustině Schmidt, pravděpodobně z roku 1949.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 6. 4. 1949.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 13. 5. 1949.*
- Dopis provinční představené matky Annuntyaty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 3. 9. 1949.*

- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 29. 9. 1949.*
- Dopis sester z Břežan generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 17. 10. 1949.*
- Dopis sestry Ferrerie generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 28. 10. 1949.*
- Dopis sestry Magdalény generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 31. 10. 1949.*
- Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, říjen 1949.*
- Dopis sestry Bartolomey generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 1. 11. 1949.*
- Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt všem sestrám, mateřinec, listopad 1949.*
- Dopis matky Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 14. 12. 1949.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 7. 1. 1950.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 1. 1950.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 1. 1950.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 30. 1. 1950.*
- Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 12. 3. 1950.*

- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální matce Augustině Schmidt, Břežany, 1. 5. 1950.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 19. 6. 1950.*
- Dopis sestry z Břežany generální představené matce Augustině Schmidt o smrti sestry Johanny Rydzko, Břežany, 12. 7. 1950.*
- Zpráva generální představené matky Augustiny Schmidt ostatním sestrám v kongregaci o smrti sestry Johanny Rydzko, Berlín, 1. 8. 1950.*
- Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 19. 12. 1950.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 29. 1. 1951.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 16. 7. 1951.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 24. 1. 1952.*
- Zpráva o úmrtí sestry Alberty Čechové, Břežany, 20. 2. 1952.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 12. 6. 1952.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 17. 9. 1952.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 16. 5. 1953.*
- Dopis od provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 7. 7. 1953.*
- Dopis sester z Břežan rakouské provinční představené matce Gratianě Raabe do Unterolberndorfu, Břežany, 30. 7. 1953.*

- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 20. 8. 1953.*
- Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 21. 8. 1953.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 5. 10. 1953.*
- Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 17. 1. 1954.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 3. 3. 1954.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954.*
- Dopis sestry Irmentraud Zeklové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954.*
- Osobní dopis sestry Nepomuceny Šimkové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 9. 5. 1954.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 25. 5. 1954.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální vikářce matce Caspaře Zehmeové, Břežany, 9. 7. 1954.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 10. 10. 1954.*
- Krátké shrnutí událostí roku 1955 od sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, bez datace.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 1955.*

- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 4. 1. 1955.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální vikářce matce Caspaře Zehmeové, Břežany 4. 1. 1955.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 11. 2. 1955.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, červenec 1955.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 12. 9. 1955.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 7. 11. 1955.*
- Dopis sestry Nothburgy generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 21. 5. 1956.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 26. 5. 1956.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 16. 6. 1956.*
- Dopis sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 8. 1956.*
- Osobní dopis matky Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 18. 8. 1956.*
- Dopis sestry Alfonsy Lapárové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 17. 1. 1957.*
- Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 23. 1. 1957.*

Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 30. 1. 1957.

Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 4. 3. 1957.

Zpráva o úmrtí sestry Corneliie Smekalové, Břežany, 2. 8. 1957.

Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 13. 9. 1957.

Dopis sestry Alfonsy generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 2. 10. 1957.

CSSR Frischau Brezany Ordens-geschichte Erinnerungen von Sr. Assumpta

Stručná zpráva o Břežanech, Antonia Streckel, bez datace.

Zpráva matky Margarety Fleischer z vizitace v Břežanech, 1937.

Zápis z vizitace, matka Annutiata Navrátilová, Břežany, 31. 12. 1939.

Zpráva z vizitace generální představené v Břežanech z roku 1939, Břežany, 1939.

Zápis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové z vizitace v Břežanech 2. 11. – 18. 11. 1939, 31. 12. 1939.

Zpráva matky Augustiny Schmidt z vizitace v Břežanech, 1943.

Přehled událostí české řeholní provincie mezi lety 1938 – 1968, bez datace.

Zápis generální představené matky Augustiny Schmidt z vizitace v Břežanech 9. – 18. a 23. – 25. 8. 1943, bez datace.

Dopis provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové generální matce Augustině Schmidt, Břežany, 22. 11. 1946.

Zpráva z vizitace v Břežanech 23. 10. – 28. 10. 1973, bez datace.

Zpráva o cestě do Čech 18. 2. – 28. 2. 1978 od generální představené matky Michaely Andörfer, bez datace.

Zpráva sestry Antonie o Břežanech, 1991.

Přehled událostí kongregace od roku 1959, zapsáno asi v roce 1992.

Zpráva sestry Assumpty Mühlhauserové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, asi 1992.

Zpráva o klášteře v Břežanech, 14. 2. 1992.

CSSR Frischau Brezany 1958 – 1965

Dopis matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, bez datace.

Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 11. 3. 1958.

Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, 15. 1. 1966.

Dopis sestry Alfonsy Lapárové asi generální představené matce Augustině Schmidt, 30. 1. 1966.

Dopis provinční představené matky Bohumily Moltašové generální představené matce Augustině Schmidt, Mukařov, 27. 4. 1966.

Archiwum prowincji wroclawskiej jadowizanek, Wroclaw

D-II Prowincja czeska

Dopis provinční představené matky Justiny Michalíkové generální představené matce Margaretě Fleischer v záležitosti zakoupení brežanského zámku, bez datace.

Prosba o koupi pole.

Žádost matky Justiny Michalíkové generální představené Margaretě Fleischer o povolení k zakoupení zámku v Břežanech, Nezamyslice 12. 2. 1925.

- Žádost matky Justiny Michalíkové generální představené Margaretě Fleischer o povolení k prodeji mlýna v Hodonicích, Nezamyslice 12. 2. 1925.*
- Dopis kardinála Adolfa Bertrama generální představené matce Margaretě Fleischer, Vratislav 30. 11. 1925.*
- Dopis generální představené matky Margarety Fleischer kanovníku Steinmannovi, Vratislav 27. 1. 1926.*
- Dopis matky Justiny Michalíkové generální představené matce Margaretě Fleischer, 9. 7. 1926.*
- Žádost generální představené matky Margarety Fleischer Svatému otci o schválení a potvrzení druhého noviciátu v Břežanech, Vratislav, 12. 8. 1926.*
- Dopis hraběnky Ferdinandiny Berchtold generální představené matce Margaretě Fleischer, Buchlovice 21. 8. 1931.*
- Dekret pro Matku Engelbertu Baránkovou a Dekret pro Matku Justinu, Vratislav 1. 7. 1932.*
- Dekret pro Matku Severinu Hlaváčkovou, Vratislav 1. 7. 1932.*
- Dopis od biskupského ordinariátu v Brně do Vratislavi, 15. 7. 1932.*
- Dopis sester generální představené matce Margaretě Fleischer, Břežany, 30. 8. 1934.*
- Dopis provinční představené matky Severiny Hlaváčkové generální představené matce Augustině Schmidt, 9. 8. 1938.*
- Dopis generální představené matky Augustiny Schmidt ke jmenování matky Annunty Navrátilové v české provincii, Vratislav 12. 8. 1938.*
- Dopis provinční představené matky Annunty Navrátilové generální představené matce Augustině Schmidt, Břežany, říjen 1938.*
- Dopis provinční představené matky Annunty Navrátilové všem sestřím, Břežany, říjen 1938.*
- Výroční zpráva za rok 1939.*

Prosba o uskutečnění rozdělení dosavadní české provincie, Vratislav, 29. 1. 1939.

Zřízení mateřské školy v Břežanech, Znojmo, 14. 8. 1939.

Opis dopisu ohledně stažení dětí z Břežan, 15. 3. 1944.

Popis zámku, 16. 3. 1944.

Diecézní archiv Biskupství brněnského

Catalogus Cleri Dioeceseos Brunensis, 1934, 1936, 1938, 1940, 1941, 1942.

Farní úřad Břežany

Farní kronika Břežany.

Soukromý archiv Františka Bobka

Pamětní kniha obce Fryšavy.

Státní Okresní archiv, Znojmo

Kronika obce Břežany.

Internetové zdroje

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-3>, citováno 15. dubna 2018.

<http://www.domovmitrov.cz/>, citováno 12. 8. 2019.

<http://www.hedvicky.cz/index.php?page=14>, citováno 12. 8. 2019.

<http://www.heimkinder-ueberlebende.org/>, citováno 12. 10. 2019.

<http://www.erinnern.at/bundeslaender/oesterreich>, citováno 12. 10. 2019.

https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=116, citováno 21. 9. 2019.

<http://gedenkstaettesteinhof.at/de/interviews>, citováno 12. 10. 2019.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Charita_%C4%8Cesk%C3%A1_republika, citováno 1. 11. 2019.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Akce_%C5%98, citováno 2. 11. 2019.

http://www.totalita.cz/1948/1948_04.php, citováno 20. 11. 2019.

http://www.totalita.cz/50/50_01_019.php, citováno 20. 11. 2019.

<https://www.biskupstvi.cz/brnensti-biskupove#10>, citováno 10. 2. 2020.

<https://www.charita.cz/kdo-jsme/historie/>, citováno 21. 3. 2020.

<https://vigilantknight.com/2018/10/11/castle-hmeljnik/>, citováno 4. 4. 2020.

https://books.google.cz/books?id=wZSoOm7Nk00C&pg=PA290&lpg=PA290&dq=Johann+Ofner+Radostitz&source=bl&ots=mHoqujef72&sig=ACfU3U1XVJmZyrWk1HExe-vz6xj78uT2_A&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjW_NrCs_zmAhWKUcAKHckFCQsQ6AEwAXoECAsQAQ#v=onepage&q=Johann%20Ofner%20Radostitz&f=false, citováno 11. 1. 2020

<http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=59>, citováno 7. 4. 2020.

<http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=86>, citováno 1. 5. 2020.

<http://www.servidellasofferenza.cz>, citováno 20. 4. 2020

Orální prameny

Osobní rozhovor s panem Franzem Pulkertem v létě 2019.

Osobní rozhovor s panem Karlem Kotrlým ze dne 20. 9. 2019.

Osobní rozhovor s panem Oldřichem Rafajem, 2019.

Svědectví paní Markéty Lössllové ze dne 27. 4. 2020.

Svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové, 2019.

Svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové ze dne 15. 2. 2020.

Svědectví provinční představené matky Anežky Kozubíkové ze dne 3. 4. 2020.

Svědectví sestry Moniky Změlíkové ze dne 6. 2. 2020.

Telefonický rozhovor s hrabětem Franzem Ferdinandem von Hoyos ze dne 4. 4. 2020.

LITERATURA

- FRIDRICH, GUSTAV (ed.), *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae, II*, Praha, 1912, č. 235, 236.
- JURÁKOVÁ, MAGDALÉNA KLÁRA, *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Mukařově*, CMTF Olomouc – bakalářská práce, Olomouc 2016.
- KAPLAN, KAREL, *Pět kapitol o únoru*, Doplněk, Brno 1997.
- KAPLAN, KAREL, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Doplněk, Brno 1993.
- MERTENS, J., *Geschichte der Kongregation der Hedwigschwestern, Korrekturausdruck*, nepublikovaná práce, Berlín únor 2002. Materiál je uložen v knihovně generalátu Kongregace sester sv. Hedviky v Berlíně.
- MUTHNY, JOSEF, *Heimatbuch der Gemeinde Frischau*, Selbstverlag, 1972.
- PEŘINKA, FRANTIŠEK VÁCLAV, DVORSKÝ, FRANTIŠEK, *Vlastivěda moravská II. místopis. Jaroslavský okres*, Brno, 1905.
- REBENDA, JOSEF (ed.), *Břežany 1222 – 1997. Historie a současnost obce*, Břežany, Obecní zastupitelstvo v Břežanech, 1997.
- SCHWETER, JÓZEF, *Historia Zgromadzenia Sióstr Światej Jadwigi*, Vratislav: PoliFot, 1998.
- SCHWOY, FRANZ JOSEPH (František Josef), *Topographie vom Markgrafthum Mähren. Dritter Band, Prerauer - Znaimer- und Iglauer Kreiss, 1742-1806*. [Topografie markrabství moravského. Třetí díl, Přerovský, znojemský a jihlavský okres.], Vídeň: Joseph Hraschanky, 1794.
- SLAVÍČEK, L., *Zámecká obrazárna ve Fryšavě (Břežanech) – další místo lichtenštejnského sběratelství*, in: Časopis Matice moravské, roč. CXXXI/2012, Supplementum 3.
- SÜSENBEKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Dějiny Kongregace sester sv. Hedviky v Nezamyslicích*, CMTF UP v Olomouci – magisterská práce, Olomouc, 2014.
- SÜSENBEKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Stručný nástin dějin Kongregace sester sv. Hedviky v českých zemích*, CMTF UP v Olomouci – bakalářská práce, Olomouc 2005.

- SÜSENBEKOVÁ, MARIE FRANTIŠKA, *Strípky z dějin březanského zámku*, Kartuziánské nakladatelství, Brno, 2019.
- VLČEK, VOJTĚCH, *Procesy s řeholnicemi v 50. letech*. In: Vlček, Vojtěch (ed.): *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005.
- VODIČKOVÁ, STANISLAVA, *Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*, CDK, Brno a ÚSTR, Praha 2009.
- WISNAR, J., *Heimatskunde des politischen Bezirkes Znaim. (Deutscher Antheil.) Kaiser-Jubiläums-Gedenkblatt 1898, herausgegeben vom Znaimer Landlehrerverein. I. Historischer Theil, Heft 4*, Znaim: Verlag des Znaimer Landlehrervereines, 1899.
- WOLNY, GREGOR, *Die Markgrafschaft Mähren: topographisch, statistisch und historisch geschildert. III. Band. Znaimer Kreis*, Brünn, 1837.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČPH	Archiv české provincie sester sv. Hedviky, Břežany
APHS Ber	Archiv Provinz Hedwischwestern, Berlin
APWJ	Archiwum prowincji wroclawskiej Jadwizanek
CMTF	Cyrlometodějská teologická fakulta
OMI	Kongregace misionářů oblátů Panny Marie Neposkvrněné
OPraem	Řád premonstrátských řeholních kanovníků (premonstráti)
O.T.	Ordo Theutonicorum (Řád Německých rytířů)
NSV	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
SJ	Tovaryšstvo Ježíšovo (jezuité)
SOkA	Státní okresní archiv
SRN	Spolková republika Německo
VDK	Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge
ZNV	Zemský národní výbor

SEZNAM PŘÍLOH

1. Reliéf zámku na sousoší Nejsvětější Trojice v zámeckém parku
2. Sochy v zámeckém parku
3. Vzpomínka barona Filipa Wambolta z Umstadtu na kněžnu Marii Gabrielu Felicitu
4. Pohlednice lobkovického zámku v Břežanech z roku 1900
5. Kaplička Panny Marie Královny s aliančním erbem
6. Svatební fotografie Ludoviky a Filipa Wambolt z Umstadtu
7. Hrob Ludoviky Wambolt z Umstadtu v Břežanech
8. Přehled majitelů zámku
9. Provinční představená matka Justina Michalíková
10. Zámecký park s barokním kostelem Zvěstování Páně
11. Zelinářská zahrada a Emauzy
12. Socha Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v zámeckém parku
13. Vnitřní nádvoří zámku
14. Refektář sester z roku 1955
15. Kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova
16. Návštěva generální představené v Břežanech
17. Seznam provinčních představených české provincie a generálních představených kongregace sester sv. Hedviky
18. Provinční představené české provincie
19. Jubileum P. Šebestiána Párala
20. Přehled kněží břežanské farnosti a duchovních správců sester
21. Fotografie některých kněží břežanské farnosti a duchovních správců sester
22. Mateřská škola
23. Seznam zaměstnanců k 31. 12. 1959
24. Slečna Žofie Brhelová a pan Josef Vidakovič na zahradě
25. Výklenková kaple sv. Josefa v Emauzích
26. Parte provinční představené matky Annuniaty Navrátilové
27. Památeční fotografie z jubilea 100 let od založení kongregace
28. Současná komunita sester sv. Hedviky v Břežanech

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Reliéf zámku na sousoší Nejsvětější Trojice v zámeckém parku

Podoba barokního březanského zámku (1714) na reliéfu sousoší Nejsvětější Trojice v zámeckém parku: AČPH.

Příloha č. 2: Sochy v zámeckém parku

Socha sv. Jana Nepomuckého: AČPH.

Socha sv. Floriána: AČPH.

Sousoší Nejsvětější Trojice: AČPH,
foto: Štefan Kováč.

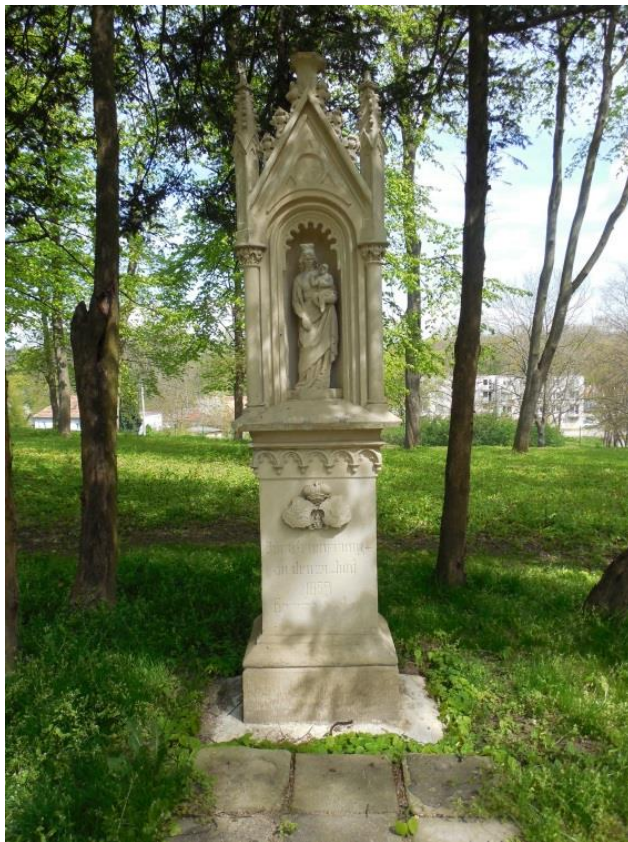
**Příloha č. 3: Vzpomínka barona Filipa Wambolta z Umstadtu na kněžnu Marii
Gabrielu Felicitu**

„Když se kněžna (Marie Gabriela Felicita z Lichtenštejna) v mladých letech vdávala, setkala se příbuzenstvo, oblečené v hedvábí, krajkách a hermelínu v tmavém farním kostele, který byl vysvěcen v roce 1222 – malinká okna sotva propouštěla dovnitř světlo, staré zdi měly trhliny. Kněžna dostala strach, že by se kostel mohl zřítit, prosila Boha o ochranu a slíbila mu nový farní kostel ze svých vlastních prostředků. Tak vznikl tento světlý a velký kostel, jehož místo bylo v rozlehlém, na stromy bohatém zámeckém parku, založeném v anglickém stylu. [...] Lichtenštejnská knížata zvala k politickým diskusím hosty na své sídlo do Moravského Krumlova a slavila svěcení kostela spolu s obyvateli Břežan.“

Příloha č. 4: Pohlednice lobkovického zámku v Břežanech z roku 1900

Příloha č. 5: Kaplička Panny Marie Královny s aliančním erbem

Kaplička P. Marie Královny v zámeckém parku: AČPH.

Alianční erb kněžny Leopoldiny a knížete Ludvíka z Lobkovic: AČPH.

Příloha č. 6: Svatební fotografie Ludoviky a Filipa Wambolt z Umstadtu

AČPH.

Příloha č. 7: Hrob Ludoviky Wambolt z Umstadtu v Břežanech

Příloha č. 8: Přehled majitelů zámku

1622 – 1622	Seifried Kryštof Breuner svobodný pán ze Stübingu
1622 – 1634	Marie Zuzana z Heissenštejna, později provdaná Breuner svobodná paní ze Stübingu
1634 – 1651	Seifried František Breuner svobodný pán ze Stübingu
1651 – 1667	Seifried Leonard Breuner svobodný pán ze Stübingu, od r. 1656 říšský hrabě
1667 – 1668	Synové Seifrieda Leonarda Breunera Arnošt Bedřich, Filip Kryštof a František Antonín
1668 – 1692	Alžběta Polyxena hraběnka Breuner, později provdaná hraběnka Buquoy
1692 – 1692	Michal Adolf II. hrabě z Althanu
1692 – 1702	Eleonora Markéta kněžna z Lichtenštejna
1702 – 1704	Maxmilian II. Jakub Mořic kníže z Lichtenštejna
1704 – 1744	Marie Alžběta kněžna z Lichtenštejna, později provdaná vévodkyně ze Schleswig-Holstein-Sonderburg-Wiesenburgu
1744 – 1798	Marie Gabriela Felicita kněžna z Fürstenberg-Mösskirchu
1798 – 1819	Mořic kníže z Lichtenštejna
1819 – 1837	dcery Mořice Josefa z Lichtenštejna Aloisie, Eleonora a Leopoldína
1837 – 1899	Leopoldína kněžna z Lobkovic
1899 – 1908	Rudolf kníže z Lobkovic
1908 – 1926	Ludovika baronka Wambolt z Umstadtu
1926 – 1960	Kongregace sester sv. Hedviky
1960 – 1991	státní majetek
1991 – dosud	Kongregace sester sv. Hedviky

Příloha č. 9: Provinční představená matka Justina Michalíková

Příloha č. 10: Zámecký park s barokním kostelem Zvěstování Páně

Příloha č. 11: Zelinářská zahrada a Emauzy

Zelinářská zahrada sester, po roce 1935: APHS Ber.

Emauzy – zahrada sester, 2020.

Příloha č. 11 – pokračování

Emauzy – zahrada sester, 2015.

Práce v zahradě, zleva: sestra Josefína, sestra Marina, matka Bohumila a Žofie Brhelová, 1960.

Příloha č. 12: Socha Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v zámeckém parku

Příloha č. 13: Vnitřní nádvoří zámku

1926

1931

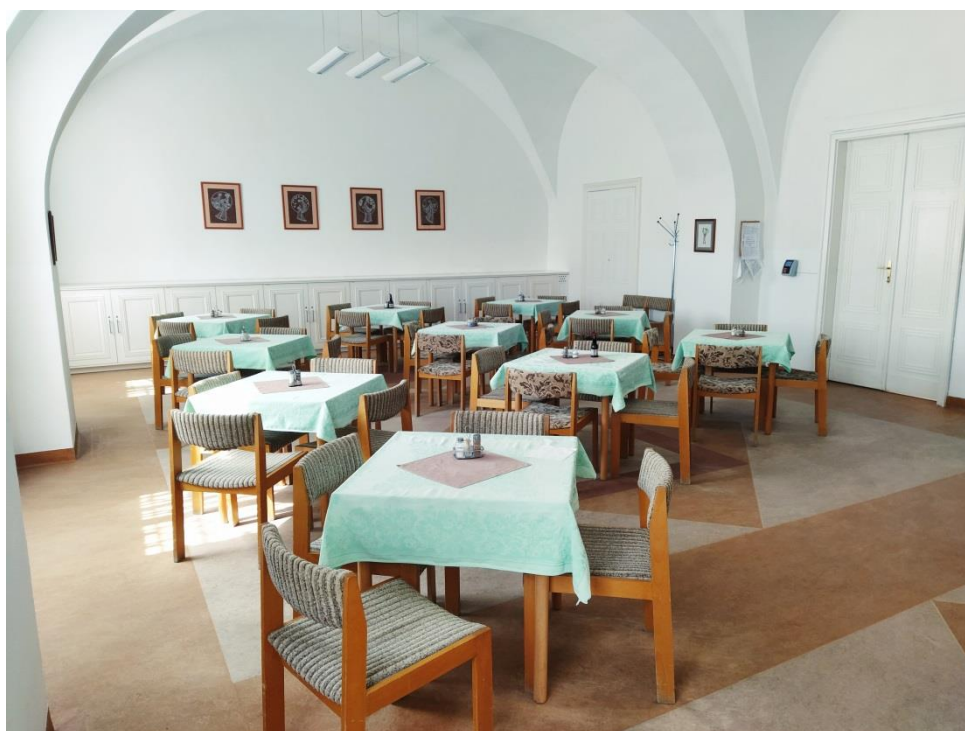

2020

Příloha č. 14: Refektář sester z roku 1955

Refektář sester 1955: APHS Ber.

Bývalý refektář sester. Nyní jídelna zaměstnanců Zámku Břežany, p.o., 2020.

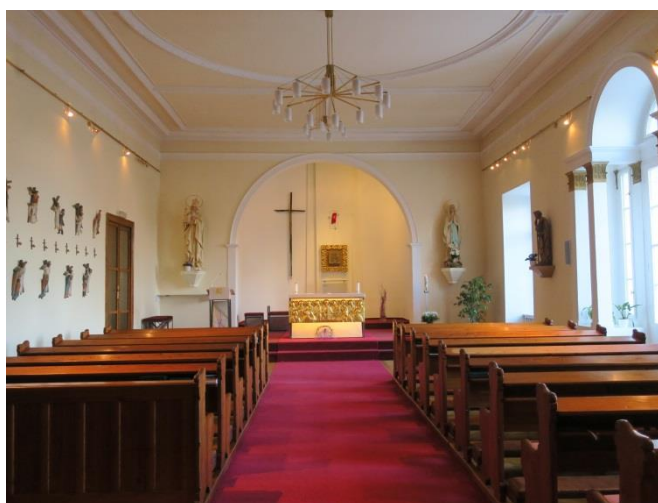
Příloha č. 15: Kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova

1927: AČPH.

1936: APHS Ber.

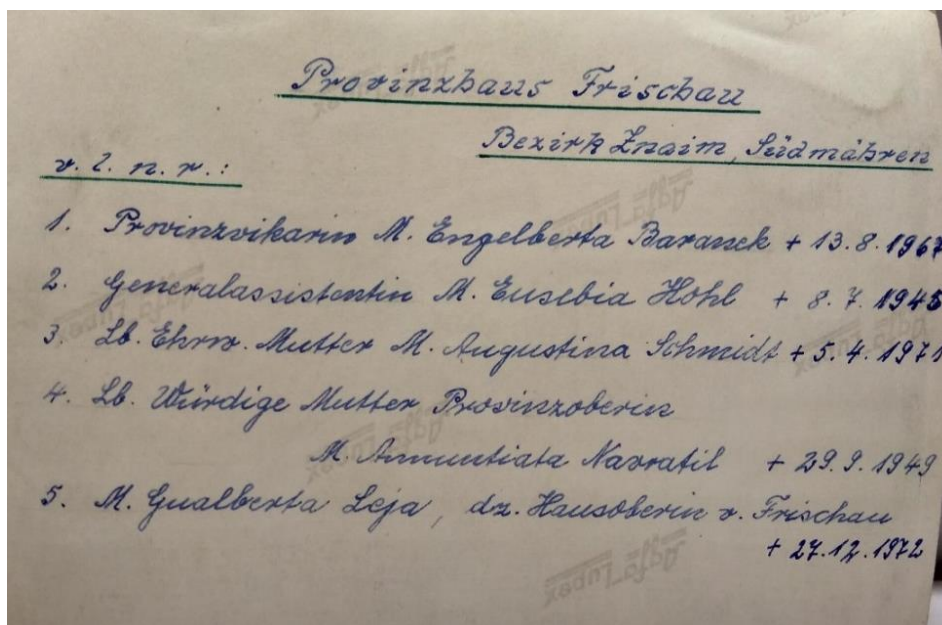

2020: AČPH.

Příloha č. 16: Návštěva generální představené v Břežanech

Zleva: provinční vikářka matka **Engelberta Baránková**, generální asistentka matka **Eusebia Hohl**, generální představená matka **Augustina Schmidt**, provinční představená matka **Annuntiata Navrátilová**, představená domu v Břežanech matka **Gualberta Leja**: APHS Ber.

Příloha č. 17: Seznam provinčních představených české provincie a generálních představených kongregace sester sv. Hedviky

Provinční představená		Generální představená	
Období úřadu	Jméno	Období úřadu	Jméno
28. 2. 1907 – 11. 12. 1916	M. Perpetua von Adlersfeldt	1894 - 1914	M. Felicitas Salutz
26. 1. 1917 – 13. 7. 1932	M. Justina Michalíková	1914 - 1920	M. Ludgardis Slowik
15. 7. 1932 – 16. 8. 1938	M. Severina Hlaváčková	1920 - 1938	M. Margareta Fleischer
18. 8. 1938 – 29. 9. 1949	M. Annuntiata Navrátilová	1938 - 1969	M. Augustina Schmidt
5. 1. 1950 – 25. 7. 1970	M. Bohumila Moltašová	1969 - 2005	M. Michaela Andörfer
2. 8. 1970 – 1. 5. 1976	M. Alfonsa Lapárová		
1. 5. 1976 – 8. 7. 1985	M. Bohumila Moltašová		
8. 7. 1985 – 16. 4. 1996	M. Bohuslava Kosíková		
16. 5. 1996 – dosud	M. Anežka Kozubíková	2005 - 2017	M. Vincentia Weide
		2017 - dosud	M. Simone Nocon

Příloha č. 18: Provinční představené české provincie

Matka Justina Michalíková

Matka Severina Hlaváčková

Matka Annuntiata Navrátilová

Matka Bohumila Moltašová

Příloha č. 18 – pokračování

Matka Alfonsa Lapárová

Matka Bohuslava Kosíková

Matka Anežka Kozubíková

Příloha č. 19: Jubileum P. Šebestiána Párala

Slavnost v roce 1956: APHS Ber.

Slavnost v roce 1956: APHS Ber.

Příloha č. 20: Přehled kněží v břežanské farnosti a duchovních správců sester

Farnost Břežany	
Od 13. stol. do 1539	Cisterciáci – Velehrad
1539 - 1784	Premonstráti – Louka u Znojma
1578	P. Johann Silberschlag OPraem (farář)
1579 - ?	P. Adam OPraem (farář)
? - 8. 9. 1744	břežanská fara spojena s Křídlovicemi
1744 - 1758	P. Melchior Kleiner OPraem (farář)
1758 - 1762	P. Benedikt Zimmermann OPraem (farář)
1762 - 1763	P. Marian Schulz OPraem (farář)
1763 - 1774	P. Ignatz Richter OPraem (farář)
1774 - 1788	P. Christian Klimaski OPraem (farář)
1789 - 1794	P. Franz Linhart (farář)
1794 - 1824	P. Martin Klíma (farář)
1824 - 1825	P. Josef Herzig (administrátor)
1825 - 1847	P. Johann Hofstädter (farář, od 1847 děkan)
1848	P. Anton Kleiner (administrátor)
1848 - 1858	P. Anton Hamersky (farář)
1859 - 1886	P. Johann Allée (farář)
1886 - 1887	P. Alois Brychta (administrátor)
1887 - 1902	P. Fabian Roháček (farář)
1902 - 1912	P. Franz Montag (farář)
1912	P. Eduard Pufberger (administrátor)

Příloha č. 20 - pokračování

1912 - 1927	P. Karl Haim OMI (administrátor)
1912 - 1927	P. Josef Montag OMI (kooperátor)
1927 - 1946	P. Josef Montag OMI (farář)
?	P. Nordman OMI (kooperátor)
Zmiňován 1932 - 1938	P. Karl Kacl OMI (kooperátor)
Zmiňován 1939, 1941	P. Roman Misch OMI (administrátor)
Zmiňován 1939, 1941	P. Josef Nordick OMI (kooperátor)
Zmiňován 1939, 1941	P. Luzian Schaller OMI (administrátor)
Zmiňován 1939 - 1945	P. Vilém Brabender OMI
Zmiňován 1941	P. Alfred Skala OMI
Zmiňován 1943	P. Vilém Malander OMI
Zmiňován 1939, 1946	P. Teodor Lauth OMI (kooperátor)
1945 - 1946	P. Antonín Bureš (kooperátor)
1946 - 1974	P. Antonín Bureš (administrátor)
1974 - 2003	P. Stanislav Bláha (farář)
2003 - 2004	P. Stanislav Bláha (výpomocný duchovní)
2003 - dodnes	P. Petr Bartoněk (farář)
2007 - dodnes	Mons. Josef Fiala (výpomocný duchovní)

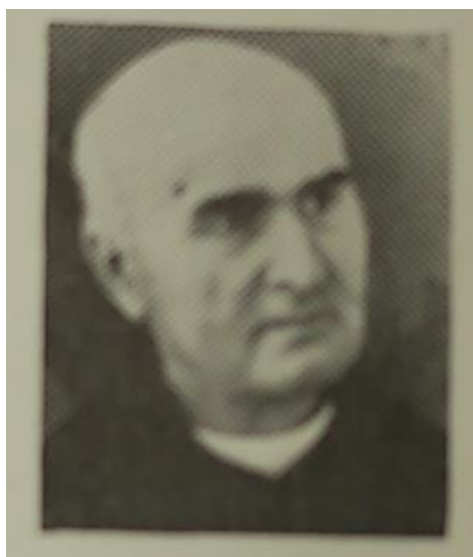
Příloha č. 20 - pokračování

Duchovní správci sester sv. Hedviky v Břežanech	
1926 - 1929	P. Josef Montag OMI
1929	P. Robert Schäfer OMI
1930 - 1933	P. Josef Montag OMI
1933 - 1942	P. Vilém Brabender OMI
Zmiňován 1943	P. Vilém Malander OMI
1946	P. Josef Montag OMI
1947 - 1960	P. Šebestián Páral
1956 - 1967	P. Konrád Kubeš SJ
1967 - 1968	P. Josef Botor SJ
1968 - 1970	P. Antonín Bureš
1970 - 1975	P. František Kučera SJ
1976 - 1981	P. Teodor Spáčil
1981 - 2004	P. Stanislav Bláha
2003 - dodnes	P. Petr Bartoněk

Příloha č. 21: Fotografie některých kněží břežanské farnosti a duchovních správců sester

P. Vilém Brabender OMI

P. Šebestián Páral

P. Antonín Bureš

Příloha č. 21 - pokračování

P. František Kučera SJ

P. Stanislav Bláha

Mons. Josef Fiala

P. Petr Bartoněk

Příloha č. 22: Mateřská škola

Příloha č. 23: Seznam zaměstnanců k 31. 12. 1959

Civilní zaměstnanci	
Jméno	Funkce
Barčíková Anna	Pomocnice v kuchyni
Brhelová Žofie	Pomocnice v zahradě
Marková Vlasta	Vedoucí domova
Matoušek Jan	Stolař
Navrátil Oswald	Údržbář
Nekula Cyril	Pracovník pro těžké manuální práce
Nesnidal Jan	Údržbář, topič
Tesařová Marie – kandidátka sester sv. Hedviky	Pomocná vychovatelka
Vidakovič Josef – řeholník augustinián	Zahradník

Řeholní zaměstnanci		
Civilní jméno	Řeholní jméno	Funkce
Walschová Markéta	S. M. Adelheid	Ošetřovatelka
Krigovská Alžběta	S. M. Agatha	Ošetřovatelka
Bártová Alžběta	S. M. Agnes	Pradlena
Lapárová Viktorie	S. M. Alfonsa	Ošetřovatelka, st. Ses.
Strozyková Marie	S. M. Aloisie	Pomocnice v zahradě
Watzerová Anděla	S. M. Archangela	Vychovatelka
Mühlhauserová Marie	S. M. Assumpta	Pomocná ošetřovatelka, uklízečka
Gadušová Marie	S. M. Bona	Pomocná kuchařka
Komanderová Marie	S. M. Bonaventura	Hmot. odpovědná pracovnice

Příloha č. 23 – pokračování

Sedlitzká Růžena	S. M. Cäcílie	Vychovatelka
Grünerová Alžběta	S. M. Consolata	Ošetřovatelka, uklízečka
Denková Tekla	S. M. Dolorosa	Pradlena
Šimková Marie	S. M. Eustachia	Ošetřovatelka, vedoucí hospodářství
Rückerová Marta	S. M. Eutropia	Vychovatelka
Trozsková Gertruda	S. M. Firmina	Vedoucí kuchařka
Cetkovská Anežka	S. M. Františka	Krmička
Warzechová Jana	S. M. Immaculata	Ošetřovatelka
Melkusová Františka	S. M. Innocentia	Ošetřovatelka, vrátná
Zeklová Pavla	S. M. Irmentraud	Ošetřovatelka
Vondráková Anežka	S. M. Jana	Vychovatelka
Hilleová Marie	S. M. Josefina	Hlavní zdravotní sestra
Pohanková Anna	S. M. Juliana	Administrativní síla
Peichlová Marie	S. M. Kateřina	Ošetřovatelka
Koyšová Filomena	S. M. Klara	Zemědělské práce
Bayerová Marie	S. M. Lidvina	Pradlena, uklízečka
Schwabová Viléma	S. M. Magdalena	Švadlena
Vondráková Růžena	S. M. Marietta	Vychovatelka
Engelhartová Kateřina	S. M. Marina	Ošetřovatelka
Trunečková Milada	S. M. Martha	Vedoucí účetní
Šimková Antonie	S. M. Milada	Pradlena
Karpíšková Marie	S. M. Pankratia	Zemědělské práce

Příloha č. 23 – pokračování

Valesková Veronika	S. M. Pia	Ošetřovatelka
Rückerová Emma	S. M. Regina	Ošetřovatelka
Koutná Lucie	S. M. Salutaris	Kuchařka
Filová Marie	S. M. Stanislava	Švadlena
Piskorzsová Marta	S. M. Susanna	Kuchařka
Černohousová Marie	S. M. Veronika	Vrátná
Kočišová Julie	S. M. Vojtěcha	Ošetřovatelka
Galová Štefánie	S. M. Alma OSF	Vychovatelka
Kizeková Marie	S. M. Jana Berchmana OSF	Vedoucí vychovatelka
Oroszová Magda	S. M. Pavla OSF	Vychovatelka
Matúšová Agnesa	S. M. Teofana OSF	Vychovatelka

Příloha č. 24: Slečna Žofie Brhelová a pan Josef Vidakovič na zahradě

Třetí zleva: Josef Vidakovič, uprostřed Žofie Brhelová, 1961.

Příloha č. 25: Výklenková kaple sv. Josefa v Emauzích

1955

2020

Příloha č. 26: Parte provinční představené matky Annuntiaty Navrátilové

J. M. + J. H.
Dotlouklo drahé srdce mateřské naší vroucně milované, ode všech vážené
Velebné Matky

Mater Annuntiaty Navrátilové,
od Ježíše,
provinční představené od r. 1938—1949,

dnes ve svátek sv. archanděla Michaela ve věku 48 let, krátce po jejím stříbrném jubileu. Odešla od nás neočekávaně, ačkoliv byla již dlouhá léta chorá. Zhasl život prozářený sluncem lásky a věrnosti.
Jak šlechetnou, nezištnou a starostlivou matkou nám všem byla, ví Pán Bůh sám!
Přes své chabné zdraví držela pevně veslo, které jí Pán Bůh dal do ruky a vadla nás přes všechna úskalí a nebezpečí.
Všechny své síly obětovala pro blaho kongregace a svých svěřených.
Osířelé a plny bolu stojíme nad její tělesnou schránkou a prosíme Boha, aby jí sám byl odplatou za její nezměrnou dobrotu, kterou jí nemůžeme nikdy splatit.
Kéž u trůnu Božího zmůže svou přímluvou, co již nemohla zde dokonati a všem dcerám svaté Hedviky vyprosí, v čem se sama jako věrná Nevěsta Kristova cvičila: neúnavnou obětavost v řeholním povolání, věrnost a odevzdanost do vůle Boží.

Pohřeb se koná v **pondělí dne 3. října 1949 o 10. hodině dopoledne.**
Pane, buď vůle Tvá!

R. i. p.
O zbožnou vzpomínku za drahou zesnulou prosí
Fryšava dne 29. září 1949.

mateřinec ses. sv. Hedviky,
M. Štěpánka, místní představená.

Pohřební ústav „Charitas“, Znojmo — 2701720 - Sloučené tiskárny, Znojmo

Příloha č. 27: Památeční fotografie z jubilea 100 let od založení kongregace

Příloha č. 28: Současná komunita sester sv. Hedviky v Břežanech

Zleva: sestra Damiána, sestra Monika, sestra Amata,
matka Anežka, sestra Františka, sestra Klára.